

Internationalistiska Kuriren

Internationalistiska Arbetarorganisationens teoretiska och politiska tidskrift

Första numret · Andra serien · 7 oktober 2026

- Förord till första numret i Internationalistiska Kurirens andra serie.
- Plattformen, på vägen mot återuppbyggnaden av den proletära internationalismen.
- Den historiska krisen i kapitalets totala reproduktion.
- Kina: revolution, statskapitalism och kris.
- Strejk i hjärtat av Hyundai.

Innehåll

Förord till första numret i Internationalistiska Kurirens andra serie	3
--	----------

Från ett kvartssekels kamp och erfarenheter till återuppbyggnaden av den proletära internationalismen

Plattformen på vägen mot återuppbyggnaden av den proletära internationalismen.....	15
---	-----------

En omläsning av Internationalistiska Arbetarorganisationens politiska plattform

Den historiska krisen i kapitalets totala reproduktion	28
---	-----------

Om det förändrade förhållandet mellan kris och omstrukturering i dagens kapitalism

Kina: revolution, statskapitalism och kris	104
---	------------

Från Sultan-Zadeh och Bordiga till världens största fabrik

Strejk i hjärtat av Hyundai	116
--	------------

Tryck underifrån, arbetarnas koncentrerade makt och fackliga arrangemang för att hålla tillbaka kampen

Förord till första numret i Internationalistiska Kurirens andra serie

*Från ett kvartssekels kamp och erfarenheter till återuppbyggnaden
av den proletära internationalismen*

Efter nästan ett kvarts sekel inleder Internationalistiska Kuriren sin andra serie. Men tidskriften har inte återvänt för att upprepa det förflutna. Avbrottet i utgivningen innebar inte att den strömning som skapade den första serien hade upphört att existera. Under dessa år fortsatte kampen, erfarenheter samlades, nya frågor uppstod och många tidigare svar prövades på nytt i praktiken och i forskningen. Det som i dag åter träder fram är mer än namnet på en tidskrift: det är en strömning som har gått igenom ytterligare en period av kamp, forskning och organisering och nu lägger fram resultaten inför arbetarrörelsen.

Internationalistiska Kurirens första serie utkom mellan 1996 och 2001, mitt under en av arbetar- och kommuniströrelsens allvarligaste historiska tillbakagångar. Bourgeoisin hade utropat östblockets sammanbrott till slutet för kommunismen, klasskampen och rentav historien. Samtidigt drog sig många strömningar som behöll kommunismens namn antingen tillbaka till parlamentarism och reformism, sökte skydd i nationalismen eller dolde sitt historiska nederlag bakom sektaristiska murar, ett heligförklarande av organisationen och ett upprepande av det förflutnas formuler.

Under dessa förhållanden var försvaret av klassens självständighet och internationalismen inte ett val mellan politiska tendenser. Det som stod på spel var arbetarklassens politiska existens: kunde arbetarna åter resa sig som en självständig kraft mot kapitalets alla stater, partier och läger, eller måste de förbli reservtrupper åt den ena eller andra borgerliga fraktionen?

Den första seriens åtta ståndpunkter tog form inom denna kamp. Efter tre årtionden har deras grundläggande linjer inte förlorat något av sin betydelse. Krig, nya block, de traditionella partiernas nedgång, de fackliga apparaternas integration i regleringen av kapitalistiska förhållanden och de alltmer omfattande angreppen på arbetarnas liv och organisering har ställt nödvändigheten av klassens självständighet och internationalismen inför arbetarrörelsen med ännu större kraft. Men trohet mot en klasständpunkt innebär inte att bara upprepa den. Revolutionär politik förblir levande endast när den kan ta till sig nya erfarenheter, erkänna sina egna misstag och utvecklas inom historiens verkliga rörelse.

Den andra seriens tolv ståndpunkter vilar på dessa åtta punkters historiska ram, men är resultatet av ett nytt skede i vår utveckling. Utgivningen av sexton nummer i den första serien, internationella diskussioner, kritiken av kommunismens befintliga former, formuleringen av nya forskningsfrågor och framför allt år av deltagande i arbetarnas kamp och organisering har förändrat och utvecklat innehållet i dessa ståndpunkter. Dessa tolv punkter är ingen organisatorisk identitetsförklaring; de är den politiska koncentrationen av slutsatser som dragits ur mötet mellan teoretisk forskning och kampens verkliga erfarenheter.

Den väg vi har gått

Vi börjar inte från noll. Arbetarrörelsen har heller aldrig börjat från noll. Varje generation i kampen ärver tidigare generationers segrar, nederlag, organisationer och kunskaper; den prövar dem under nya förhållanden och utvecklar det som förblir levande.

Vår strömnings historia är en del av samma process. Arbetet i självständiga arbetarcirklar, organiseringen av migrantarbetare och flyktingar, bildandet av Internationalistiska Arbetarorganisationen, utgivningen av Internationalistiska Kurirens första serie, bredare diskussioner med olika strömningar, kritiken av den befintliga kommunismens återvändsgränder, den fortsatta teoretiska forskningen och en ihållande koncentration på kamp och organisering inom arbetarrörelsen i Sverige är inte separata kapitel i vår historia. De är moment i en och samma rörelse: strävan att återföra marxismen från tolkningen av världen till kampen för att förändra den.

Den första seriens erfarenheter visade att kommuniströrelsens historiska nederlag inte kan förklaras enbart med besegrade revolutioner, sammanstörtade stater eller krossade massorganisationer. Nederlaget har trängt in i sättet att producera teori, i förhållandet mellan organisation och klass och i förmedlingen av historiska erfarenheter. Traditionen har förvandlats från erfarenhet att lära av till en identitet att försvara; programmet har, i stället för att koncentrera kampens historiska

erfarenheter, blivit organisationens lagfart; och teorin har, i stället för att vara ett redskap för att förstå och förändra världen, använts för att rättfärdiga sekterna. Även eurocentrismen har marginaliserat erfarenheterna hos en väldigt del av världens proletariat genom att behandla Europa som den enda plats där teori produceras och resten av världen som territoriet där den konsumeras och tillämpas.

För kommunistiska arbetare kunde svaret uppenbarligen inte vara att söka en ”renare” sekt bland de befintliga sekterna eller att bli politiska förmedlare som söker licens hos ”huvudtillverkaren” för att upprätta en inhemsk filial av ett ”nytt varumärke” på marknaden. De grundläggande frågorna och hindren för arbetarklassens politiska rörelses framåtskridande måste undersökas och öppnas på nytt: hur producerar marxismen kunskap? På vilken nivå verkar kapitalismens kris? Hur blir kampens erfarenheter till kunskap, teori och strategi? Vilket är förhållandet mellan klass, organisation och parti? Och hur kan den proletära internationalismen återuppbyggas efter världsrevolutionens nederlag?

Tessamlingen *Mot en socialistisk strategi* från 2006 var ett resultat av denna vändning. Tre frågor trädde där i förgrunden: kunskapens kris, krisen i kapitalets reproduktion och krisen i proletariatets politiska organisering. Det var inga tillfälliga, sinsemellan oberoende ämnen. De var olika aspekter av en historisk brytning som hade brutit sambandet mellan rörelse, kunskap, teori och organisation. Att ställa dessa frågor var inte forskningens avslutning; det var början på ett längre program.

Marxismen måste andas inom kampen

Kunskapsfrågan kunde inte lösas enbart i biblioteket, och organisationsfrågan kunde inte besvaras genom att konstruera en organisationsmodell. Om marxismen är klasskampens vetenskap måste även dess utveckling vara förbunden med denna kamps verkliga rörelse.

I detta avseende innebar koncentrationen av vår verksamhet på arbetarrörelsen i Sverige mer än ett byte av geografisk arbetsplats. Arbetsplatsen blev åter ett levande laboratorium för kunskap. Pågående strider, kontakten med avancerade arbetare, bildandet av cirklar och centra, konfrontationen med den fackliga apparaten och motståndet mot kapitalets nya kontrollmetoder – från utläggning av arbete på entreprenad och arbetskraftens uppsplittring till ledning enligt Toyotamodellen och leanprojekt – ställde de teoretiska frågorna inför oss i deras levande, materiella form.

Kapitalet lär av arbetarnas kamp. Den fordistiska massproduktionens koncentration samlade tusentals arbetare under samma tak, och just den ordning som byggdes för att påtvinga kapitalets befäl skapade också förutsättningarna för stora strejker och

framväxten av arbetarnas kollektiva makt. Som svar splittrade kapitalet produktionsprocessen, utvidgade underleverantörssystemen och leveranskedjorna, slog sönder anställningstryggheten och införlivade arbetarnas kunskap och initiativ i ledningsapparaten. Leanprojektet är inte bara en metod för att höja produktiviteten; det är ett försök att omorganisera kapitalets herravälde på arbetsplatsen och bryta arbetarmaktens koncentration.

Men klasskampen är inte historien om kapitalets ensidiga initiativ. Inför nya former av kontroll och exploatering skapar även arbetarna språk, relationer, nätverk och nya motståndsmetoder. Kampen på arbetsplatsen är inte enbart ekonomisk kamp. Under dess förlopp konfronterar arbetarna ledningen, den fackliga apparaten, rättsordningen och ibland säkerhetsapparaten; de lär känna varandra, prövar kollektivt beslutsfattande, utvecklar egna ledare och upptäcker möjligheten att organisera sig och utöva makt.

Det medvetande som formas i denna process kan gå bortom ett begränsat krav och utvecklas ända till upprättandet av kommittéer, råd, en gemensam strategi och ett maktövertagande på arbetsplatsen. Ändå förblir detta medvetande en produkt av direkta erfarenheter, präglad av föränderliga styrkeförhållanden och därmed möjligt att vända tillbaka. Vetenskaplig kunskap om kapitalistiska förhållanden är inte identisk med detta medvetande, och den kommer heller inte ner till det utifrån. Revolutionär teori måste kritisera och koncentrera spridda erfarenheter, blottlägga de relationer som döljer sig i dem och förbinda dem med en politisk linje, strategi och politisk organisation.

Ur denna erfarenhet, och ur vår strömnings konfrontation med hindren för arbetarnas politiska organisering, framträdde en bestämd lärdom: att ha revolutionära ståndpunkter om arbetarna innebär ännu inte att ha en revolutionär politik inom arbetarrörelsen. Arbetarpolitik betyder att ha en politisk linje inom arbetarrörelsen. Arbetarklassen är inte den kommunistiska politikens objekt; den är dess skapare.

Historisk kris och omstrukturering av kapitalets herravälde

Även vår analys av den kapitalistiska krisen har utvecklats längs denna väg. Det som tidigare huvudsakligen uttrycktes i allmänna ordalag om kapitalismens kris formuleras nu i teorin om ”den historiska krisen i kapitalets totala reproduktion”.

Kapitalet reproducerar inte bara värde och profit; det reproducerar även förhållandet mellan kapital och arbete, statsmakten, världsordningen, splittringar inom klassen, livsvillkoren och arbetskraftens reproduktion samt de apparater som producerar ideologi. Den historiska krisen är inte en störning som börjar

i "ekonomin" och sedan sprider sig till politiken och samhället. Den är en kris i kapitalförhållandets totala reproduktion, som genom bestämda förmedlingar och i olika rytmer visar sig i produktion och kredit, staten och de globala relationerna, klasskampen, den sociala reproduktionen och de ideologiska formerna.

Denna kris är inte identisk med en cyklisk lågkonjunktur och innebär inte heller kapitalets oundvikliga sammanbrott. Kapitalet försöker hålla krisen tillbaka genom förstörelse av produktivkrafter, övervältring av kostnader på arbetarklassen, intensifierad exploatering, växande skuldsättning, omorganisering av produktionen, statliga ingrepp och en ny uppdelning av den globala makten. Men varje omstrukturering reproducerar motsättningarna i en ny form och öppnar nya fält för klasskonfrontation. Ingen motsättning, hur djup den än är, utför arbetarklassens historiska uppgift åt den. Kapitalismen faller inte av sig själv; den måste störtas.

Förändringen av partier, parlament, fackföreningar och statsapparater kan inte reduceras till ledarnas korruption eller enskilda politikers misstag. Dessa institutioner har alltmer integrerats i omstruktureringen av villkoren för kapitalets herravälde. Skillnaden mellan demokrati och diktatur är verklig, men de är inte motsatta klasssystem. Arbetarna kämpar för politiska friheter utan att göra någon form av den kapitalistiska statens fana till sin egen.

Samma princip är avgörande inför kriget. Att försvara västmakterna i demokratins namn och ansluta sig till deras rivaler i "antiimperialismens" namn är två vägar till att upplösa klassens självständighet i borgerlig politik. I kapitalisternas krig har proletariatet sitt eget läger: arbetets globala läger mot kapitalet.

Från att förklara sig internationalistisk till att återuppbygga internationalismen

Kapitalet är globalt. Produktion, kredit, teknik, logistik och leveranskedjor korsar gränserna. Kris och krig stannar inte vid nationella gränser. Varje dag överskrider miljoner migrantarbetare i praktiken de gränser som staterna har dragit mellan olika delar av samma klass. Materiellt har arbetarklassen blivit mer global än någonsin; politiskt förblir den däremot utspridd, splittrad och fången inom nationella horisonter. Att förklara sin anslutning till internationalismen räcker därför inte längre. Vår tids uppgift är att återuppbygga den proletära internationalismen.

Denna internationalism kan inte byggas genom att samla nationella organisationer under ett namn, genom diplomati mellan sekter eller genom att exportera teori från "centrum" till "periferin". Ingen global rörelse kan växa fram utan rötter i arbetarnas konkreta kamp, och ingen lokal kamp kan, om den förblir instängd inom en nationell horisont, bli en befriande kraft mot det globala kapitalet. Arbetarnas

erfarenheter i Asien, Europa, Afrika, Mellanöstern och Amerika är inte ett tillägg till ett enda centrums historia; de är moment i produktionen av den globala rörelsens kunskap och strategi.

Även nederlagen för 1900-talets revolutioner måste ryckas ur myternas grepp och förvandlas till kunskap. Oktoberrevolutionen var inte en rent rysk händelse; den var ett moment i världsrevolutionens våg. Den tyska revolutionens och andra resningars nederlag, Rysslands isolering, rådets försvagning och partiets ersättande av klassens makt formade nederlagets förlopp. Varken försvaret av den partistat som upprättades på rådsverkens ruiner eller heligförklarandet av traditioner som ärvts från dess motståndare kan ersätta en materialistisk kritik av detta nederlag. Kommunismen har ingen framtid utan att bryta med sina egna myter och lära av sina nederlag.

Statligt ägande, statlig planering och ett partis herravälde är inte socialism så länge lönearbete, klasser, pengar och producenternas åtskillnad från den samhälleliga makten består. Kommunismen är rörelsen mot ett samhälle där fria och förenade producenter medvetet organiserar sitt samhälleliga liv. Arbetarklassens frigörelse är arbetarklassens eget verk.

Denna princip bestämmer också förhållandet mellan rörelse, teori och organisation. Att skilja den politiska organisationen från klassens verkliga rörelse förvandlar organisationen till en sekt, teorin till en lära och politiken till ett yrke för ett skikt som är avskilt från arbetarna. Denna brytning kan inte övervinnas genom att utropa ett nytt parti eller upprepa det förflutnas namn och former. Det internationalistiska partiet tar form genom koncentrationen av klassens kamp, erfarenheter, kunskap, teori och politiska vilja. Kommunisterna är inga åskådare i denna process; de kämpar för att ge riktning, organisera, generalisera erfarenheter och utveckla strategi. Men de kan inte genomföra frigörelsen i klassens ställe. Partiet äger inte programmet; det är ett redskap för klassens politiska självfrigörelse.

Varför detta nummer, och varför nu?

Internationalistiska Kurirens andra serie växer fram ur denna utveckling. Utvidningen av vår verksamhet och forskning har gjort det nödvändigt att skilja mellan de olika fälten i en och samma rörelse. Internationalistiska broschyrer dokumenterar erfarenheter av arbetarnas kamp och organisering; Politiska Kuriren ingriper i aktuella händelser; Kuriren för arbetarkunskap är ett fält för forskning och rekonstruktion av klasskampens vetenskap; och Internationalistiska Kuriren ska vara platsen där denna rörelse når politisk, teoretisk och strategisk koncentration.

Dessa publikationer tillhör inte fyra skilda perspektiv. Erfarenheter måste bli kunskap; kunskap måste koncentreras i teori; teori måste leda till en politisk linje och strategi; och den politiska organisationen måste vara denna rörelses medvetna koncentrationsform. Internationalistiska Kuriren står i den punkt där dessa processer möts.

Även det första numrets struktur är avsiktlig. Efter detta förord granskar ”Plattformen på vägen mot återuppbyggnaden av den proletära internationalismen” IWO:s politiska plattform: ett dokument som varken är resultatet av ett enskilt ögonblick eller en intern organisationsdiskussion, utan koncentrationen av ett skede av erfarenheter, forskning och kamp, grundat i aktivt deltagande och ingripande i arbetarrörelsen. Artikeln visar att en plattform inte får bli ett stelnat dokument eller en organisations exklusiva egendom; den är en koncentration av historiska erfarenheter och ett redskap för förståelse, politisk gränsdragning, beslutsfattande och politisk organisering.

”Den historiska krisen i kapitalets totala reproduktion” lägger fram en av samma utvecklings teoretiska slutsatser. Teorin försöker frigöra krisen från begränsande enfaktorsförklaringar och förväntningar på kapitalets automatiska sammanbrott och visa hur krisen, kapitalets omstrukturering, statliga ingrepp, krig och klasskamp hänger samman inom kapitalförhållandets totala reproduktion. Den historiska krisen öppnar det materiella kampfältet mellan omstruktureringen av kapitalets herravälde och samhällets revolutionära omvandling; denna kamps utgång framträder ur klasskampens verkliga rörelse, inte ur en automatisk krislogik.

”Kina: revolution, statskapitalism och kris” driver diskussionen vidare på en av de mest avgörande prövningsmarkerna för vår tids seriösa teorier. Kina kan inte kallas socialistiskt genom att man hyllar produktivkrafternas tillväxt och det statliga ägandet, och dess verkliga tillväxt kan inte heller förnekas för att bevara en teori om kapitalets permanenta nedgång. Från kritiken av Sultan-Zadeh och Bordiga till Kinas framväxt som världens största fabrik granskar artikeln förhållandet mellan revolution, stat, lönearbete och ackumulation och visar hur ett centralt fält i det globala kapitalets omstrukturering har blivit ett nytt centrum för industriell makt och för motsättningarna i samma omstrukturering. Kinas betydelse för kristeorin ligger just i detta: tillväxt och ackumulation står inte utanför den historiska krisen; de kan själva vara former för dess hantering och för reproduktionen av dess motsättningar.

Numrets sista artikel, ”Strejk i hjärtat av Hyundai”, prövar dessa slutsatser inom kampens levande rörelse genom en analys av Hyundaiarbetarnas omfattande strejker under sommaren. Strejkerna visar hur arbetarnas tryck underifrån tvingar ledningen och den fackliga byråkratin att reagera, hur självständiga relationer

mellan arbetare tar form inom konflikten och hur kampen på arbetsplatsen skapar möjligheten att gå bortom aktuella krav och röra sig mot självständig organisering. Artikeln fullbordar numrets struktur genom att återvända till klassens verkliga kamp: från erfarenheternas politiska koncentration i plattformen och krisens teoretiska formulering, via teorins prövning i Kina, till en undersökning av arbetarkampens och organiserings levande rörelse på Hyundai.

Att ge ut denna serie på tre språk är heller inget tekniskt beslut för att öka läsekretsen. En strömning som har sina rötter i arbetarnas konkreta kamp och betraktar sig som en del av klassens globala rörelse måste kunna föra sina erfarenheter och sin teori över språkliga och nationella gränser och införliva andra delar av proletariats erfarenheter i sin egen kunskapsproduktion. Internationalismen måste förvandlas från en ståndpunktsförklaring till ett materiellt förhållande mellan klassens olika delar.

De tolv följande punkterna anger Internationalistiska Kurirens andra series politiska ståndpunkter. Dessa ståndpunkter har inte kommit till arbetarrörelsen utifrån och skrevs inte för att lägga ännu ett namn till listan över befintliga sekter. De är resultatet av nästan tre årtiondens teoretisk kamp, forskning, praktisk kamp och organisering och läggs nu fram inför arbetarrörelsen för kritik, prövning och utveckling.

Internationalistiska Kurirens första serie höjde klassens självständighets och internationalismens fana under en av kommuniströrelsens svåraste perioder av tillbakagång. Ett kvartssekels kamp och erfarenheter har inte tagit denna fana ur våra händer; de har fördjupat dess innehåll och klargjort dess uppgift.

I dag räcker det inte längre att säga att vi är internationalister. Den proletära internationalismen måste återuppbyggas. Med resultaten av en historia av kamp och beslutsamheten att återföra marxismen till klasskampens slagfält träder Internationalistiska Kurirens andra serie fram för att bidra till denna uppgift.

Internationalistiska Arbetarorganisationens grundläggande ståndpunkter

1. Kapitalismens nuvarande kris är en historisk kris i kapitalets totala reproduktion. Krisen är varken en cyklisk lågkonjunktur eller bara en skärpning av den strukturella krisen, utan en urholkning och omvandling av de historiska former som har möjliggjort kapitalets och kapitalförhållandets reproduktion – en process som blev tydlig under 1990-talet och där krisen 2008 markerade en vändpunkt. Störningen omfattar produktion, realisering, ackumulation och kredit tillsammans med staten, den sociala reproduktionen, klasskampen samt politiska, ideologiska och vetenskapliga former. Dessa fält är inte yttre följder av

en ”ekonomisk kris”, utan sammanhängande moment i kapitalets totala reproduktion. Krisen garanterar varken kapitalismens automatiska sammanbrott eller revolutionen; kapitalet kan störtas endast genom en organiserad socialistisk arbetarrevolution.

2. Staten är den politiska organiseringen av kapitalets herravälde. Den är inte samhällets opartiska skiljedomare, utan den politiska garanten för ägandet, lönearbetet och kapitalförhållandets reproduktion. Parlamentarisk demokrati och diktatur är, med alla sina verkliga skillnader, olika former av klassherravälde inom det kapitalistiska samhället. Arbetarna kämpar för politiska och sociala friheter men gör inte denna kamp till ett försvar av kapitalets demokratiska stat eller ett val mellan härskande fraktioner. Diktaturer och demokratier är beståndsdelar i kapitalets globala ordning, liksom högerns och vänsterns borgerliga partier är olika former för organiseringen av kapitalets herravälde på nationell nivå.

3. I krigen mellan kapitalets läger hör arbetarna hemma på den självständiga klassfronten. Krig är inte det automatiska resultatet av en ekonomisk indikator, men kan inte heller skiljas från den globala kapitalistiska konkurrensen, konflikterna mellan stater och krisen i världsordningens reproduktion. Den historiska krisen skärper dessa motsättningar och förvandlar regionala krig och ombudskrig till fält för en ny uppdelning av makt, resurser och inflytelsesfärer. Stöd åt västmakterna i demokratins namn och stöd åt deras rivaler i ”antiimperialismens” namn är två sätt att ställa sig på kapitalets sida. Arbetarna har inget fosterland att försvara i kapitalisternas krig och ingen ”mer progressiv” imperialism att välja; deras svar är klasskamp och internationalistisk organisering mot alla kapitalistiska stater.

4. I kampen mot nya former av arbetsorganisation och ledning skapar arbetarna nya egna organisationsformer. Den fordristiska produktionens och den tayloristiska ledningens koncentration ökade kapitalets produktivitet men utvidgade också förutsättningarna för arbetarnas koncentration och strejkmakt. Genom organisatorisk och geografisk uppsplittring av produktionen, utläggning på entreprenad, tillfälligt arbete och plattformsarbete samt ledning utifrån leanprojektet försökte kapitalet bryta denna makt och ställa arbetarnas kunskap, erfarenheter och initiativ i produktivitetens och kontrollens tjänst. Men att sprida ut arbetarna upphäver inte klasskampen. I konfrontationen med nya exploaterings- och kontrollformer skapar arbetarna cirklar, kärnor, kampnätverk och nya former av kollektiv handling.

5. Parlamentet, den fackliga apparaten och masspartierna har blivit mekanismer för att hålla arbetarklassen tillbaka. Under bestämda historiska förhållanden kunde dessa institutioner erbjuda arenor för försvar, reformer och

arbetarnas organisering; deras integration i staten och i kapitalets rättsliga och reglerande mekanismer har däremot förändrat deras funktion. Den fackliga byråkratin begränsar kampen till regleringen av förhållandet mellan arbete och kapital, medan de parlamentariska partierna reducerar politiken till förvaltningen av den befintliga ordningen. Självständig arbetarpolitik kräver ett återupplivande av klassens direkta, organiserade makt, inte att dessa integrerade institutioner återställs till ett förflutet som inte längre finns.

6. Kampen mot nationellt, etniskt, rasistiskt och sexuellt förtryck är oskiljaktig från kampen för arbetarklassens frigörelse. Kapitalismen återskapar dessa förtrycksformer inom organiseringen av produktionen, den sociala reproduktionen och den hierarkiska uppdelningen av arbetskraften och använder dem för att diskriminera, förbilliga arbetskraften och splittra klassens led. Kampen mot dessa förtrycksformer är varken en underordnad fråga eller något som kan skjutas upp till "efter revolutionen". Men nationalstaten, den "inhemska" bourgeoisin, en strategi för nationell befrielse och identitetspolitiken är inte heller vägar till frigörelse, eftersom de reproducerar samma diskrimineringar i nya former. Arbetarklassen kan förverkliga sin enhet och historiska makt endast genom att bekämpa varje form av exploatering och förtryck.

7. Revolutionens nederlag i Ryssland var en del av den globala revolutionsvågens nederlag. Oktoberrevolutionen var inte en rent rysk händelse, utan ett moment i en global revolutionsvåg. Den tyska revolutionens och andra resningars nederlag, Rysslands isolering, rådets försvagning och partiets gradvisa ersättande av klassens makt formade nederlagets förlopp. Revolutionära och kommunistiska strider i öst och i koloniserade samhällen var också delar av samma globala process. Varken försvaret av den partistat som upprättades på rådsverkens ruiner i Ryssland eller heligförklarandet av traditioner som ärvts från dess motståndare kan ersätta materialistisk, vetenskaplig kritik och lärdomar av detta nederlag. Kommunismen har ingen framtid utan att bryta med sina egna myter och lära av sina nederlag.

8. Socialism är inte partiherravälde och statligt ägande. Förstatligande, statlig planering och partiherravälde är, så länge lönearbete, varuproduktion och producenternas åtskillnad från den samhälleliga makten består, bara en annan form av kapitalförvaltning. Den revolutionära makten måste förbli i händerna på råden och arbetarklassens verkliga självorganiseringsorgan, inte på ett parti eller en stat som är avskilda från klassen. Socialismen är processen att avskaffa klasserna, lönearbetet, varuproduktionen och staten och medvetet organisera produktionen och den sociala reproduktionen för att tillgodose mänskliga behov. Inget parti och ingen stat kan genomföra denna frigörelse åt klassen; den kommunistiska revolutionen är en process av organiserad självfrigörelse för arbetarklassen.

9. Klassmedvetandet är ett erfarenhetsbaserat, praktiskt och reversibelt medvetande som arbetarklassen producerar i kampen. Kampen på arbetsplatsen är inte bara ekonomisk: i konfrontationen med kapitalets befäl, ledningen och apparaterna för återhållande och repression skapar arbetarna ett gemensamt språk och gemensamma praktiker, organiserar sig, utvecklar strategi och kan gå vidare mot bildandet av kommittéer och råd och kampen om makten. Detta medvetande kan bli politiskt och revolutionärt, men är inte identiskt med marxistisk vetenskaplig kunskap; eftersom det förblir inom det ideologiska medvetandets område kan det gå tillbaka vid nederlag och kampens tillbakagång. Marxismen är vetenskaplig och teoretisk kunskap om kapitalismen och klasskampen som har utvecklats inom arbetarrörelsen. Den kommunistiska politiken blir en materiell kraft där denna kunskap möter klassens erfarenhetsbaserade medvetande, kamp och verkliga självorganisering – inte där partiet utropar sig till medvetandets bärare och klassens ersättare. Arbetarpolitik betyder att ha en politisk linje inom den verkliga rörelsen och kämpa för dess självständighet, inte att producera politik om arbetarna utanför rörelsen.

10. Brytningen mellan rörelse, teori och organisation måste övervinnas genom att deras organiska samband återuppbyggs. Att skilja den politiska organisationen från klassens verkliga rörelse förvandlar organisationen till en sekt, teorin till en lära och politiken till ett yrke för ett skikt som är avskilt från arbetarna. Denna brytning övervinns inte genom att utropa ett nytt parti eller upprepa tidigare former. Att övervinna denna historiska brytning är möjligt endast inom den process där arbetarrörelsen själv producerar kunskap och utvecklas – en process grundad i arbetarcentra och kärnor som tar form inom kampen, bevarar och generaliserar erfarenheter och förbinder den pågående kampen, teorin och den politiska organisationen. Politisk organisering utifrån organisk koncentration är inte organisatoriskt befäl uppifrån, utan processen att åter förbinda rörelse, erfarenheter, teori och organisation inom klassens verkliga rörelse.

11. Det internationalistiska partiet äger inte programmet och är ingen ersättare för klassen; det är ett redskap för klassens politiska självfrigörelse. Partiet är varken klassens självutnämnda representant, en sanningsbärande apparat eller den framtida staten. Det politiska programmet är inte en traditions eller organisations lagfart på historien, utan den kritiska koncentrationen av klassens erfarenheter av kamp och nederlag i en strategi för samhällsrevolution. Partiet är revolutionärt endast i den mån det har sina rötter i den verkliga rörelsen, generaliserar erfarenheter, förbinder strider och bidrar till tillväxten av klassens egen direkta och medvetna makt. Ett parti som är avskilt från rörelsen blir en sekt eller embryot till en ny makt som står över klassen.

12. Mot det globala kapitalet är dagens uppgift att återuppbygga den proletära internationalismen. Kapitalet produceras och reproduceras på global nivå; kris och krig erkänner inga gränser, och arbetarklassen är förbunden genom globala produktions- och reproduktionskedjor. Inte heller dess politiska organisering kan förbli begränsad till nationella gränser. Men internationalismen uppstår inte genom ett enda centrums abstrakta generalisering: ingen internationalistisk rörelse kan växa fram utan rötter i arbetarnas konkreta, lokala kamp, och ingen lokal kamp kan överskrida nationella begränsningar utan en internationalistisk horisont och förbindelse. Internationalismen är inte summan av nationella organisationer, diplomati mellan sekter eller export av teori från "centrum" till "periferin"; arbetarnas erfarenheter i varje del av världen är moment i produktionen av den globala rörelsens kunskap och strategi. Återuppbyggnaden av den proletära internationalismen innebär den organiska förbindelsen mellan verkliga strider, arbetarcentra, erfarenheter och historiskt minne, teori och politisk organisering på global nivå; det internationalistiska partiet är både denna process produkt och dess redskap.

Plattformen, på vägen mot återuppbyggnaden av den proletära internationalismen

En omläsning av Internationalistiska Arbetarorganisationens politiska plattform

Vänstern lider ingen brist på dokument, program eller plattformar. Nästan varje organisation har en samling principer, analyser, krav och uppgifter som definierar dess identitet och skiljer den från andra. Ändå har denna mängd dokument varken ökat arbetarklassens politiska makt eller hindrat en stor del av de organisationer som gör anspråk på att vara kommunistiska från att förbli avskilda från arbetarnas verkliga rörelse. Problemet är därför inte bara frånvaron av ett program; det gäller programmets förhållande till klasskampen, de historiska erfarenheterna, den vetenskapliga kunskapen och den politiska organiseringen.

Internationalistiska Arbetarorganisationens politiska plattform måste läsas utifrån just detta problem. Dokumentet betonar självt att plattformen inte får förbli begränsad till teoretisk förklaring; den måste vara ett redskap för politisk gränsdragning, ett kriterium för beslutsfattande och en vägledning för praktiska ingripanden. Att läsa den innebär därför att rekonstruera det resonemang som förbinder dokumentets delar, snarare än att sammanfatta dess punkter i tur och ordning: varför kapitalismens nuvarande kris gäller samhällets totala reproduktion; varför denna kris också omfattar en kris för kunskapen och politiken; hur arbetarklassen inom kampen skapar sina erfarenheter, sitt medvetande och sina

organisationsformer; och varför denna rörelses politiska koncentration endast kan vara internationalistisk och grundad i klassens självfrigörelse.¹

Det som skiljer denna plattform från många konventionella plattformar bör inte sökas i ett anspråk på att var och en av dess teser är utan föregångare. Många av teserna tillhör kommuniströrelsens historiska arv. Dokumentets särdrag ligger i det samband som det upprättar mellan kapitalets kris, krisen i kunskapsproduktionen, arbetarnas verkliga kamp, den politiska organisationen, den kommunistiska horisonten och internationalismen. Det är detta samband, snarare än kapitel- och punktindelningen, som utgör plattformens inre logik.

Programmet föds ur den verkliga rörelsen

Kommunistiska partiets manifest skrevs inte i två isolerade tänkares studerkammare. Vid sin kongress 1847 gav Kommunisternas förbund, en internationell arbetarorganisation, Marx och Engels i uppdrag att utarbeta ett teoretiskt och praktiskt program för offentlig spridning. I själva Manifestet underströk de att kommunisterna inte bildar ett särskilt parti gentemot andra arbetarpartier, inte har några intressen som är skilda från proletariats och att deras teoretiska slutsatser är det allmänna uttrycket för de verkliga förhållandena i en existerande klasskamp och en historisk rörelse som utvecklas inför deras ögon.²

Denna tes förnekade inte teorins nödvändighet och reducerade inte programmet till en omedelbar återspeglings av arbetarnas befintliga krav. För Marx och Engels var kommunisterna rörelsens beslutsamma, framåt drivande del eftersom de strävade efter att förstå kampens villkor, förlopp och allmänna resultat och företräda hela proletariats gemensamma intressen genom dess olika skeden och fält. Teorin är inte avskild från den verkliga rörelsen, men är heller inte identisk med det medvetande som omedelbart formas i varje ögonblick av kampen. Det teoretiska arbetet måste kritisera och koncentrera spridda erfarenheter, blottlägga de relationer som döljer sig bakom vardagens framträdelseformer och förbinda den pågående kampen med frigörelsens historiska horisont.

Samma samband framträder i Första internationalens stadgar. Dokumentet inleddes med tesen att arbetarklassens frigörelse måste genomföras av arbetarklassen själv; ändå likställde det inte självfrigörelsen med att sakna behov av kunskap, organisering eller politisk riktning. Internationalens stadgar betonade praktiskt och teoretiskt samarbete mellan arbetare i olika länder, gemensam undersökning av

¹ Internationalistiska Arbetarorganisationen, "Politisk plattform", khordad 1405 (maj-juni 2026), förord och avsnitt 4.3.

² Karl Marx och Friedrich Engels, Det kommunistiska partiets manifest (1848), avsnitt II, "Proletärer och kommunister", svensk utgåva, Marxists Internet Archive.

samhällsförhållandena och upprättandet av ett kommunikationscentrum mellan deras organisationer. Organisation, program och teori var delar av klassens egen rörelse, inte redskap för att ersätta den med en politisk minoritet.³

Programmet kan inte heller vara oberoende av historien. I sitt förord till Manifestet 1872 skrev Marx och Engels att dess allmänna principer alltjämt var giltiga, men att deras praktiska tillämpning alltid var beroende av de rådande historiska förhållandena. Erfarenheterna från revolutionen 1848, industrins och arbetarorganiseringens utveckling och framför allt Pariskommunen hade visat att delar av 1848 års praktiska program inte längre kunde upprepas i samma form. Trohet mot det kommunistiska programmet betyder därför inte att upprepa det förflutnas fraser; det betyder att bevara dess historiska riktning genom att utveckla kunskap och politik under nya förhållanden.⁴

När programmet blir organisationens egendom

Att skilja programmet från den verkliga rörelsen förvandlar det till ett dokument som legitimerar organisationen. Det är då inte längre en koncentration av klassens kunskap och historiska erfarenheter, utan en samling teser avsedda att rättfärdiga en strömning gentemot andra. Organisationen föreställer sig att den äger programmet och gör, i stället för att pröva teserna i kampen, deras godtagande till ett kriterium för politiskt medlemskap och ett medel för att reproducera sin egen apparat.

Erfarenheten av Gothaprogrammet var en av de första viktiga varningarna i detta avseende. I sitt brev till Wilhelm Bracke skrev Marx att varje steg av den verkliga rörelsen var viktigare än ett dussin program. Detta uttalande anförs ibland som ett argument mot programmets betydelse, medan brevets innehåll var just det motsatta. Marx motsatte sig ett program som offrade rörelsens teoretiska landvinningar för en kompromiss med lassalleanismen i strävan efter omedelbar enhet. I samma diskussion betraktade han programmet som en offentlig fana genom vilken andra bedömde ett partis politiska nivå. Att ge den verkliga rörelsen företräde framför ett dokument innebär inte att dokumentet är oviktigt; det innebär att dokumentet måste vara ett resultat av och redskap för rörelsens framåtskridande, inte dess ersättare.⁵

³ Karl Marx, Allmänna stadgar för Den Internationella Arbetarassociationen (1871), inledning och §§ 1 och 6, svensk utgåva.

⁴ Marx och Engels, "Förord till den tyska upplagan 1872", i Det kommunistiska partiets manifest, svensk utgåva.

⁵ Karl Marx, "Marx till Bracke", 5 maj 1875, bilaga till Kritik av Gothaprogrammet, svensk utgåva. Formuleringen "Varje steg av verklig rörelse ..." förekommer i kritiken av programmets principiella kompromiss.

Marx kritik av Gothaprogrammet visade hur till synes socialistiska fraser kunde föra in uppfattningar om arbete, fördelning, stat, klasser och internationalism i rörelsen som var oförenliga med arbetarnas frigörelse. Några år senare innebar Erfurtprogrammet i många avseenden ett framsteg jämfört med Gotha, men den tyska socialdemokratins erfarenhet blottlade en ny brytning: teorin om kapitalismens sammanbrott och socialismens slutmål kunde stå oförändrade i programmets principförklaring medan partiets praktiska politik alltmer begränsades till vardagens reformer, parlamentet och den fackliga apparaten.⁶ Slutmålet upprepades medan den dagliga verksamheten följde en annan logik.⁷

I sin kamp mot Bernstein visade Rosa Luxemburg att förhållandet mellan reform och revolution inte är ett val mellan två likvärdiga metoder. Kampen för reformer kan vara ett fält för utbildning, organisering och förändringar av klassernas styrkeförhållanden; om den skiljs från målet att omvandla samhällsförhållandena blir den däremot själv slutmålet. Omvänt reduceras ett revolutionärt mål som inte kan skapa riktning, organisering och materiell förmåga inom de befintliga striderna till en rituell formel. Reformismen och sekterismen delar, med alla sina skillnader, denna åtskillnad: den förra upplöser programmet i vardagsverksamheten, medan den senare fryser det utanför den verkliga rörelsen.⁸

Denna brytning skapar också förutsättningar för politisk förmedlarverksamhet. En grupp eller ett skikt framställer sig som ägare till teorin, historien och sanningen och placerar sig mellan dem och arbetarna. Arbetarna blir publik, anhängare eller verkställande kraft för ett program som producerats någon annanstans. Sådan förmedlarverksamhet är inte begränsad till parlamentet eller den officiella politiska apparaten; den kan reproduceras genom ägandet av en tradition, ett monopol på texttolkning, intellektuellt symboliskt kapital eller importen av ett politiskt varumärke från ett europeiskt centrum. Den lokala organisationen blir då en filial för att översätta och marknadsföra färdiga svar, snarare än ett moment i produktionen av den globala rörelsens kunskap och strategi.

I ett brev om Första internationalen ställde Marx den verkliga organiseringen av klassens kamp mot sekter som försökte påtvinga rörelsen sina påhittade recept. Enligt honom kunde sekterna spela en historisk roll endast så länge klassen ännu inte förmådde handla självständigt; när den verkliga rörelsen växte blev fasthållandet vid sekten ett hinder för den. Kritiken riktar sig inte bara mot små

⁶ Friedrich Engels, A Critique of the Draft Social-Democratic Programme of 1891, MECW, band 27, s. 217–232; SPD, Erfurter Programm, 1891.

⁷ Karl Marx, Kritik av Gothaprogrammet (1875), avsnitt I och IV, svensk utgåva.

⁸ Rosa Luxemburg, Sociala reformer eller revolution? (1899), inledning och första delen, kapitel 1, svensk översättning av Birgitta Sandberg.

organisationer. Även ett stort parti kan reproducera samma sekteristiska logik i större skala när det gör sin egen apparat till rörelsens yttersta syfte och behandlar programmet som sin exklusiva egendom.⁹

Plattformens plats i den politiska rörelsen

Principer, historiskt program, plattform, strategi och taktik är inte olika namn på samma sak. Alla är moment i koncentrationen av klassens kunskap och politiska vilja, men de verkar på olika nivåer. Principerna uttrycker klassriktningen och dess gränser; det historiska programmet formulerar den kommunistiska omvandlingens mål och innehåll; plattformen utgår från en analys av en bestämd period och koncentrerar denna periods ståndpunkter, prioriteringar och uppgifter; strategin bestämmer hur krafter ska koncentreras och maktbalansen förändras; och taktiken gäller handlingsformen i en bestämd situation.¹⁰

Förhållandet mellan dessa nivåer är varken linjärt eller enkelriktat. Taktiken är inte bara strategins genomförande, och strategin är inte bara plattformens genomförande. Kampens erfarenheter kan visa att en taktik är verkningslös, en strategi otillräcklig eller en ståndpunkt i plattformen begränsad. Rörelsen från principer till handling fullbordas endast genom den återvändande rörelsen från erfarenhet till kunskap. I dogmatismen påtvingas dagens förhållanden en allmän tes eller tidigare erfarenhet utan den konkreta analysens förmedling; i opportunisten ersätter den omedelbara framgången eller anpassningen till rådande styrkeförhållanden den historiska riktningen. Den förra skiljer politiken från verkligheten, medan den senare upplöser den i den befintliga verkligheten.

Plattformen måste upprätta ett samband mellan historisk riktning och ingripande i en bestämd period. Den är varken en avhandling som bevisar varje teoretisk grundval eller en handbok med färdiga svar på varje händelse. Dess uppgift är att koncentrera de teoretiska och historiska slutsatser utan vilka det är omöjligt att ta ställning, dra gränser, identifiera prioriteringar och besluta hur organiseringen ska ske under en given period. Denna definition ger också ett kriterium för läsningen av IWO:s plattform: vi måste undersöka vilken förståelse av den nuvarande perioden dokumentet erbjuder och hur det går från denna förståelse till politiska uppgifter.

⁹ Karl Marx, "Från Marx till F. Bolte", 23 november 1871, svensk utgåva.

¹⁰ Kuriren för arbetarkunskap, "Program, plattform och strategi", förklaring och analys av forskningsprogrammets punkt 49, avsnitt 1–7 och 13–14, dokument under utarbetande.

IWO:s plattforms historiska läge

IWO:s plattform är resultatet av en lång process av studier och kamp inom arbetarrörelsen. Bakom den står erfarenheten av arbetarråd och självständiga cirklar efter resningen 1979 i Iran, organiseringen av migrantarbetare och flyktingar i Europa, utgivningen av Internationalistiska Kurirens första serie, dialogen och kampen med internationalistiska tendenser och år av ingripanden i kamp och organisering på svenska arbetsplatser. Denna historia återges inte för att ge dokumentet organisatorisk auktoritet; dess betydelse ligger i den väg genom vilken frågorna och ståndpunkterna producerades.¹¹

Plattformen har vuxit fram ur problem som mötts på kampens verkliga fält: varför leder revolutionära ståndpunkter om arbetarna inte nödvändigtvis till revolutionär politik inom arbetarrörelsen? Varför blir kampens erfarenheter inte automatiskt till vetenskaplig kunskap och politisk strategi? Hur lär kapitalet av arbetarnas motstånd och omstrukturerar produktionen, ledningen och kontrollen över arbetskraften? Varför skiljs kommunistiska organisationer från klassens verkliga rörelse även när de behåller ett radikalt språk? Och hur kan internationalismen förvandlas från en solidaritetsförklaring till ett materiellt förhållande mellan arbetarnas strider, erfarenheter och organisationer?

De första grundvalarna för denna inriktning formulerades i Internationalistiska Kuriren i mitten av 1990-talet, under förhållanden präglade av kommuniströrelsens historiska nederlag och tillbakagång. Den nuvarande plattformen upprepar inte dessa ståndpunkter. Den globala kapitalismens omvandling, forskningen om kunskap och kris och framför allt den långa erfarenheten av ingripanden inom arbetarrörelsen har fört in nya frågor. Dokumentet måste därför läsas både som en fortsättning på denna historia och som dess kritiska rekonstruktion.¹²

Det dokument som nu kallas IWO:s politiska plattform är inte, i snäv mening, enbart en plattform. Klassprinciper, teser som hör till det historiska programmet, periodanalys, forskningsslutsatser och strategiska inriktningar står där sida vid sida. Denna kombination är å ena sidan resultatet av förhållanden där forskningen om programmet ännu pågår och plattformen bär en del av denna börda; å andra sidan markerar den en gräns som måste bli tydligare i den fortsatta utvecklingen. Dokumentets punkter verkar inte alla på samma nivå, har inte samma tyngd och

¹¹ ”Politisk plattform”, förord; se även ”Mot återuppbyggnaden av den proletära internationalismen”, uppropets inledande punkter.

¹² Ibid., förord och avsnitt 4.3, särskilt redogörelsen för de första grundvalarnas tillkomst i mitten av 1990-talet och deras rekonstruktion i den nuvarande plattformen.

inte samma varaktighet. Att läsa plattformen kräver att dessa skikt skiljs åt utan att deras inre samband bryts.

Från ackumulationens kris till den totala reproduktionens kris

Plattformens första steg i argumentationen börjar med kritiken av kapitalismen som historiskt system. Producenternas åtskillnad från produktionsvillkoren, arbetskraftens förvandling till vara och produktionen av mervärde är systemets kärna; men kapitalet behöver mer än utvinning av mervärde för att fortsätta ackumulera. Det måste också reproducera arbetskraften, statsmakten, rättsordningen, splittringarna inom klassen, världsmarknaden, legitimeringsmekanismerna och de apparater som producerar kunskap och ideologi. Genom att utvidga reproduktionsbegreppet till dessa nivåer försöker plattformen frigöra krisen från ekonomins begränsningar i snäv mening.¹³

I dokumentet står två historiska nivåer sida vid sida och måste skiljas åt. Den ena gäller kapitalismens långsiktiga omvandling sedan början av 1900-talet, världskrigen, statens och kapitalets växande integration och urholkningen av bourgeoisins historiskt progressiva roll. Den andra gäller framväxten av den nuvarande historiska krisen i kapitalets totala reproduktion, vars tecken blev tydligare under 1990-talet och där krisen 2008 markerade en vändpunkt. Om dessa två nivåer blandas samman försvinner den nuvarande krisens särdrag i det allmänna begreppet ”nedgång”, och varje kris, krig eller statligt ingrepp framstår bara som upprepad bekräftelse på en redan känd slutsats. Teorin om historisk kris måste visa vad som förändrats i kapitalets reproduktionsmekanism och formerna för att hålla krisen tillbaka, snarare än att bara påminna om hur länge kapitalismens motsättningar har funnits.¹⁴

Den historiska krisen är i denna mening varken en mycket djup lågkonjunktur eller ögonblicket för kapitalets automatiska sammanbrott. Kapitalet försöker övervinna sina gränser genom att utvidga krediten och skuldsättningen, omorganisera den globala produktionen, intensifiera exploateringen, splittra arbetskraften, överföra kostnaderna till den sociala reproduktionen, ingripa direkt genom staten och med våld omfördela den globala makten. Dessa åtgärder kan förskjuta krisen eller förändra dess framträdelseform, men de reproducerar motsättningarna på nya nivåer. Krisen föreskriver därför varken proletariats seger eller ersätter dess kamp.

¹³ Ibid., avsnitt 1.1, ”Kapitalismen som historiskt system”, och 1.5, ”Kris i kapitalets totala reproduktion, staten och ombudskrig”.

¹⁴ Se ”Den historiska krisen i kapitalets totala reproduktion” i detta nummer av Internationalistiska Kuriren, om krisens framväxt från 1990-talet och vändpunkten 2008.

Kapitalismen faller inte av sig själv; den måste störtas av en organiserad samhällelig kraft.

Även analysen av staten och kriget får en annan form med denna utgångspunkt. Staten är ingen skiljedomare som står utanför de kapitalistiska förhållandena; den är ett moment i organiseringen av deras allmänna reproduktionsvillkor. Utvidgade statliga ingrepp, samhällets underordning under säkerhetskrav, auktoritarism och krig kan inte reduceras enbart till en politisk fraktions val eller staternas korruption. De är olika former av kapitalets försök att omstrukturera sitt herravälde. Skillnaden mellan demokrati och diktatur är verklig för arbetarnas kamp, men ingen av dem utgör ett annat klasssystem. På samma sätt upplöser försvaret av västmakterna i demokratins namn eller anslutningen till deras rivaler i antiimperialismens namn arbetarklassens självständighet i ett av kapitalets läger.

Att utvidga reproduktionsbegreppet för också in livet utanför den omedelbara produktionsplatsen i analysen. Bostad, utbildning, sjukvård, migration, hushållsarbete, kön och rasism är inte tilläggsfrågor som fogas till motsättningen mellan arbete och kapital. Dessa förhållanden spelar en roll i arbetskraftens produktion och reproduktion, klassens uppdelning och hierarkiska skiktning samt överföringen av krisens kostnader. Med detta angreppssätt söker plattformen återuppbygga klassens enhet, inte genom att utplåna verkliga skillnader inom klassen utan genom att blottlägga den materiella mekanism genom vilken kapitalet producerar och utnyttjar dem.¹⁵

De formella vetenskapernas kris och återtagandet av marxismen

Om kapitalet reproducerar de allmänna villkoren för sitt herravälde är produktionen av ”vetenskap” och ideologi också en del av denna process. För plattformen betyder kunskapens kris varken vetenskapens slut eller sanningens omöjlighet; den uttrycker de historiska begränsningarna hos vetenskaper som delar samhället i specialiserade, separata fält och betraktar kapitalistiska förhållanden inte som en historisk, motsägelsefull totalitet utan som en samling hanterbara problem. Den officiella vetenskapen producerar rikligt med data och tekniker, men blir

¹⁵ Internationalistiska Arbetarorganisationen, ”Politisk plattform”, avsnitt 1.6, ”Den sociala reproduktionens kris, kvinnor och migration”; 1.7, ”Eurocentrism, rasism och arbetskraftens globala hierarki”; och 2.4, ”Klasskamp, parlamentarism och sambandet mellan produktion och social reproduktion”.

oförmögen just där den måste förstå sambandet mellan ekonomin, staten, kriget, den sociala reproduktionen, ideologin och klasskampen.¹⁶

Denna tes får inte bli ett förnekande av vetenskapliga landvinningar eller en svepande fördömelse av all akademisk forskning. Plattformen erkänner själv den moderna vetenskapens historiska roll i utvidgningen av kunskapen och produktivkrafterna. Det gäller kunskapsproduktionens samhälleliga funktion och klassgränser: vilka frågor som ställs, hur verkligheten splittras upp, vad som blir kriteriet för giltighet och finansiering och i vilken samhällelig makts tjänst kunskapen organiseras. Kritiken av den borgerliga vetenskapen förblir marxistisk när den blottlägger dessa materiella mekanismer; om den bara ersätter analysen med adjektivet ”borgerlig” blir den själv ideologi.

Samma kritik gäller marxismens eget öde. Den globala revolutionsvågens nederlag och de politiska organisationernas åtskillnad från klassens verkliga rörelse förvandlade marxismen, i olika former, till partilära, akademisk disciplin, intellektuellt yrke eller politisk identitet. I plattformens logik innebär återgången till Marx inte en återgång till färdiga svar eller heliga texter; den innebär att rekonstruera marxismen som den vetenskapliga kritiken av det borgerliga samhället och det teoretiska vapnet för arbetarklassens frigörelserörelse.¹⁷

Diskussionen om politikens varufiering fortsätter denna kritik. I dagens kapitalism kan politisk analys, medier, protester och till och med radikalism absorberas i kretsloppet av innehållsproduktion, uppmärksamhetssökande och symbolisk värdeökning. Under dessa förhållanden ersätter innehavet av en ståndpunkt uppbyggnaden av krafter; synlighet ersätter organisering; och teorin blir politiskt kapital för att säkra talarens position. Plattformens kritik av ”kapitalets vänster” riktar inte bara mot regeringspartier och parlamentariska partier, utan mot varje politik som gör arbetarna till publik och kampfältet till en marknadsplats för konkurrerande diskurser. Mediearbete och teoretiskt arbete är delar av en frigörande politik endast när de förmedlar erfarenheter, bygger historiskt minne och ökar förmågan till självständig organisering.¹⁸

¹⁶ Ibid., avsnitt 1.8, ”Den borgerliga vetenskapens kunskapsteoretiska kris och den officiella vetenskapens förvandling till ideologi”.

¹⁷ Ibid., avsnitt 1.9, ”Brytningen mellan teori och praktik och specialiserade marxismer”; se även plattformens förord.

¹⁸ Ibid., avsnitt 3.2, ”Kapitalets vänster, politisk förmedlarverksamhet och rekonstruktionen av internationalistisk praktik”, samt ”Grundläggande ståndpunkter”, punkterna 23–25.

Från kampens erfarenheter till politisk koncentration

Plattformens andra avgörande axel är förhållandet mellan medvetande, teori och organisation. Dokumentet avvisar både teorin att medvetandet kommer in utifrån och uppfattningen att revolutionär kunskap automatiskt uppstår ur vardagserfarenheten. Arbetarna producerar inte bara ekonomiska krav i kampen. De konfronterar ledningen, lagen, staten, den fackliga apparaten och gränserna för sin egen makt; de bygger självständiga relationer, prövar kollektivt beslutsfattande och kan gå ända till att bilda kommittéer och råd och ställa frågan om politisk makt. Detta medvetande är verkligt och politiskt, men eftersom det tar form inom direkta erfarenheter och föränderliga styrkeförhållanden kan det gå tillbaka, splittras upp eller införlivas i den härskande ideologin.¹⁹

Vetenskaplig kunskap är inte identisk med detta medvetande, men kommer inte heller ner till det utifrån. Den levda erfarenheten tillhandahåller kunskapens levande material; den politiska teorin koncentrerar spridda erfarenheter i en standpunkt, en politisk linje och en strategi; och den vetenskapliga forskningen blottlägger mekanismer och samband som inte är synliga i den omedelbara erfarenheten. Dessa tre nivåer kan rekonstruera klasskampens vetenskap endast i relation till varandra. Att skilja vetenskapen från erfarenheten leder till specialism och substitutionism; att upplösa vetenskapen i erfarenheten begränsar i sin tur kunskapen till just detta ögonblicks och denna plats horisont.

Organisationsfrågan får en annan form med denna utgångspunkt. Den politiska organisationen äger varken teorin eller programmet och ersätter inte klassen. Dess uppgift är att skapa förhållanden där spridda erfarenheter förbinds, undersöks, registreras i det kollektiva minnet och förvandlas till gemensam kunskap och politisk vilja. Arbetarcentra, cirklar och nätverk är inte en organisations inflytelsesfär i denna process; de är materiella former genom vilka klassen producerar relationer, erfarenheter och självständig förmåga. Deras betydelse ligger inte i namnen eller de fasta formerna, utan i den förmåga de skapar att upprätthålla relationer, generalisera erfarenheter, utveckla arbetarledare och övervinna splittringen.²⁰

Plattformen kallar denna process ”organisk koncentration”. Att vara organisk betyder inte att passivt invänta rörelsens spontana tillväxt. Kommunisterna ingriper

¹⁹ Ibid., avsnitt 2.1, ”Klassmedvetande, samhällsrevolutionens vetenskap och kritiken av substitutionistiska marxismer”.

²⁰ Ibid., avsnitt 2.3, ”Produktionsorganisationen och förändringen av arbetarnas organisationsformer”, och 2.5, ”Informella organisationsformer och deras tillkomstförlopp”.

i kampen, organiserar, kritiserar, generaliserar erfarenheter och kämpar för en politisk riktning. Men koncentrationen är organisk när den hämtar sin kraft ur tillväxten av klassens verkliga relationer, kunskap och förmågor, snarare än ur organisatorisk lydnad inför ett separat centrum. Det internationalistiska partiet är ett resultat av och redskap för denna koncentration – inte en apparat som på förhand kallar sig partiet och sedan försöker dra in klassen i sin omloppsbana.²¹

Denna formulering lämnar också en svår fråga öppen: genom vilka varaktiga, demokratiska mekanismer koncentreras erfarenheterna, och hur kan reproduktionen av åtskillnaden mellan ledning och verkställande förhindras? Plattformen anger en riktning för svaret genom kontroll underifrån, kunskapens och beslutsfattandets återförande till producenternas verkliga liv och den politiska organisationens förbindelse med självorganiseringens former; men de praktiska formerna för detta samband kan inte fastställas en gång för alla i ett dokument. Frågan måste besvaras genom strategi, arbetsmetoder och en fortlöpande prövning av erfarenheterna.

Den kommunistiska horisonten och internationalismens återuppbyggnad

Klassens självfrigörelse är inte bara plattformens organisatoriska princip; den bestämmer också socialismens innehåll. Socialism är inte identisk med statligt ägande, centraliserad planering eller ett partis herravälde. Så länge lönearbete, varuproduktion, pengar, ledningens åtskillnad från produktionen och producenternas åtskillnad från den samhällseliga makten består upphäver enbart en förändring av ägandets juridiska form inte de kapitalistiska förhållandena. 1900-talets erfarenhet visade att partistaten, i stället för att herraväldet vittrar bort, kan reproducera lönearbete och ackumulation i nya centraliserade former.²²

I denna läsning är kommunismen ingen modell vars detaljer specialister i dag kan utforma för det framtida samhället. Den är en rörelse mot ett samhälle där fria och förenade producenter medvetet organiserar det samhällseliga livets produktion och reproduktion. Fröna till denna horisont har visat sig i Pariskommunen, råden, stormötena och andra former av producenternas direkta deltagande – inte som heliga modeller att upprepa, utan som historiska belägg för möjligheten att bryta åtskillnaden mellan politik och samhälle, dem som administrerar och dem som administreras, kunskap och praktik.

²¹ Ibid., avsnitt 3.1, "Partiet, den politiska organisationen och den internationalistiska arbetarrörelsens organiska koncentration"; se även "Grundläggande ståndpunkter", punkterna 14–17.

²² Ibid., avsnitt 4.1, "Revolution, socialism och kritik av substitutionismen", och 4.2, "Socialismen och proletariats internationalistiska horisont"; se även "Grundläggande ståndpunkter", punkterna 18–22; se även IWO:s plattform, avsnitt 2.2 och 4.2.

Samma innehåll gör socialismen oskiljaktig från internationalismen. Från början tog kapitalet form genom världsmarknaden, kolonialismen, migrationen och den internationella arbetsdelningen; i dag förbinder produktions- och reproduktionskedjorna klassens olika delar närmare än någonsin. Ingen nationalstat, inget antiimperialistiskt block och inget utvecklingsprojekt kan åstadkomma arbetarnas frigörelse inom den globala kapitalistiska konkurrensens ram. Att välja mellan rivaliserande stater gör klassen till reservtrupper åt den ena eller andra kapitalpolen.²³

Men internationalismen uppstår inte heller genom ett enda centrums abstrakta generalisering. Ingen global rörelse kan växa fram utan rötter i arbetarnas konkreta, lokala kamp, och ingen lokal kamp kan överskrida nationella gränser utan en internationalistisk horisont och förbindelse. Arbetarnas erfarenheter i Iran, Sverige, Korea, Afrika eller Latinamerika är inte råmaterial som måste få sin mening i ett europeiskt teoretiskt centrum. Var och en av dessa erfarenheter är ett moment i produktionen av den globala rörelsens kunskap och strategi. Att återuppbygga internationalismen betyder att skapa ett materiellt samband för erfarenhetsförmedling, gemensam forskning, samordning av kampen och global politisk koncentration.²⁴

Plattformen som utgångspunkt

IWO:s plattform måste förstås som både förpliktande och öppen. Den är förpliktande därför att den anger ståndpunkter och gränser utan vilka gemensam handling och organisatoriskt ansvar är omöjliga. Den är öppen därför att tesernas giltighet måste prövas i forskning och kamp och nya erfarenheter måste kunna blottlägga deras begränsningar. Öppenhet innebär inte att relativisera principerna eller ändra ståndpunkt med varje politisk svängning, liksom förpliktelse inte innebär att heligförklara dokumentets formuleringar.

I sin avslutning betonar plattformen själv att texten får historisk mening när den tas upp inom klassens levande rörelse, diskuteras, kritiserar och utvecklas. Detta är mer än en inbjudan till dialog; det är ett kriterium för att bedöma dokumentets öde. Om plattformen blir IWO:s exklusiva egendom och ett mått på lojalitet mot dess apparat kommer den att reproducera just det förhållande som den skrevs emot. Om

²³ Marx, Kritik av Gothaprogrammet, avsnitt I.

²⁴ Internationalistiska Arbetarorganisationen, "Politisk plattform", avsnitt 3.3, "Internationalernas nederlag och återuppbyggnaden av internationalistisk politik", och "Grundläggande ståndpunkter", punkterna 26–29.

den däremot inte skapar någon förpliktelse, politisk gränsdragning eller praktisk riktning reduceras den till en forskningstext utan förmåga att ingripa.²⁵

Denna plattform är inte det slutliga svaret på frågan om programmet, partiet eller internationalismen. Programfrågan undersöks fortfarande inom ett forskningsprogram; teorin om den historiska krisen måste utvecklas mer precist; formerna för organisk koncentration måste prövas i erfarenheten; och förhållandet mellan arbetarcentra och politisk organisation kräver mer konkreta strategiska formuleringar. Detta är inga brister som kan lösas genom att lägga till några punkter i plattformen. Svaren måste växa fram ur rörelsen fram och tillbaka mellan forskning, erfarenhet, kritik och organisering.

En plattform som inte kan träda in i kampen blir ett dokument i organisationens arkiv. En kamp som inte kan förvandla sina erfarenheter till kunskap, riktning och politisk organisation förblir på samma sätt begränsad till att reagera på kapitalets angrepp. Frågan är inte ett val mellan dokument och rörelse, utan uppbyggnaden av ett samband där den verkliga rörelsen producerar och korregerar plattformen och plattformen i sin tur gör rörelsen mer medveten, sammanhängande och kraftfull.

Internationalistiska Arbetarorganisationens politiska plattform måste läsas inom detta samband: varken som en organisations lagfart på sanningen eller som en samling oberoende ståndpunkter, utan som koncentrationen av ett skede av erfarenheter och kunskap som syftar till att återuppbygga arbetarklassens politiska förmåga – en strävan som kan bli en materiell kraft, snarare än bara en text, endast inom kampen och genom arbetarnas eget medvetna deltagande.

²⁵ Ibid., ”Mot återuppbyggnaden av den proletära internationalismen”, särskilt uppropets avslutande punkter: dokumentet måste tas upp inom klassens levande rörelse, kritiseras, prövas och utvecklas.

Den historiska krisen i kapitalets totala reproduktion

Om det förändrade förhållandet mellan kris och omstrukturering i dagens kapitalism

Inledning: krisen kan inte längre reduceras till "ekonomin"

Kapitalismen upplever inte krisen som en främmande händelse. Krisen uppstår ur själva den rörelse som utvidgar rikedom, tekniken och produktionsförmågan. Samhället tillhandahåller de produktionsmedel och den kunskap som krävs för att tillgodose mänskliga behov i en tidigare oanad omfattning; ändå leder samma krafter, när deras fortsatta rörelse blir oförenlig med kapitalets värdetörelse, till produktionsnedläggningar, arbetslöshet, fattigdom och förstörelse av rikedom. Problemet är varken en brist på behov eller en bristande produktionsförmåga; det är den samhällsform där produktionen fortsätter endast i den mån kapitalet kan föröka sitt värde. Krisen kommer inte över detta system utifrån; den är dess egen inre motsättning.²⁶

Den borgerliga politiska ekonomin framställer vanligen krisen som en avvikelse från jämvikt, ett ekonomisk-politiskt misstag, finansiella överdrifter eller en yttre chock. Även inom marxistiska diskussioner tillmäts fallande profitkvot, svårigheter att realisera mervärdet, disproportioner mellan produktionens avdelningar, överackumulation och kreditexpansion olika förklaringsvärde. Vår kritik gäller formuleringar som betraktar en av dessa bestämmelser som tillräcklig för att förklara krisen i dess helhet; den innebär inte att alla teorier om strukturell kris eller

²⁶ Marx, 1978, kap. 15; Mattick, 1974

förfall förnekar produktionens tillväxt eller bortser från klasskampen. Varje bestämning kan utgöra ett verkligt moment i krisen, men deras inbördes förhållande måste förklaras. Krisen är ett brott i reproduktionen av en social relation som förenar värdeproduktion, realisering, kredit, staten, världsmarknaden, arbetskraftens reproduktion och klasskamp i en motsägelsefull rörelse.²⁷

Denna artikel börjar vid denna punkt. Syftet är inte att lägga ännu en ”kristeori” till listan över befintliga teorier. Frågan är att den historiska formen för förhållandet mellan kris och omstrukturering har förändrats. Kapitalistiska kriser har alltid förstört och samtidigt skapat förutsättningar för en ny ackumulationsomgång genom värdeminskning, kapitalkoncentration, intensifierad exploatering och omorganisering av produktionen. Men denna mekanism har inte förblivit oförändrad. Ju mer kapitalets reproduktion har blivit samhällelig, global, kreditbaserad och politisk, desto mer har dess omstrukturering varit beroende av att omorganisera hela uppsättningen ekonomiska, klassmässiga, statliga och globala villkor.²⁸

Teorin om ”den historiska krisen i kapitalets totala reproduktion” vilar på tesen att en ny omvandling av detta förhållande gradvis har blivit synlig sedan 1990-talet. Omstruktureringen efter 1970-talet var verklig: kapitalet förändrade sitt förhållande till arbetarklassen, globaliserade produktionen, utvidgade nya tekniker, drog in Kina och stora delar av världen mer intensivt i ackumulationen och utvidgade krediten i en tidigare oanad omfattning. Men just dessa mekanismer kunde inte upprätta en ordning jämförbar med omstruktureringen efter andra världskriget. De möjliggjorde fortsatt ackumulation men gjorde upprätthållandet av denna kontinuitet beroende av upprepade ingrepp i och omorganisering av samma villkor.²⁹

Krisen 2008 var en vändpunkt i denna utveckling. Kreditkapitalets sammanbrott visade inte bara att ”finanssektorn” hade lösgjort sig från realekonomin eller att bankirerna hade gått för långt. Krisen blottlade att kreditnätverket hade blivit ett av kapitalets allmänna reproduktionsvillkor och att dess sammanbrott samtidigt kunde störa alla kretslopp inom produktion, handel, statsbudgetar och social reproduktion.³⁰ Staterna hindrade sammanbrottet från att spridas genom att

²⁷ Marx, 1968, ch. 17; Grossmann, 1929; Mattick, 1974

²⁸ Marx, 1978, kap. 15; Grossmann, 1929; Mattick, 1969

²⁹ Mandel, 1972; UNCTAD, 2018

³⁰ Internationella regleringsbankens rapport, kapitel III och IV (BIS, 2009, kap. III–IV). Som samarbetsinstitution och ”centralbankernas bank” undersöker BIS i sin årsrapport 2009 krisens spridning från finansnätverkets sammanbrott till störningar i produktion, handel och konsumtion, följda av statliga ingrepp. Kapitel III dokumenterar bankernas och kreditmarknadernas sammanlänkning och krisens spridning genom finanssystemet; kapitel IV

garantera skulder, rädda finansinstitut, utvidga centralbankernas balansräkningar och överföra kostnaderna till samhället.³¹ Detta ingripande avslutade inte krisen; det förändrade motsättningarnas framträdelseformer och de punkter där de koncentrerades.³²

För att denna slutsats från studier och analyser av kapitalistiska institutioners rapporter inte ska stanna vid ett påstående måste vi närmare undersöka två funktioner. För det första hindrar staten sammanbrottet från att sprida sig genom att garantera skulder, rädda finansiella institutioner och överföra en del av kostnaderna till samhället. För det andra skapar detta ingripande inte nödvändigtvis förutsättningarna för en ny och varaktig historisk ordning; det kan förändra krisens framträdelseform och var motsättningarna koncentreras och korsas. Genom att undersöka dessa mekanismer blir det tydligare hur kreditnätverket blir ett av reproduktionens allmänna villkor. Hur går denna process till?

Krisens samhälleliga kostnader framträdde som stigande arbetslöshet, långsammare löneökningar och minskad köpkraft för arbetarna – utvecklingar som syns tydligt i Internationella arbetsorganisationens rapporter och beräkningar.³³ Men dessa följder var inte bara en finanskris sociala bieffekter. Det statliga ingripandet höll krisens akuta form tillbaka utan att undanröja den motsättning som hade exploderat i kreditnätverket. Kedjor av bankkonkurser, frysta kreditmarknader och fallande tillgångspriser stoppades genom skuldgarantier, tillskott av statligt kapital, köp av värdelösa tillgångar och utvidgade centralbanksbalansräkningar. Förlusterna

dess överföring till industriekonomierna; och kapitel VI skuldgarantier, finansinstitutens räddning, nödfallspenningpolitik och utvidgade centralbanksbalansräkningar.

³¹ Internationella regleringsbankens rapport, kapitel III, IV och VI (BIS, 2009, kap. III–IV, VI). Rapporten är skriven ur perspektivet att förvalta finanssystemets stabilitet. Denna studie drar slutsatsen att dess belägg visar hur krediten blir ett av kapitalets allmänna reproduktionsvillkor och motsättningarna överförs från finansnätverket till statsbudgetarna och den sociala reproduktionen. Rapporten publicerades i juni 2009, mycket kort efter Lehman Brothers sammanbrott och statliga nödingrepp, och undersöker finanskrisen, dess överföring till världsekonomin och staternas och centralbankernas svar.

³² ILO rapporterar att den finansiella och ekonomiska krisen nästan halverade den globala lönetillväxten och att miljontals människor förutom förlorade jobb fick minskad köpkraft. International Labour Organization (2010), Global Wage Report 2010/11: Wage Policies in Times of Crisis.

Policies in Times of Crisis. Geneva: ILO)

³³ ILO, 2010, Part I

försvann inte; en del av det privata kapitalets risker och förpliktelser överfördes till centralbankernas balansräkningar och statsbudgetarna.³⁴

Därmed skedde den första förskjutningen av krisens koncentration: en kris som först framträdde som likviditetsbrist, fallande värdepappersvärden och risk för finansinstitutens konkurs blev ett problem med offentlig skuld, budgetunderskott och statens finansieringsförmåga. Att rädda bankerna och hindra ett produktionssammanbrott ökade de offentliga utgifterna; samtidigt minskade lågkonjunktur, arbetslöshet och fallande inkomster statens skatteintäkter. Den offentliga skulden, som nu var en följd av att krisen hållits tillbaka, förvandlades i den härskande diskursen till dess orsak, och minskningen av budgetunderskottet blev ett till synes obestridligt krav för den ekonomiska politiken.³⁵

Den andra förskjutningen överförde trycket från statsbudgetarna till villkoren för arbetskraftens reproduktion. När stabiliseringen av bankernas balansräkningar och upprätthållandet av krediten blev prioriteringar överfördes deras kostnader till samhället genom löneåterhållsamhet, nedskärningar eller begränsningar av offentliga tjänster, ökad otrygghet i arbetet, tyngre konsumtionsbeskattning och urholkad köpkraft. Det som först framträtt som en kris för finansiella tillgångar reproducerades nu i arbetarklassens vardag som arbetslöshet, fallande reallöner, hushållsskulder, bostadskris och försvagad sjukvård och utbildning. I detta skede låg motsättningen inte längre enbart mellan finansiella fordringar och bankernas återbetalningsförmåga; den hade blivit en konflikt mellan kraven på att rädda kapitalet och villkoren för arbetskraftens reproduktion.³⁶

Den tredje förskjutningen skedde genom penningpolitiken. Mycket låga räntor, omfattande tillgångsköp och billig likviditet kunde återställa aktie-, obligations- och fastighetspriser och upprätthålla kreditens cirkulation, men de återskapade inte ackumulationens tidigare villkor. Stabiliseringen av finansmarknaderna åtföljdes av stigande tillgångspriser, växande skulder i delar av ekonomin och produktionens och cirkulationens fortsatta beroende av kreditnätverket. Krisen övergick därmed från en omedelbar explosion till ett kroniskt beroende av billiga pengar, centralbanksingripanden och skuldackumulation.³⁷

Även på den politiska nivån försköts motsättningens koncentrationspunkt. Staten, som hade ingripit för att rädda ägandeförhållandena och kreditnätverket, måste nu fördela räddningens kostnader mellan klasserna. Finanskrisen utvecklades därför

³⁴ BIS, 2009, ch. VI; BIS, 2010, chs. I–II

³⁵ UNCTAD, 2011, ch. II

³⁶ ILO, 2010, Part I; UNCTAD, 2011, chs. I–II

³⁷ BIS, 2010, ch. III

till en budgetkris, en social kris och en kris för den politiska legitimiteten. Åtstramningar, sociala protester, urholkat förtroende för de politiska institutionerna och skärpta konflikter om löner, skatter, bostäder och offentliga tjänster var inte yttre konsekvenser som var skilda från krisen; de var former där motsättningen i kapitalets reproduktion fortsatte efter att finanssammanbrottet hade hållits tillbaka.³⁸

Det statliga ingripandet 2008 avslutade alltså inte krisen; det förändrade följden av dess framträdelseformer: från bankkris till kris i de offentliga finanserna, från offentliga finanser till tryck på arbetskraftens reproduktion och därifrån till social och politisk konflikt.³⁹ Motsättningen undanröjdes inte; den sköts upp i tiden, försköts mellan institutioner och dess kostnader överfördes från konkursdrabbade kapital till staten och från staten till arbetarklassen och framtida generationer. Just denna förmåga att överföra och omorganisera motsättningarna blottlägger både kapitalets makt att förhindra ett omedelbart sammanbrott och dess historiska begränsning i att upprätta en ny och relativt stabil ordning.

Denna följd är en analytisk rekonstruktion av en historisk väg för trycköverföring, inte varje lands identiska öde eller det automatiska utfallet av varje stödprogram. Skuldgarantier, kapitaltillskott, likviditetslån och tillgångsköp innebär olika förpliktelser och följder. Återbetalningens omfattning, statsintäkternas struktur, skattepolitiken och arbetarnas motståndsförmåga påverkar också kostnadernas fördelning. En ökning av den offentliga skulden skiljer därför inte ensam mellan bidragen från finansiella räddningsinsatser, skattesänkningar eller ränteutgifter; trycköverföringens väg måste påvisas i politikens och klasskampens konkreta historia.

Begreppet "historisk" i denna teori betyder inte en slutlig kris, ändlös stagnation eller kapitalismens automatiskt annalkande sammanbrott. Kapitalet kan

³⁸ Tecken på denna omvandling hade redan identifierats i "Grundläggande ståndpunkter" i Internationalistiska Kurirens första serie 1997, genom begreppet "strukturell integration av det politiska och det ekonomiska" och utvidgade statliga ingrepp för att hålla krisen tillbaka. Dokumentets förutsägelse om en ny omgång nationella och regionala krig blev också en tydlig verklighet i kapitalismens politiska historia under följande årtionden, särskilt i Mellanöstern och sedan Europa. Ändå förblev "Grundläggande ståndpunkter" i delar av sin analys, genom att framställa kriget som kapitalets enda krissvar, påverkad av en teori om oundvikligt sammanbrott och en apokalyptisk syn. En politisk artikel som senare skrevs för att förklara ståndpunkterna sökte avgränsa sig från denna tolkning; men den begränsade korrigeringen kunde inte kompensera för frånvaron av en självständig teori om den kapitalistiska krisen och dess politiska följder.

³⁹ Författaren använde det äldre uttrycket "offentliga finanser" som beteckning för den offentliga sektorns ekonomi. För den konkreta diskussionen om krisen 2008 är "offentliga budgetar och skulder" mer precist och lämpligt. Avsnittets kärna är att visa hur krisen överfördes från bankernas balansräkningar till staternas budgetar och offentliga skulder.

växa, förändra tekniken, göra nya regioner till ackumulationscentra och under perioder skapa enorma profiter. Teorin gäller inte kapitalrörelsens absoluta upphörande; den gäller en omvandling av sättet på vilket kapitalet reproducerar och håller sina motsättningar tillbaka. En historisk kris uppstår när omstruktureringen inte längre utmynnar i upprättandet av en relativt stabil historisk ordning och upprätthållandet av reproduktionsvillkoren självt blir beroende av upprepade omstruktureringar, krisförskjutning och växande ingrepp.

Denna tes kan inte beläggas genom att utropa en "kris för allting". Ekonomi, politik, vetenskap, ideologi, natur och klasskamp är varken enkla återspeglings av en enda ekonomisk orsak eller självständiga helheter som av en tillfällighet hamnat i kris samtidigt. Deras enhet kan bara påvisas genom att identifiera konkreta förmedlingar. Teorin om "den historiska krisen i kapitalets totala reproduktion" måste antingen kunna visa denna kedja och dess förmedlande funktioner eller bli en allomfattande metafor utan vetenskaplig eller teoretisk tillämpning.

1. Vad reproducerar kapitalet?

Kapital är inte pengar, maskiner eller en samling företag. Dessa ting blir kapital endast inom ett samhälleligt förhållande: ett förhållande där ägarna till produktionsvillkoren köper arbetskraft och underordnar dess förbrukning under produktionen av mervärde. Produktionsmedlen skapar inget nytt värde; de överför sitt befintliga värde till produkten. Källan till nytt värde är det levande arbetet. Kapitalet är därför i sin värdeförmering beroende av just den kraft vars nödvändiga andel det söker minska, vars arbete det söker intensifiera och som det söker ersätta med maskiner. Motsättningen mellan kapitalets beroende av det levande arbetet och dess ständiga försök att minska detta arbetes kostnad och relativa vikt står i centrum för ackumulationens rörelse.⁴⁰

Denna tes får inte förvandlas till en formel för automatiskt sammanbrott. En ökning av kapitalets tekniska sammansättning är inte liktydlig med en motsvarande ökning av dess värdesammansättning, eftersom även produktionsmedlens och arbetskraftens värden förändras. Förändringar i värdesammansättningen kan pressa profitkvoten, men ackumulationen skapar också sina egna motverkande tendenser: höjd exploateringsgrad, intensifierat arbete, förbilligande av det konstanta kapitalets beståndsdelar, marknadsutvidgning, omlokalisering av kapital, kreditutveckling och värdeminskning av kapital med låg avkastning. Kritiken av en fatalistisk tolkning måste riktas mot den bestämda formulering som gör lagen om

⁴⁰ Marx, 2013, kap. 7 och 23

profitkvotens fallande tendens till en mekanisk orsak till varje kris eller en tidtabell för kapitalets sammanbrott. Lagens betydelse ligger i att blottlägga en motsättning som kapitalet ständigt möter genom att omstrukturera villkoren för exploatering, produktion och realisering; den undanröjer inte behovet av historisk analys och klasskamp.⁴¹

Detta klargör också gränsen mellan Marx kristeori och sökandet efter en yttre orsak. Åtskillnaden mellan köp och försäljning, produktionens och konsumtionens relativa självständighet, tidsavståndet mellan betalningar och nätverket av penningförpliktelser skapar krisens allmänna möjlighet. Men krisens möjlighet är ännu inte orsaken till en bestämd kris. Dessa möjligheter blir verkliga brytningar först när ackumulationens rörelse i en historisk form koncentrerar motsättningen mellan mervärdets produktion och realisering och mellan produktionens utvidgning och värdeförmeringens gränser. Verkliga kriser kan därför inte härledas ur enbart cirkulationen eller produktionen. Det som exploderar i cirkulationen kan vara resultatet av en motsättning som samlats i produktionen; och det som stoppar produktionen kan ha generaliserats genom betalningskedjans sammanbrott.⁴²

Även vid enkel reproduktion producerar kapitalet inte bara varor och mervärde; det reproducerar kapitalförhållandet: kapitalisten på ena sidan och lönearbetaren på den andra. Arbetaren reproducerar sin arbetskraft och återträder på arbetsmarknaden, medan kapitalet ersätter det förbrukade konstanta och variabla kapitalet. Därigenom förnyar de samma förhållande som möjliggjorde den föregående produktionscykeln. I detta fall konsumeras mervärdet som kapitalistklassens inkomst, och produktionens omfattning förblir oförändrad.⁴³

I reproduktionsschemana i andra bandet av Kapitalet rör sig Marx medvetet på en abstrakt nivå och lämnar tillfälligt många av den kapitalistiska reproduktionens verkliga förmedlingar åt sidan. På denna nivå gäller frågan att visa de grundläggande villkoren för cirkulationen och ersättningen av det samhälleliga kapitalets beståndsdelar mellan två stora produktionsavdelningar. Scheman är inte recept för att automatiskt upprätta jämvikt; de visar villkor som måste uppfyllas för att det samhälleliga kapitalets reproduktion ska kunna fortsätta. För att undersöka detta delar Marx upp den samhälleliga produktionen i två stora avdelningar: avdelning I producerar produktionsmedel—maskiner, råvaror, energi och andra materiella produktionselement—medan avdelning II producerar arbetarnas och kapitalisternas konsumtionsmedel. På denna analysnivå gäller frågan inte hur värde

⁴¹ Marx, 1978, kap. 13-15; Grossmann, 1929

⁴² Marx, 1968, ch. 17

⁴³ Marx, 2018, avd. 3

och mervärde produceras, utan hur varje avdelnings produkt måste säljas och bytas mot den andras för att kapitalet ska kunna inleda en ny produktionscykel.

Avdelning I behöver avdelning II:s konsumtionsvaror för att förnya sin arbetskraft och tillgodose sina kapitalisters konsumtion; avdelning II är i sin tur beroende av avdelning I:s produkt för att ersätta maskiner, råmaterial och andra medel som förbrukats i produktionen. I den enkla reproduktionen, där hela mervärdet konsumeras och produktionens omfattning förblir konstant, måste summan av avdelning I:s variabla kapital och mervärde vara lika med värdet av det konstanta kapital som behöver ersättas i avdelning II: $I(v+s) = IIc$.

I den utvidgade reproduktionen måste en del av mervärdet åter omvandlas till kapital; följaktligen måste inte bara ersättningen av förbrukade medel utan också produktionen av ytterligare produktionsmedel, anställningen av mer arbetskraft och tillhandahållandet av dess konsumtionsmedel stå i bestämda proportioner till varandra.⁴⁴

Under kapitalismen upprättas dock dessa proportioner inte i förväg enligt en samhällelig plan. Varje enskilt kapital beslutar oberoende av de andra och för sin egen lönsamhets skull hur mycket det ska producera, i vilken gren och för vilken marknad. Först när varorna kommer ut på marknaden blir det klart om den ena avdelningens produkt kan tillgodose den andras reproduktionsbehov. Krediten kan tillfälligt överbrygga avståndet mellan produktion, försäljning och betalning, men kan också dölja och samla disproportionaliteter. När dessa omvandlingar uteblir förblir varor osålda, produktionsmedel står oanvända, arbetare avskedas och betalnings- och kreditkedjan bryts.

Marx scheman påvisar därför varken kapitalets automatiska tendens till jämvikt eller utgör en teori som reducerar alla kriser till ”disproportionalitet mellan de två avdelningarna”. Deras betydelse ligger i att visa att produktionen av mervärde ensam inte garanterar fortsatt ackumulation; kapitalet måste samtidigt reproducera värdet, produktionens materiella beståndsdelar, arbetskraften och de samhälleliga proportioner som krävs för nästa produktionscykel. Disproportionalitet kan vara ett moment i krisen, men blir ett moment i kapitalets samlade kris endast i samband med lönsamheten, värderealiseringen, krediten och arbetskraftens reproduktion.

Det samhälleliga kapitalets verkliga reproduktion i ett kapitalistiskt samhälle är emellertid inte begränsad till utbytet mellan produktionsavdelningarna. I verkligheten förmedlas denna process också genom creditsystemet, den materiella infrastrukturen, arbetskraftsreproduktionens sociala och historiska villkor samt ägandets och avtalens rättsliga och politiska former. Dessa dimensioner, med alla

⁴⁴ Marx, 2018, avd. 3

sina konkreta bestämmningar, ingår inte direkt i de formella relationerna i andra bandets reproduktionsscheman; en undersökning av dem kräver en övergång till mer konkreta och historiska nivåer av samma process för kapitalets samhälleliga reproduktion. I denna artikel utvidgar vi analysen till dessa nivåer; denna utvidgning ska inte likställas med de faktorer som direkt ingår i själva Marx scheman.

Ett annat grundläggande begrepp som teorin om ”den historiska krisen i kapitalets totala reproduktion” placerar i centrum för sin analys av reproduktionen är klasskampens roll. Att bortse från klasskampen och dess roll i kapitalets kris är en annan aspekt av att ifrågasätta arbetarklassens roll som revolutionens och samhällsomvandlingens historiska aktör och göra den till ett passivt fält och objekt för elitistisk verksamhet. Att klargöra detta är nödvändigt både för kritiken av borgerlig kunskapsteori och för att återföra Marx kunskapsteori till den revolutionära teorins fält, liksom för att förklara klasskampens roll i krisen.⁴⁵

Att reproducera kapitalförhållandet kräver också att reproducera arbetets underordning under värdeförmeringens krav. Arbetaren måste inte bara hållas fysiskt vid liv, utan dagligen försättas i förhållanden där försäljningen av arbetskraften är det enda sättet att få livsmedel. Detta förhållande upprätthålls genom privategendomens ekonomiska tvång, men även lagen, staten, skolan, familjen, migrationen och splittringarna inom klassen medverkar i dess historiska form. Just därför kan strider om löner, arbetstid, uppehållsrätt, försäkringar, utbildning och offentliga tjänster direkt förändra kapitalets reproduktionsvillkor. Klassen framträder inte i slutet av den ekonomiska analysen; den är från början närvarande inom det förhållande som är analysens objekt.

Häriifrån når vi begreppet kapitalets totala reproduktion. Detta betyder inte att omedelbart beteckna varje samhällsfenomen som ”ekonomiskt”. Den totala reproduktionen är bestämmningarnas strukturella och hierarkiska enhet. I dess centrum står mervärdesproduktionen och kapitalets förhållande till det levande arbetet. Lönsamhet, realisering, konkurrens och ackumulation är direkta rörelseformer för detta förhållande. Pengar, kredit, produktionsorganisation och världsmarknad är nödvändiga förmedlingar av det samhälleliga kapitalets rörelse. Staten, lagen, infrastrukturen och arbetsmarknadens organisering upprättar dess allmänna politiska villkor. Utbildning, vetenskap, ideologi och institutioner för

⁴⁵ Se artiklarna i Kuriren för arbetarkunskap och teorierna om kritiken av borgerlig kunskapsteori, återgången till Marx kunskapsteori och den historiska brytningen i sambandet mellan revolutionär teori och praktik (en brytning i kunskapsprocessens dynamik och klasskampens vetenskaps utveckling).

arbetskraftens reproduktion deltar också, genom specifika samband, i detta förhållandes fortbestånd och förnyelse.

Det ekonomiska centrumets bestämmande roll betyder inte att andra nivåer är passiva. Staten kan förändra ägandeformer, arbetskraftens kostnad och kreditens förlopp; klasskampen kan omvandla exploateringsgraden och produktionsorganisationen; kriget kan omorganisera världsmarknaden, arbetsdelningen och kapitalens värde; vetenskap och teknik kan revolutionera produktionens tekniska sammansättning; gränser och migration kan upprätta hierarkier på arbetsmarknaden. Ändå kan inget av dessa områden skiljas från kravet att reproducera kapitalförhållandet. Ekonomi och politik är inte två separata världar där den ena senare påverkar den andra; de är skilda moment i en historisk totalitet vars enhet måste påvisas genom konkret undersökning.

Denna punkt markerar vår gräns mot både ekonomismen och eklekticismen. Ekonomismen gör politiken, staten, ideologin och klasskampen till sekundära följder av "ekonomins" rörelse. Eklekticismen ställer däremot ekonomiska, politiska, miljömässiga och kunskapsmässiga kriser sida vid sida och kallar deras samtidighet en "allmän kris". Teorin om "den historiska krisen i kapitalets totala reproduktion" godtar ingetdera. Dess grundläggande uppgift är att upptäcka den verkliga kedjan av förmedlingar som förbinder en störning på en nivå med omvandlingar på andra.

Ordet "total" i denna teori ger därför inte tillåtelse till obegränsade påståenden, utan ställer ett strängt krav på undersökningen. Om vi säger att en kreditkris hänger samman med arbetskraftens reproduktion måste vi visa dess förlopp: hur tillgångarnas och bankernas sammanbrott överfördes till statliga garantier, offentlig skuld, åtstramningar, minskade tjänster och ökade levnadskostnader. Om vi säger att rasismen medverkar i kapitalets reproduktion måste vi visa hur rättsliga och ideologiska skillnader blir verkliga skillnader i löner, avtal och protestförmåga. Om vi säger att kriget är inre i krisen måste vi påvisa sambandet mellan kapitalens konkurrens, staten, världsmarknaden, förstörelsen och omorganiseringen av produktionen. Utan dessa förmedlingar urartar "total reproduktion" till ett namn för att ställa alla samhällets problem bredvid varandra.

2. Cyklisk, strukturell och historisk kris

Cykliska, strukturella och historiska kriser är inte tre konkurrerande orsaker eller tre separata stadier för att förklara "historien" om kapitalets krisformer. Deras åtskillnad vilar varken på svårighetsgrad, varaktighet eller antalet offer; kriteriet är omstruktureringens objekt och nivå. En cyklisk kris kan vara mer destruktiv än en bestämd strukturell kris, och en historisk kris kan omfatta perioder av

högkonjunktur. Frågorna vi måste ställa är: vad förstör krisen, vad måste den omstrukturera och i vilken utsträckning kan resultatet stabilisera villkoren för en ny ackumulationsperiod?

Denna åtskillnad skiljer sig också från en formell indelning av historien i stadier. Den strukturella krisens uppkomst undanröjer inte de cykliska svängningarna, och den historiska krisen innebär inte att strukturell omstrukturering försvinner. En bestämd kris kan samtidigt vara ett cykliskt moment, en strukturell brytning och ett tecken på historisk kris. Exempelvis hade produktions- och tillgångssammanbrottet 2008 en cyklisk rörelse; räddningen av kreditsystemet krävde en strukturell omorganisering av penningpolitiken och förhållandet mellan stat och marknad; och denna omstruktureringens oförmåga att upprätta en ny historisk ordning blottade krisens historiska bestämning. Nivåerna måste skiljas åt för att deras enhet ska kunna påvisas i den verkliga händelsen.

I den cykliska krisens klassiska form är krisen själv en del av omstruktureringens mekanism. Svaga kapital går i konkurs, tillgångar och produktionsmedel minskar i värde, arbetslösheten ökar trycket på lönerna, kapitalet koncentreras och lönsamhetsvillkoren kan förändras. Krisen upprättar med våld enheten mellan moment som i det normala förloppet blivit självständiga gentemot varandra. Med Marx formulering är kriser ”tillfälliga våldsamma lösningar av de existerande motsägelserna”.⁴⁶ Denna lösning undanröjer inte motsättningen; den skapar förutsättningar för dess upprepning på en ny nivå.

Den strukturella krisen uppstår när likvideringen av enskilda kapital och krisens värdeminskning inte räcker för att inleda en relativt stabil ackumulationsperiod. Här måste själva ackumulationens historiska villkor omstruktureras: klassförhållandet, produktionsorganisationen, penning- och kreditsystemet, statens roll och världsmarknadens ordning. Staten är ingen yttre kraft som träder in i denna process för att rädda ”ekonomin”; pengar, ägande, arbetsmarknad och infrastruktur har redan en politisk form. Det som förändras är ingreppets omfattning och kvalitet i omstruktureringen av dessa villkor.

Den strukturella krisen kan lösas, men inte i betydelsen att kapitalets motsättning undanröjs. Omstruktureringen efter andra världskriget visade att kapitalförstörelse, teknisk omvandling, USA:s hegemoni, Bretton Woods-systemet, Europas återuppbyggnad, statliga investeringar, stigande produktivitet, kollektivavtal och välfärdsstaten i en historisk kombination kunde skapa flera årtionden av kraftig ackumulation. Varje teori som kallar efterkrigstidens

⁴⁶ Marx, 1978, kap. 15

högkonjunktur bara ett ”uppskjutande av krisen” eller ett sken är oförmögen att förklara kapitalets verkliga makt att omstrukturera sig.⁴⁷

Här är ”lösning” ett politiskt och historiskt begrepp, inte ett moraliskt omdöme. En kris kan lösas ur kapitalets synvinkel och samtidigt vila på revolutionens nederlag, arbetskraftens disciplinering, krig, fattigdom och massdöd. En teori som enbart ur samhällets lidande sluter sig till att kapitalet inte har omstrukturerats ersätter analyskriteriet med ett moraliskt omdöme. Omvänt är erkännandet av kapitalets omstruktureringsförmåga ett villkor för revolutionär kritik: om kapitalet kan bygga en ny ordning ur katastrofen kan den kommunistiska kampen inte vila på väntan på dess automatiska nedgång.

Den historiska krisen börjar inte när krisen blir allvarligare eller staten ingriper mer omfattande. Kriteriet är en förändring i den strukturella omstruktureringens resultat och logik. I det historiska förlopp som undersöks här har omstruktureringen fortsatt, men den har inte stabiliserat reproduktionens huvudsakliga bestämmningar i en konfiguration med en varaktighet jämförbar med efterkrigsordningens. Den fortsatta ackumulationen har blivit beroende av upprepad omorganisering av ekonomiska, klassmässiga, monetära, statliga och globala villkor, och de mekanismer som bevarar kapitalet har själva blivit kanaler för att skapa nya motsättningar. Teorin förklarar detta förändrade förhållande mellan kris och omstrukturering; den ska inte läsas som ett påstående om att tillväxten har upphört eller att kapitalet är absolut oförmöget att förnya ackumulationen.

Den historiska krisens rörelse kan sammanfattas så här: kris, ingripande och omstrukturering, tillfällig stabilisering, uppkomsten av begränsningar inom de omstrukturerade villkoren, förnyat ingripande och förnyad tillfällig stabilisering. ’Tillfällig’ kan omfatta år eller rentav ett årtionde av tillväxt. Teorin om historisk kris är ingen teori om tillväxtens upphörande. Kriteriet är hur omstruktureringen stabiliserar förhållandet mellan lönsamhet, investeringar, kredit, staten, världsmarknaden och klassförhållandet, och varför bevarandet av detta förhållande blir beroende av upprepade förnyelser av stödmekanismer och förskjutningar av motsättningarna. Att staten och krediten är närvarande i båda perioderna är obestridligt; skillnaden ligger i denna närvaros historiska organisation, varaktighet och följder.

Relativ stabilitet betyder här inte motsättningsfri jämvikt, oberoende av staten eller frånvaro av cykliska kriser. Det betyder en historisk konfiguration som under en relativt lång period kan organisera förnyad ackumulation och regleringen av monetära, globala och klassmässiga relationer inom en varaktig ram. Inte heller

⁴⁷ Mattick, 1969; Mandel, 1972

kan den nuvarande periodens särart härledas enbart ur förekomsten av ingripanden eller uppkomsten av en ny motsättning. Frågan är hur stabiliseringsmekanismer blir återkommande villkor för rörelsens upprätthållande och hur de begränsningar som mekanismerna skapar återkommer i senare reproduktionscykler. Artikelns bedömning gäller denna historiska omvandling; den bevisar inte på förhand att varje framtida konfiguration av kapitalet är omöjlig.

Kriterier för att identifiera historisk kris

Den historiska krisen kan inte mätas med en enda indikator. Fallande profitkvot, ökande skuld, långsam tillväxt, statliga ingrepp eller utvidgad krigföring räcker inte var för sig för att påvisa den. Var och en fanns under tidigare perioder och kan införlivas i en framgångsrik strukturell omstrukturering. Tesen om historisk kris blir meningsfull först när vi kan visa att förhållandet mellan dessa fenomen har förändrats: mekanismer avsedda att hålla ackumulationens gränser tillbaka har själva blivit återkommande villkor för kapitalets rörelse och samtidigt källor till nya begränsningar.

Det första kriteriet är en förändring av förhållandet mellan kris, lönsamhet och investeringar. Genom att förstöra svaga kapital och minska tillgångsvärden kan den cykliska krisen förändra lönsamhetsvillkoren. Den strukturella krisen kan också lägga grunden för en ny investeringsperiod genom omvandlingar av tekniken, produktionsorganisationen och klassförhållandet. I den historiska krisen kan lönsamheten vara mycket hög i bestämda företag, branscher och regioner, men ackumulationens generalisering och kontinuitet på det samhälleliga kapitalets nivå blir beroende av garantier utanför det enskilda kapitalets förmåga, mer omfattande kredit och upprepade kapitalomlokalisering. Frågan är inte permanent låg profit, utan den omstrukturerade formens oförmåga att relativt stabilt förbinda lönsamheten med investeringarna och den totala reproduktionen.

Det andra kriteriet är en förändring av kreditens och statens roll. Krediten har alltid funnits inom ackumulationen, och staten har aldrig stått utanför marknaden. Frågan gäller omvandlingen av extraordinära arrangemang för att bevara cirkulationen till institutionella stöd för dess fortsättning: marknadsgarantier, tillgångsköp, stöd till institutioner, offentlig skuld och industripolitik används på nytt i olika former och perioder. Att institutionalisera möjligheten till stöd är inte detsamma som oavbrutet hög användning eller en ständigt växande operationsvolym. Det som måste undersökas är reproduktionens beroende av dessa stöd och de begränsningar som uppstår genom ingripandets särskilda form, snarare än enbart antalet statliga åtgärder.

Det tredje kriteriet är motsättningen mellan världsmarknadens materiella enhet och dess politiska organisering i konkurrerande stater. Kedjorna för produktion,

kredit, energi, teknik och logistik har gjort kapitalen mer beroende av varandra än tidigare; ändå organiseras besluten om pengar, gränser, skatter, arméer och en stor del av arbetskraftens reproduktion fortfarande genom staten. Varje nationell omstrukturering är beroende av villkor som inte kan kontrolleras nationellt. Samtidigt kan varje stats försök att säkra sina egna kedjor, tekniker och resurser störa just den internationella arbetsdelning som ackumulationen beror på.

Det fjärde kriteriet är överföringen av omstruktureringens tryck till villkoren för arbetskraftens och naturens reproduktion. Minskad social lön, privatiserade tjänster, anställningsotrygghet, hushållsskulder, intensifierat arbete och uttömmande resursförbrukning kan tillfälligt minska kapitalets kostnader. Men samma lösningar urholkar den arbetskraft, infrastruktur, hälsa, utbildning och de naturvillkor som den framtida ackumulationen kräver. Genom att överföra kostnaderna får kapitalet inte motsättningen att försvinna; det skjuter den till en annan tid, en annan generation eller ett annat område och tvingas sedan konfrontera dess återvändande form.

Det femte kriteriet är omstruktureringens oförmåga att stabilisera ett relativt varaktigt politiskt förhållande och klassförhållande. Efterkrigsordningen kunde, trots sin ojämlikhet och repression, förena stigande produktivitet, löner, konsumtion och facklig förmedling inom en relativt stabil ram i delar av den kapitalistiska världen. Den senare omstruktureringen hämtade däremot mycket av sin stabilitet ur försvagningen av klassorganisationer, otryggare arbete och proletariats uppsplittring. Denna offensiv ökade kapitalets makt men urholkade också de förmedlande institutioner och legitimitetsgrunder som krävdes för samhällets politiska organisering. Den politiska krisen "härlads" inte ur ekonomin; den tar form genom denna motsägelsefulla omstrukturering av klassförhållandet.

Inget av dessa kriterier fastställer ensamt den historiska krisen. Objektet är en konstellation av förhållanden: lönsamhet utan stabil generalisering av investeringarna; kredit och stat som återkommande villkor för att upprätthålla rörelsen; den globala produktionens enhet och skärpt politisk konkurrens; överföring av kostnader till social reproduktion och natur; och urholkning av formerna som förmedlar klassförhållandet. Teorin avgränsar sig från en "kris för allting" just i den mån den påvisar dessa samband i den verkliga historien.

Denna metod betyder inte att den teoretiska tesen skjuts upp. Undersökningen klargör sin ståndpunkt från början: denna konstellation har gradvis vuxit fram sedan 1990-talet, och 2008 var vändpunkten i dess framträdande. Den historiska granskningen får inte på förhand förneka tesen; dess uppgift är att påvisa processen som skapade den. Teorin argumenterar med belägg men avstår inte, för att framstå som vetenskaplig, från att ange den slutsats undersökningen nått.

3. Från 1873 till efterkrigstidens omstrukturering: krisens förändrade skala

Krisen 1873 var inte den mekaniska startpunkten för ett nytt stadium, men öppnade en period där en förändring av ackumulationens skala blev tydlig. Kapitalkoncentrationen, aktiebolagen, bankerna och krediten, världsmarknadens utvidgning och Tysklands och USA:s framväxt förde krisen bortom de huvudsakligen nationella marknadernas ram. En långvarig depression sammanföll med produktionstillväxt, tekniska framsteg och omlokalisering av ackumulationscentra. Därför är 1873 betydelsefullt: det visar att kris och tillväxt, förstörelse och omstrukturering samt ett centrums nedgång och ett annats uppgång kan vara delar av samma rörelse.⁴⁸

Kreditens utvidgning ökade produktionens skala och kapitalets koncentration men gjorde inte bankerna till en självständig härskare över produktionen. Krediten skapar anspråk på framtida värde och för kapitalrörelsen bortom de omedelbara kontantbegränsningarna; i krisen måste just dessa anspråk konfrontera den verkliga förmågan att producera och realisera värde. Sultan-Zadehs kritik av Hilferdings teori om ”finanskapital” var betydelsefull just i detta avseende: bankernas växande makt upphäver inte värdeproduktionens och ackumulationsrörelsens bestämmande ställning.⁴⁹

Frågan under denna period var inte ”bankernas herravälde över industrin”, utan omvandlingen av kapitalets samhällseliga organisering. Aktiebolagen skilde ägandet från den direkta ledningen, krediten möjliggjorde enorma kapitalrörelser innan tidigare intäkter hade realiserats fullt ut och bankerna blev informations- och penningknutpunkter i ackumulationsnätverket. Denna omvandling ökade det enskilda kapitalets makt och fördjupade samtidigt kapitalens ömsesidiga beroende. Krisen var inte längre bara några producenters konkurs; den kunde genom finansiella och kommersiella nätverk överföras till branscher och länder som inte direkt hade utlöst den.⁵⁰

Striden om ”finanskapitalet” är därför betydelsefull för den aktuella teorin, men inte som ett separat kapitel i idéhistorien. Varje teori som gör en institutionell form

⁴⁸ Marx, 1978, kap. 27; Mandel, 1972

⁴⁹ I ”Finns det en finanskapitalets epok?” och senare i diskussionen om programmet vid Kominterns sjätte kongress kritiserade Sultan-Zade Hilferdings definition av finanskapital och tanken på bankernas dominans över industrin och betonade produktionens och ackumulationens primat.

Bucharin svarade på kritiken i programdiskussionen. Sultan-Zade, A. (1928), ”Gibt es eine Epoche des Finanzkapitals?”, Die Kommunistische Internationale, Hefte 29–30, Juli 1928, s. 1725–1740; se även International Press Correspondence, vol. 8, nr 74, 25 oktober 1928.

⁵⁰ Marx, 1978, kap. 25–30

– banker, monopol eller stat – till ett nytt subjekt för kapitalets rörelse riskerar att avlägsna förhållandet mellan värde och arbete från analysens centrum. Kapitalets organisationsformer förändras, men deras makt härrör från förmågan att tillägna sig och realisera merarbete. Den institutionella formen måste förklaras genom ackumulationens rörelse, snarare än ersätta den.

Från tröskeln till första världskriget kunde omstruktureringen inte längre ske enbart genom marknadens likvidering och enskilda kapital. Kapitalens konkurrens i världsskala, arbetarklassens organisering, monopolens utveckling och behovet att mobilisera resurser förde staten och kriget direkt in i organiseringen av reproduktionsvillkoren. Första världskriget var inte bara en följd av makternas rivalitet; det var en form av förstörelse och omorganisering av kapitalet, världsmarknaden, staten och arbetskraften. Efterkrigstidens revolutioner visade också att klasskampen inte är en yttre reaktion på krisen utan en inre kraft i bestämningen av dess utgång.

Denna omvandling får inte förklaras genom myten om en övergång från ”fri kapitalism” till ett fullständigt organiserat system. Konkurrensen försvann inte; dess form och skala förändrades. Ökad organisering inom företag och stater åtföljdes av ökad anarki och konkurrens på världsmarknaden. Staten kunde mobilisera resurser för krig, reglera priser och styra produktionen men inte undanröja konflikten mellan nationella kapital och ackumulationens krav. Den nationella organiseringen koncentrerade kapitalets anarki på världsnivå och gjorde den mer destruktiv.

Krisen 1929 blottade mellankrigsordningens begränsningar. Produktionssammanbrott, massarbetslöshet, handelns sammanbrott och bankkris löstes inte genom kapitalets vanliga värdeminskning. De statliga ingreppen utvidgades, men en ny världsordning växte fram först ur andra världskriget, den väldiga kapitalförstörelsen, arbetarklassens politiska nederlag och förnyade disciplinering, den globala hegemonins förskjutning och omstruktureringen av produktionsorganisationen. Denna historia tillskriver inte kriget någon förtjänst; den visar de samhälleliga och mänskliga dimensionerna av den förstörelse kapitalet kan påtvinga samhället för att omstrukturera sina ackumulationsvillkor.⁵¹

Denna erfarenhet blottade också sammanbrottsteoriernas begränsningar. Grossmanns betoning på att återföra krisen till ackumulationens rörelse och hans kritik av teorierna om kapitalistisk harmoni var av verklig betydelse. Men om ackumulationens tendenser utmynnar i ett ekonomiskt sammanbrott varefter politik och kamp träder in på scenen förblir omstruktureringens verkliga historia

⁵¹ Mattick, 1969; Mandel, 1972

oförklarad. Pannekoeks kritik av passiva slutsatser ur sammanbrottet var berättigad, men att förneka varje objektiv kristendens var inte heller någon lösning. Frågan är inte att välja mellan ”ekonomisk lag” och ”klassvilja”, utan att förstå deras motsägelsefulla enhet i reproduktionsprocessen.⁵²

Ur denna synvinkel gör krisen varken revolutionen oundviklig eller kampen verkningslös. Revolutionsvågens nederlag efter första världskriget och arbetarklassens politiska och militära disciplinering var bland de villkor som öppnade vägen för den senare omstruktureringen. Kapitalet återställde inte bara sammanstörtade värden; det besegrade eller integrerade i den nya ordningen den samhälleliga kraft som kunde hota kapitalförhållandet. Detta visar att ”omstruktureringen av klassförhållandet” inte är en underordnad fras; den är ett av de materiella elementen i övergången från strukturell kris till en ny ordning.

Lärdomen från denna period är tydlig. Den strukturella krisen är inte nödvändigtvis kapitalets slut. Genom förstörelse, koncentration, omorganisering av den globala makten och förändringar av klassförhållandet kan kapitalet bygga en ny ordning. Men denna omstrukturerings form är inte på förhand inskriven i ”ekonomiska lagar”. Kriget, staten och klasskampen är inre i den mekanism som bestämmer utgången. En teori som behandlar dem som den ekonomiska krisens överbyggnad avlägsnar just de krafter som förklarar den historiska övergången från kris till omstrukturering.

4. Omstruktureringen efter 1945: verklig tillväxt och den historiska stabilitetens gränser

Efterkrigstidens högkonjunktur är det avgörande provet för varje kristeori. I stora delar av sina centra genomgick kapitalismen flera årtionden av snabb tillväxt, stigande produktivitet, omfattande investeringar och ökande reallöner. Denna verklighet kan inte avfärdas som ”skenbar”. Under en historisk period förband efterkrigstidens omstrukturering lönsamheten, penningssystemet, handeln, tekniken, staten och klassförhållandet i en relativt stabil ordning.⁵³

Denna ordning var inte resultatet av en självreglerande marknad. Krigets kapitalförstörelse, USA:s industriella och finansiella överlägsenhet, Bretton Woods, Europas och Japans återuppbyggnad, massproduktionens utvidgning, offentliga investeringar, välfärdssystem och kollektivavtal var delar av en historisk

⁵² Grossmann, 1929; Pannekoek, 1977 [1934]. I sin kritik av sammanbrottsteorin betonar Pannekoek att ingen ekonomisk lag ersätter klassens revolutionära handling; denna kritik förstås i den aktuella artikeln inte som ett förnekande av de objektiva kristendenserna.

⁵³ Mattick, 1969; Mandel, 1972

kombination. Stigande reallöner i de kapitalistiska centra var inte bara en moralisk eftergift; inom en ram av stigande produktivitet och återhållande av klasskampen bidrog de till arbetskraftens reproduktion och konsumtionsmarknadens utvidgning. Staten ersatte varken kapitalet eller löste dess motsättning; den organiserade dess allmänna rörelsevillkor i en ny form.⁵⁴

Efterkrigstidens klassförhållande får inte reduceras till en frivillig kompromiss mellan "arbete och kapital". Denna ordning vilade på tidigare nederlag och förstörelse, arbetarrörelsens organiserade styrka och kapitalets behov av ökad produktivitet. Kollektivavtal, försäkringar och stigande reallöner var både landvinningar som vunnits genom kamp och former för att hålla kampen tillbaka och göra den förutsägbar. I delar av de kapitalistiska centra blev fackföreningarna förmedlare av lönerreglering och produktionsdisciplin. Senare, när utrymmet för eftergifter minskade, blev denna motsättning en av efterkrigsordningens krispunkter.

Även Bretton Woods-systemet var mer än ett monetärt avtal. Dollarns överhöghet, relativ kontroll över kapitalrörelser och nya internationella institutioner upprättade en ram för handelns och investeringarnas återuppbyggnad. Denna ordning vilade på USA:s materiella makt och skillnaden mellan centra och periferier. Dess stabilitet var därför varken världsomfattande eller likformig. Högkonjunkturen i de kapitalistiska centra åtföljdes av ojämlika världsmarknadsförhållanden, kolonialkrig och kostnadsöverföring. Ändå upphäver den globala ojämlikheten inte den relativa stabilitetens verklighet i centra; båda var moment i samma ordning.⁵⁵

Denna omstrukturering upphävde inte kapitalets motsättningar. Penningssystemets beroende av dollarn, konkurrensen mellan centra, trycket på lönsamheten och arbetarnas kamp utvecklades inom samma ordning. I slutet av 1960-talet och början av 1970-talet visade långsammare produktivitets- och lönsamhetstillväxt, intensifierade lönekamper och sociala strider, dollarkrisen, Bretton Woods sammanbrott och energichockerna att efterkrigstidens kombination hade nått sina gränser. 1970-talets kris var ingen vanlig cyklisk lågkonjunktur, utan en strukturell kris för den ordning som upprättats efter kriget.⁵⁶

Denna verklighet ger två slutsatser. För det första kan strukturell kris hållas tillbaka genom historisk omstrukturering. För det andra varar ingen omstrukturerad ordning för evigt. Efterkrigstidens framgång får inte bli en myt om organiserad,

⁵⁴ Mattick, 1969; Mandel, 1972

⁵⁵ Mandel, 1972; Mandel, 1973

⁵⁶ Mandel, 1972; Mandel, 1973

krisfri kapitalism; samma förhållanden som möjliggjorde stabiliteten blev källor till nya begränsningar under trycket från ackumulationens rörelse och klasskampen.

5. Från 1970-talet till 2008: verklig omstrukturering och historisk brytning

Kapitalets svar på 1970-talets kris var omfattande och aggressivt. Angrepp på arbetarnas landvinningar, omorganisering av produktionen, automatisering, underleverantörssystem, fabriksflyttningar, liberalisering av kapitalrörelser, utvidgade globala produktionskedjor och öppnandet av nya regioner för ackumulation förändrade styrkeförhållandena. Denna process kan inte reduceras till ”nyliberalismen” som en samling ekonomiska idéer. Nyliberalismen var den politiska och ideologiska formen för en del av en omstrukturering vars materiella mål var att förändra exploaterings-, lönsamhets- och ackumulationsvillkoren i världsskala.⁵⁷

Det välbekanta uttrycket ”statens tillbakadragande” framställer denna omstrukturering upp och ner. Staten drog sig inte tillbaka från organiseringen av ackumulationsvillkoren; den förändrade sitt sätt att ingripa. Privatiseringen krävde lagstiftning, garantier och överföring av offentliga tillgångar; arbetsmarknadens liberalisering krävde förändringar av strejk- och avtalsrätten; produktionens globalisering krävde handelsavtal, infrastruktur och politiskt skydd; och finansens expansion krävde avreglering och vid kriser offentliga garantier. Välfärdsstaten drog sig tillbaka på vissa områden, men staten som garanterade marknaderna, krediten, gränserna och klassordningen stärktes.⁵⁸

Denna offensiv hade varit omöjlig utan förändringar av klassernas styrkeförhållanden. Besegrade strejker, gamla industricentras försvagning, arbetslöshet, produktionsflyttningar och fackföreningarnas ytterligare integration i arbetsmarknadens förvaltning trängde det kollektiva motståndet tillbaka. Kapitalet använde denna ställning för att intensifiera arbetet, göra avtalen flexibla och överföra reproduktionskostnaderna till hushåll och privata tjänster. Omstruktureringen från 1970-talet var därför en klassoffensiv, snarare än en samling tekniska åtgärder, som samtidigt omvandlade produktionen och vardagslivet.

Denna omstrukturering var verklig. Exploateringsgraden ökade, den globala produktionen utvidgades, informationsteknik och logistik minskade omslagstiden och hundratals miljoner människor trädde in i lönearbetsförhållanden. Kinas

⁵⁷ UNCTAD, 2018, chs. 2–3

⁵⁸ UNCTAD, 2018, chs. 2–3

uppgång kan inte bara kallas en överföring av krisen från väst eller ”överklig” tillväxt. Kina blev ett av de viktigaste centren för produktion, investeringar och ackumulation. Teorin om historisk kris är meningsfull endast om den kan förklara denna verkliga tillväxt inom sin ram, snarare än förneka varje verklighet som är oförenlig med en bild av permanent stagnation.⁵⁹

Kinas inträde i den globala ackumulationens centrum skärpte samtidigt den nya ordningens motsättningar. Produktionen för världsmarknaden, enorma infrastrukturinvesteringar, den särskilda formen av statligt och privat ägande och mobiliseringen av arbetskraft skapade en tidigare oanad produktionsförmåga. Processen gjorde det möjligt för västerländska kapital att minska kostnaderna och organisera globala kedjor, men upprättade också ett nytt centrum för industriell och statlig makt. Det som först var en del av omstruktureringslösningen blev en källa till konkurrens om teknik, handel, råmaterial och transportvägar. Kapitalets omstrukturering skapade sin egen nya rival och motsättning.

Ändå gav omstrukturen efter 1970-talet inget resultat jämförbart med efterkrigsordningen. Den globala produktionens utvidgning åtföljdes av arbetarklassens politiska splittring, tryck på lönerna och arbetskraftens reproduktion samt växande beroende av komplexa kreditnätverk. Handelsobalanser, reservackumulation, statliga skulder och hushållsskulder samt stigande tillgångspriser blev normala inslag i upprätthållandet av efterfrågan och kapitalets cirkulation. Krediterna underlättade inte längre bara kretsloppet; den försköt reproduktionens sprickor över tid och rum.⁶⁰

Denna omvandling blev gradvis synlig från 1990-talet. Finans- och valutakriser i olika regioner, teknikbubblans spräckning, växande skulder och upprepade monetära ingrepp var inga isolerade händelser. De visade att omstrukturens mekanismer hade blivit återkommande beståndsdelar i upprätthållandet av ackumulationens rörelse. Kapitalet passerade genom kriserna, men kreditberoenden och institutionella beroenden, tillsammans med vägarna för trycköverföring, omorganiserades under denna passage. Det betyder inte att varje ingripande var större än det föregående eller att skulderna samtidigt ökade i varje sektor; frågan gäller reproduktionens förändrade organisation och fortsättningsvillkor.⁶¹

1990-talets betydelse ligger inte i att det fastställer ett godtyckligt datum. Flera tendenser sammanstrålade under denna period: nya regioners integration i världsmarknaden efter östblockets sammanbrott, informationsteknikens språng,

⁵⁹ UNCTAD, 2018, chs. 1–2

⁶⁰ UNCTAD, 2018, chs. 1–3

⁶¹ UNCTAD, 2018, chs. 1–3

finansiell liberalisering, växande derivat och skulder, de globala kedjornas konsolidering och förändringar av arbetarklassens sammansättning. Denna sammanstrålning ökade omstruktureringsförmågan men förband just denna förmåga med ett skörare ömsesidigt beroende. En störning i en länk kunde mycket snabbare överföras till pengar, handel, produktion och statsbudgetar.

Finansialiseringen är inget namn på en skenvärld som skiljer sig från produktionen. Tillväxten av finansiella profiler och tillgångspriser vilar på anspråk på framtida värde och inkomster. Dessa anspråk kan handlas innan det värde de gör anspråk på har producerats och realiserats och kan under en period utvidga efterfrågan och investeringarna, men måste till sist konfrontera den verkliga återbetalningsförmågan, lönsamheten och inkomsterna. Ju mer den fortsatta cirkulationen beror på stigande tillgångspriser och skulder, desto mer kan en kreditkris bli en allmän reproduktionskris.⁶²

Krisen 2008 blottade denna process i hela världen. Det som föll samman var inte bara en bostadsmarknad eller några banker; ett nätverk av kreditanspråk som hade förbundet produktion, konsumtion, offentliga budgetar och kapitalets globala cirkulation föll samman. Stater och centralbanker hindrade sammanbrottet från att spridas genom att socialisera förlusterna. Men räddningen av kreditkapitalet innebar inte upprättandet av en ny ordning. Privata skulder överfördes till offentliga balansräkningar, nödfallspenningpolitiken blev ett långvarigt villkor och den ekonomiska åtstramningen lade stabiliseringens kostnader på arbetarklassen.⁶³

Här blir förhållandet mellan kris och omstrukturering tydligt. Det statliga ingripandet var nödvändigt för att hindra sammanbrottet, men just detta ingripande ökade den offentliga skulden och marknadernas beroende av penningpolitiken. Låga räntor och tillgångsköp ökade aktie- och fastighetsvärdena och stärkte tillgångsägarna, medan löner, offentliga tjänster och anställningstrygghet förblev under tryck. Medlen för att hålla finanskrisen tillbaka bidrog till skärpt ojämlikhet, bostadskris och urholkad politisk legitimitet. Krisen försvann inte; den flyttade från bankernas balansräkningar till staten, hushållen, bostadsmarknaden och politiken.⁶⁴

Därför får 2008 inte reduceras till ett ”finansiellt moment”. Staten, krediten, klassförhållandet och ideologin verkade inom en och samma kedja. Finansinstitutens räddning krävde politiskt rättfärdigande; åtstramningen framställdes som en allmän nödvändighet; den sociala vreden organiserades i

⁶² Marx, 1978, kap. 25 och 29–30; UNCTAD, 2018, ch. 3

⁶³ BIS, 2009, kap. III och VI; BIS, 2010, kap. I; ILO, 2010. BIS-rapporterna dokumenterar mekanismerna för finansinstitutens räddning och överföringen av privata förpliktelser till offentliga balansräkningar; ILO-rapporten följer processens följder för sysselsättning, löner och köpkraft.

⁶⁴ BIS, 2009, ch. VI; ILO, 2010; UNCTAD, 2011

motsägelsefulla former, från klassprotest till nationalism och rasism. Dessa följder kan inte direkt härledas ur aktiekurserna, men kan inte heller förstås utan förmedlingarna genom finansräddningen, statsbudgetarna och kampen om kostnadernas fördelning.

Kapitalet upphörde inte att röra sig efter 2008. Tillväxten fortsatte i olika regioner, teknikföretag förvärvade enorm makt och nya investeringsformer uppstod. Men denna tillväxt ägde rum inom en ordning vars bevarande berodde på exceptionella räntor, tillgångsköp, statliga garantier, stigande skulder, tryck på offentliga tjänster och upprepade ingrepp. Pandemin, störningarna i leveranskedjorna, inflationen, energikrisen och den skärpta rivaliteten mellan makterna blottade detta beroende i nya former. Varje ingripande höll en del av krisen tillbaka och överförde samtidigt trycket till ett annat område.⁶⁵

Detta är den brytning som teorin om historisk kris betecknar. Frågan är inte att kapitalet inte längre förmår omstrukturera sig; den är att omstruktureringen har förändrats från ett exceptionellt moment mellan två stabila ordningar till ett återkommande sätt att verka inom själva reproduktionen. Staten, krediten, gränserna, tekniken och världsmarknaden omorganiseras fortlöpande utan att skapa en historisk konfiguration med stabilitet jämförbar med efterkrigstiden. Kris och omstrukturering är inte längre helt åtskilda moment; omstruktureringsmekanismerna själva bär och producerar nya krisformer.

Kedjan för krisens överföring efter 2008

För att förstå denna brytning måste vi gå bortom det allmänna uttrycket ”överföra krisen”. Krisen överförs inte från en hypotetisk låda till en annan; dess form, bärare och följder förändras. När staten garanterar en banks skuld eller förlust blir ett privat anspråk på framtida värde en offentlig förpliktelse. Denna förpliktelse påverkar skatteintäkterna, de offentliga utgifterna, pengarnas värde och statens framtida förmåga. Kreditmotsättningen återkommer i budgetmässiga och politiska former. Gårdagens problem i en bankbalansräkning blir dagens konflikt om löner, pensioner, sjukvård och utbildning.⁶⁶

Även penningpolitiken gör mer än att skjuta upp krisens tidpunkt. Lägre räntor och tillgångsköp kan förhindra prisfall och konkurskedjor men samtidigt skilja tillgångspriserna från en stor del av samhällets inkomster. Bostäder, aktier och billig kredit blir rikedomens grund för en grupp och källor till skulder och kostnader för en annan. Därmed skärper ingreppet som krävs för att bevara

⁶⁵ BIS, 2010; ILO, 2022; UNCTAD, 2023

⁶⁶ BIS, 2009, ch. VI; UNCTAD, 2011

kapitalets cirkulation förmögenhetsojämlikheten, bostadskrisen och generationsklyftan. Den ekonomiska länken förbinds med klassförhållandet genom ägandet och levnadskostnaderna.⁶⁷

Även åtstramningen är mer än en dålig regerings ideologiska val. När privata förluster socialiseras och den offentliga skulden ökar söker kapitalet återvinna stabiliseringens kostnader genom att minska den sociala lönen och de offentliga tjänsterna. Denna rörelse kan tillfälligt stärka profiterna och marknadens förtroende men sätter samtidigt efterfrågan, infrastrukturen och arbetskraftens reproduktion under tryck. Den budgetmässiga lösningen på en begränsning skapar en ny begränsning inom hälsa, utbildning, transporter, bostäder och arbetsförmåga.

Denna kedja sträcker sig vidare genom världsmarknaden. Ett centrums penningpolitik kan förändra kapitalflöden, valutavärden och skulder i andra regioner; en ränteförändring i en stormakt kan dra kapital ur skuldsatta länder; en störning i leveranskedjan kan överföras från en avlägsen fabrik till priser, sysselsättning och produktion i ett annat land. Här kontrollerar ingen nationalstat fullständigt sina egna reproduktionsvillkor, men varje stat måste hantera de inhemska följderna av denna globala rörelse. Globaliseringen har inte gjort krisen statslös; den har gjort staterna till nationella förvaltare av motsättningar som produceras i världsskala.

Genom samma kanal träder krisen in i ideologin och politiken. Minskade tjänster, otrygghet, skulder och fallande köpkraft erfars, men deras samhälleliga orsaker framträder inte omedelbart i vardagserfarenheten. Politiska krafter träder in för att peka ut den skyldige: bankerna, staten, migranterna, ett rivaliserande land eller en del av arbetarklassen. Den ekonomiska krisen producerar inte ”automatiskt” rasism eller auktoritarism; en omstrukturering som fördelar kostnaderna ojämlikt och försvagar klassens kollektiva institutioner tillhandahåller det samhälleliga material som denna politik kan organisera.

Efter 2008 höll varje ingripande en del av sammanbrottet tillbaka, men inget stabiliserade de huvudsakliga länkarna inom en ny ordning. Nödfallspenningpolitiken förlängdes; skulden blev ett villkor för att upprätthålla efterfrågan och tillgångspriserna; de offentliga tjänsterna försämrades; och konkurrensen om teknik, energi och leveranskedjor intensifierades. Pandemin skapade inte dessa förhållanden utan blottade befintliga beroenden och utvidgade

⁶⁷ BIS, 2010; UNCTAD, 2011

de statliga ingreppen till en ny skala. Inflationens återkomst visade också att den tidigare monetära lösningen inte kunde fortsätta utan att skapa nytt tryck.⁶⁸

Denna process förklarar varför den historiska krisen inte får likställas med ”fortsatt finanskris”. Krediten var bara explosionspunkten och överföringens förmedling. Krisens innehåll låg i förhållandet mellan värdeproduktion, realisering, arbetskraftens reproduktion, stat och världsmarknad. Om analysen stannar vid banken blir slutsatsen en reform av finansregleringen; om hela kedjan undersöks blir det tydligt att problemet gäller kapitalets historiska reproduktionsform.

Varför kunde omstruktureringen efter 2008 inte upprätta en ny ordning?

En ny historisk ordning definieras inte enbart genom tillväxtens återkomst. Den måste under en relativt lång period kunna upprätta förenlighet mellan teknik, lönsamhet, investeringar, pengar, världsmarknad, stat och klassförhållande. Tillväxten återkom efter 2008 och nya branscher expanderade, men dessa delar förenades inte i en sammanhängande historisk form. Nya tekniker skapade enorma profiler och koncentration utan att nödvändigtvis skapa en allmän våg av produktiva investeringar och löneökningar. Penningpolitiken stabiliserade marknaderna men ökade deras beroende av garantier och låga räntor.

Utöver tillväxten hade efterkrigsordningen en politisk och institutionell horisont för att hantera klassförhållandet. Den senare omstruktureringen vilade mer på försvagning av arbetets makt, individualisering av risker och kostnadsöverföring. Tillfälliga avtal, underleverantörssystem, skulder, privatisering och rättsliga skillnader inom arbetskraften ökade kapitalets flexibilitet men urholkade samhällets förmåga att stabilt reproducera arbetskraften och kollektivt tillgodose behoven. Det som minskade kostnaderna ur det enskilda kapitalets synvinkel blev otillräcklig infrastruktur, utmattad arbetskraft och politisk instabilitet på det samhälleliga kapitalets nivå.

Inte heller uppstod en obestridd hegemoni som kunde påtvinga världsmarknaden nya monetära och kommersiella regler. USA:s makt och dollarns ställning bestod, men Kinas uppgång, industripolitikens återkomst och den skärpta tekniska konkurrensen urholkade ytterligare den tidigare enheten. Kapitalen är beroende av världsmarknaden medan staterna samtidigt försöker föra dess känsliga sektorer under nationell kontroll eller blockkontroll. Varje försök att minska

⁶⁸ ILO, 2022; UNCTAD, 2023. ILO-rapporten undersöker fallande reallöner på grund av inflationen och pandemins följder; UNCTAD-rapporten analyserar tillväxt, skuld och den globala finansarkitekturens kris i samband med trycket efter pandemin.

beroendet skapar nya kostnader och störningar i just det nätverk som lönsamheten beror på.

Omstruktureringen efter 2008 var följaktligen varken ett absolut misslyckande eller grunden för en ny stabil epok. Den stoppade sammanbrottet och skapade tillväxtperioder men kunde inte befria de villkor som den själv hade upprättat för att upprätthålla rörelsen från deras nödfallsprägel och omstridda karaktär. Detta är just skillnaden mellan historisk kris och en teori om nedgång: kapitalet överlever och rör sig, men dess överlevnad beror på ingrepp som ständigt reproducerar motsättningarna i nya former.

6. Staten, krediten och världsmarknaden inom krisen

Statens växande roll får inte likställas med ”marknadens slut” eller statskapitalismens automatiska uppkomst. Från början har staten garanterat ägandet, avtalen, pengarna och produktionens allmänna villkor. Det som förändras i den historiska krisen är ingreppens kontinuitet och omfattning. Bankräddningar, marknadsgarantier, organisering av infrastruktur, migrationskontroller, industripolitik och militarism blir normala redskap för att upprätthålla ackumulationsvillkoren. Staten löser inte motsättningen; den organiserar den på en annan nivå och omfördelar kostnaderna mellan klasser och regioner.

Denna roll innebär inte en enda medveten vilja att ”tjäna kapitalet”. Staten är ett konfliktfält mellan apparater, kapital och klasser och kan fatta beslut som skadar delar av kapitalet. Men dess relativa självständighet verkar inom ett samhälle vars intäkter, sysselsättning, pengar och internationella makt beror på kapitalets reproduktion. Just detta strukturella beroende förklarar varför bevarandet av ackumulationsvillkoren vid ett allmänt hot får företräde framför anspråken på en fri marknad.

Det statliga ingripandet är inte heller obegränsat. Staten kan fördela förluster, garantera skulder, skapa pengar och under en period upprätthålla efterfrågan, men kan inte producera mervärde genom administrativa dekret. Om kostnaderna för kapitalets räddning leder till skattetryck, inflation, minskade tjänster eller valutakris återkommer motsättningen i en ny form. Teorin om historisk kris gör inte staten till en makt utanför värdelagen; den betraktar den som ett av de fält där reproduktionens begränsningar koncentreras och blir politiska.

Statligt ägande upphäver inte i sig kapitalet. Så länge produktionen förblir underställd löner, pengar, konkurrens och ackumulationens krav upphäver ägandets överföring till staten inte kapitalförhållandet. Den kommunistiska kritiken måste avgränsa sig från två fel: den liberala myten om en marknad oberoende av staten

och den reformistiska illusionen att varje utvidgning av offentligt ägande automatiskt rör sig mot socialism. Kriteriet är inte ägarens juridiska beteckning, utan produktionens samhälleliga förhållande och arbetarnas ställning inom det.⁶⁹

Kreditens är varken en yttre parasit på 'realekonomin' eller en självständig lösning på krisen. Den koncentrerar spridda kapital, förbinder tidsavstånd mellan betalningar och möjliggör investeringar innan tidigare intäkter har realiserats. Samma kraft utvidgar anspråken på framtida värde och inkomster och skapar nya beroenden mellan balansräkningar, produktion och marknader. Motsättningens grundläggande källa ligger i kapitalförhållandet, men kreditens organisation är inte bara dess passiva bärare: den skapar specifika bristande överensstämmelser mellan löptider, förpliktelser och förmågan att realisera inkomster och kan koncentrera och generalisera störningar. Kritiken av krisen 2008 slutar därför inte med att fördöma bankiernas girighet; den måste förklara hur kapitalets reproduktion blev beroende av detta nätverk och genom vilka relationer dess motsättningar blev till en allmän kris.⁷⁰

Globaliseringen har inte heller undanröjt staten eller konkurrensen. Produktionen organiseras i globala kedjor, men pengar, lag, beskattning, gränser, arméer och mycket av arbetskraftens reproduktion organiseras fortfarande genom stater. Denna brist på synkronisering överför konkurrensen till en högre nivå. Krig och blockbildning påtvingas inte utifrån en harmonisk global ekonomi; de uppstår ur motsättningen mellan produktionens globala församhälleligande och konkurrensens politiska organisering genom stater. Men kriget är heller ingen automatisk krislösning. Det kan förstöra kapital, dela marknader och förändra styrkeförhållanden, men bryter under dagens förhållanden också de nätverk som kapitalets globala reproduktion beror på.

Från världsordningens kris till blockbildning och krig

Staternas rivalitet kan inte reduceras till ledarnas ambitioner eller geopolitikens enkla återkomst. Staterna är inte mekaniska företrädare för "nationellt kapital", men deras pengars, sysselsättnings, intäkters och makts fortbestånd beror på ackumulationens ställning på världsmarknaden. När den befintliga ordningen inte längre kan garantera relativt förutsägbart tillgång till marknader, teknik, energi och kredit blir ekonomisk och militär säkerhet två former av samma problem.

⁶⁹ Bordiga, 1957. I denna text avvisar Bordiga likställandet av socialism med statligt ägande, administrativ planering och statlig kapitalförvaltning och tar löne- och kapitalförhållandenas avskaffande som kriterium.

⁷⁰ Marx, 1978, kap. 25–30; BIS, 2009, ch. III

Industripolitik, sanktioner, exportkontroller, subventioner och militärbudgetar ingår i samma kedja.

Blockbildningen försöker hålla det globala beroendet tillbaka genom att omorganisera det. Inget block kan inom sig reproducera varje länk av produktion, råmaterial, teknik, energi och marknader. Fullständig åtskillnad är därför omöjlig eller ytterst kostsam, men upprätthållandet av det tidigare beroendet har också blivit farligare ur staternas synvinkel. Resultatet är ingen återgång till självförsörjande nationella ekonomier, utan ett nätverk som är mer globalt och samtidigt mer politiskt och militariserat, vars vägar ständigt läggs om.

Under sådana förhållanden kan kriget skapa marknader och beställningar för bestämda kapital och möjligheter för stater att mobilisera samhället; det kan tillskriva en yttre fiende krisens kostnader och skärpa den inre disciplinen. Men dessa effekter innebär inte att krisen löses. Militärutgifter, infrastrukturförstörelse, störningar i energi och handel samt stigande skulder kan skärpa just de begränsningar som kriget var avsett att övervinna. Kriget har omstruktureringsförmåga, men dess utgång är inte förutbestämd, och på dagens nivå av globalt ömsesidigt beroende kan det störa reproduktionen mer än tidigare.

Teorin om historisk kris får därför inte framställa kriget som den slutliga motverkande tendensen eller det oundvikliga medlet att rädda kapitalet. En sådan tes är både deterministisk och avlägsnar politiken från den verkliga kampen. Kriget är ett fält där klasser och stater söker förskjuta och organisera krisen. För arbetarklassen gäller det inte att välja mellan rivaliserande block utan att motstå omvandlingen av kapitalens konkurrens till disciplin, fattigdom och slakt av arbetare på båda sidor av gränsen.

Samma motsättning begränsar enkla jämförelser mellan dagens situation och 1930-talet. Krigets förstörelse blev tidigare en del av omstruktureringsvillkoren, men detta bevisar inte att varje större krig i dag också bygger en ny ordning. Global produktion, energi, teknik, kredit och logistik är mycket djupare sammanflätade. Kriget kan omorganisera marknader och kapital men samtidigt förstöra reproduktionens materiella villkor för de krigförande och det globala nätverket. I den historiska krisen är kriget mindre en garanterad lösning än en av de farligaste formerna för att hantera, överföra och skärpa krisen.

7. Kvantitativa belägg och historisk analys av kapitalets reproduktion

Den historiska undersökningen av kris och omstrukturering samt statens och kreditens roll ger grunden för att läsa de kvantitativa beläggen. Nu måste vi följa utvalda dimensioner av dessa relationer genom lönsamhet, investeringar, skulder

och arbetskraftens reproduktionsvillkor och tydliggöra skillnaden mellan återhämtad ackumulation och en varaktig förnyelse av reproduktionens allmänna villkor.

7.1. De kvantitativa beläggens plats i analysen av den historiska krisen

Från förståelse av relationer till bestämning av deras historiska dimensioner

Denna statistiska diskussion bygger på forskning som undersökt kapitalets reproduktionsrelationer och förmedlande led på ekonomiska, sociala och politiska nivåer och formulerat dem i teorin om den historiska krisen. Avsnittets uppgift är att bestämma de kvantitativa dimensionerna och den historiska förändringen hos relationer som redan förklarats kvalitativt. Uppgifterna ska visa under vilka perioder reproduktionstrycket ökat, vilka resultat omstruktureringsåtgärderna haft och hur deras följder fördelats mellan klasser, produktionens avdelningar och världens regioner.

Den centrala frågan gäller det förändrade förhållandet mellan kris och omstrukturering. Kapitalet kan utvidga produktionen, återställa lönsamheten i vissa sektorer och skapa nya ackumulationscentra. För att förstå den historiska krisen måste vi undersöka genom vilka relationer dessa resultat uppnåts, hur länge de bestått och hur de påverkat villkoren för senare reproduktionscykler. Lönsamhet, investeringar, kredit, statliga ingripanden och arbetskraftens reproduktion läses därför i relation till varandra. Var och en gör en del av rörelsen synlig; deras historiska innebörd framträder genom sambanden.

Klasskamp och reproduktionens förmedlingar i läsningen av siffrorna

Klasskampen är här inte en reaktion efter att den ekonomiska rörelsen avslutats. Lön, arbetstid, arbetsintensitet, produktionens organisation och tillgång till tjänster är både ackumulationsvillkor och föremål för konflikt. Kapitalet försöker sänka kostnaderna och behålla kontrollen över produktionen; arbetarna gör motstånd mot dessa angrepp, vinner eftergifter eller trängs tillbaka. Konflikten resulterar i påverkan på indikatorerna, men ur en enskild indikator går det inte att utläsa organiseringsformer och kampens förlopp.

Utbildning, lagstiftning, offentliga tjänster samt rättsliga och rasistiska uppdelningar medverkar också i organisationen av arbetskraften och möjligheterna till motstånd. Statistikens koppling till dessa relationer bygger på huvudtextens historiska forskning. Detta avsnitt belyser utvalda dimensioner; det ersätter inte alla

historiska belägg och framställer inga påhittade tal för relationer som saknar självständiga numeriska mått.

En gemensam tidsaxel före och efter krisen 2008

Jämförelsen organiseras i tre perioder: 2004–2007 för läget före krisen, 2008–2009 för brottet och 2010–2019 för omstrukturerings förlopp. Perioden 2020–2024 behandlas separat. Indelningen är ett redskap för att läsa uppgifterna; den förutsätter varken att alla variabler följer samma bana eller att den historiska krisen började 2008.

Begrepp indikator och argument

Teoretiska kategorier finns inte registrerade i färdig form i nationalräkenskaperna. För att använda statistik måste vi förklara hur varje indikator kopplas till det berörda begreppet. Profitkvoten beror på definitionerna av profit, förskotterat kapital, kapitalförslitning och vilka verksamheter som ingår. Kapitalstockens förhållande till produktionen, arbetets inkomstandel och skulderna i förhållande till produktionen mäter också olika relationer. Att likställa indikatorerna kan leda till slutsatser som uppgifterna själva inte bär.

För varje tabell och diagram anges källa, period, enhet och variabeldefinition. Dessa uppgifter är bara utgångspunkten för att läsa beläggen. Vi måste förklara vilken aspekt av en social relation ett tal gör synlig och varför den är viktig just här i argumentationen. Förändringar i arbetets inkomstandel måste exempelvis läsas tillsammans med sysselsättning, arbetstid, sektorssammansättning och beräkningsmetod; reallöner, nödvändiga levnadskostnader och tillgång till tjänster är viktiga för bedömningen av levnadsvillkoren. Förbindelsen mellan kvalitativ förståelse och kvantitativ mätning upprättas när vägen från social relation till indikator och från indikator till historisk slutsats blir tydlig.

Denna noggrannhet förvisar inte politiska och institutionella frågor till marginalen. Historisk forskning om utbildning, rasism, staten och rättsliga förhållanden kan synliggöra mekanismer för klassificering, reglering och legitimering. Kvantitativa belägg klargör, utifrån tillgängliga uppgifter, dessa mekanismers räckvidd och materiella följder. Varje metod ska användas där den har förklaringskraft; kvaliteten hos ett historiskt belägg kan inte bedömas enbart utifrån om det finns en statistisk koefficient.

Jämförelse mellan perioder och skalor

Jämförelsen måste registrera både relativ återhämtning och omstrukturerings begränsningar. Om lönsamheten ökat under en period är ökningen en del av den historiska verkligheten och dess omfattning och villkor måste förklaras. Om

kreditstödet samtidigt utvidgats eller kostnaderna för arbetskraftens reproduktion förskjutits måste sambandet med omstruktureringen undersökas genom tidsmässiga och institutionella belägg. Att bara ställa flera diagram bredvid varandra bevisar inte sambandet mellan dem.

Varje series period beror på dess faktiska datatäckning. Direkta jämförelser utgår från en gemensam period; längre tidsserier används som historisk bakgrund. Teoretiska brytpunkter sammanfaller inte nödvändigtvis med en statistisk studies periodisering. Ett globalt genomsnitt kan dessutom påverkas av förändrade vikter mellan länder. Kinas växande produktionskapacitet, förändrade produktionsstrukturer i äldre centra och olika nationella förlopp måste ingå i tolkningen av genomsnittet.

På denna grund börjar analysen med lönsamhet och investeringar, går vidare till kredit, staten och dollarns ställning och därefter till arbetskraftens reproduktion och fördelningen av omstruktureringens kostnader. Slutligen förbinds beläggen inom den globala ojämna utvecklingen. Det avsedda resultatet är ett klargörande av teorins tesers räckvidd och historiska form.

7.2. Lönsamhet investeringar och möjligheten att omstrukturera ackumulationen

Mätning av lönsamhet och skillnader mellan skattningar

Lönsamheten är en av kapitalets centrala relationer. En historisk förklaring av omstrukturering måste undersöka dess förändringar tillsammans med ackumulationen och profitens realiseringsvillkor. En stigande profitkvot kan åtföljas av utvidgad produktion, men ökningen i sig ger ingen slutsats om investeringsvolymen, sysselsättningens kvalitet eller reproduktionsvillkorens varaktighet. Den kvantitativa analysen måste skilja relationerna åt och därefter visa deras verkliga samband.

För kapitalisten uttrycker lönsamheten i pengar möjligheten att värdeförmera det förskottrade kapitalet. Kapitalet behöver mer än varuproduktion: försäljningsintäkterna måste täcka kostnaderna och möjliggöra nästa rörelse med profit. Fallande avkastning kan sätta press på investeringarna, men högre avkastning tvingar inte i sig kapitalisten att utvidga produktionen. Förväntad försäljning, tillgång till kredit, befintlig kapacitet och arbetets organisation påverkar beslutet. Vi läser därför avkastningstabellen tillsammans med investeringarna för att skilja förnyade möjligheter till profit från produktionens faktiska utvidgning.

BEA (USA:s myndighet för ekonomisk analys) redovisar avkastningen för inhemska amerikanska icke-finansiella företag som nettodriftsöverskottet dividerat

med nettostocken av producerade tillgångar. Tillgångarna omfattar fast kapital och lager värderade till återanskaffningskostnad. Driftsöverskottet omfattar vinster från löpande produktion, nettoränta och företagens löpande nettotransfereringar.⁷¹

Denna indikator från nationalräkenskaperna mäter inte direkt Marx profitkvot. Här används den med sitt eget statistiska namn och sin egen definition. Den omfattar amerikanska icke-finansiella företag och generaliseras inte till hela världen.

Tabell 1. Avkastning före skatt i inhemska amerikanska icke-finansiella företag 2004–2024

År	Avkastning procent	År	Avkastning procent
2004	9,1	2015	9,8
2005	9,8	2016	9,2
2006	10,2	2017	9,1
2007	9,3	2018	9,4
2008	8,4	2019	9,1
2009	7,5	2020	9,1
2010	9,3	2021	11,4
2011	9,5	2022	10,9
2012	9,9	2023	10,7
2013	9,9	2024	10,7
2014	9,9		

Förklaring: Kvoten jämför nettodriftsöverskottet med nettostocken av producerade tillgångar, värderad till återanskaffningskostnad. Exempelvis betyder 9,3 procent 2007 en avkastning motsvarande 9,3 procent av årets tillgångsbas, inte 9,3 procents vinsttillväxt.

⁷¹BEA (2026), Returns for Domestic Nonfinancial Business, tabell C. Avkastning före skatt i inhemska amerikanska icke-finansiella företag.

Tabell 1. Avkastning före skatt i inhemska amerikanska icke-finansiella företag 2004–2024

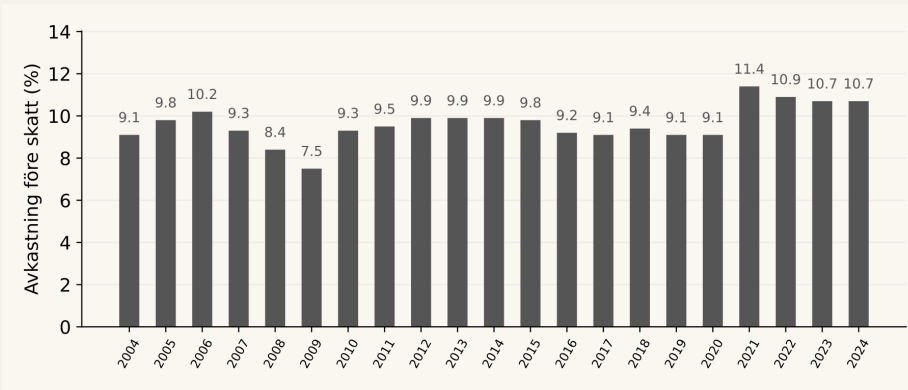
År	Avkastning procent	År	Avkastning procent
----	-----------------------	----	-----------------------

Nedgången till 7,5 procent 2009 och återgången till 9,3 procent 2010 visar en verklig återhämtning i denna indikator. Tabellen registrerar både tillbakagång och återhämtning. Indikatorn kan inte omedelbart identifieras med Marx profitkvot, exploateringsgraden eller hela världens profitkvot; omstrukturerings varaktighet måste också undersökas genom investeringar och arbetskraftens reproduktionsvillkor.

Källa: BEA, "Returns for Domestic Nonfinancial Business", maj 2026, tabell C; utgåvan bygger på 2025 års revidering av nationalräkenskaperna. Talen anger avkastningsnivåer, inte årliga procentuella förändringar eller förändringar i procentenheter.

Tabellen är viktig för vår analys eftersom den registrerar både lönsamhetens nedgång och dess återhämtning. Avkastningen var 10,2 procent 2006, 7,5 procent 2009 och 11,4 procent 2021; 2024 uppgick den till 10,7 procent. Serien belägger inte en oavbruten lönsamhetsnedgång. Analysen gäller villkoren för förnyad ackumulation och omstrukturerings följder; denna indikators rörelse kan inte ensam fastställa varaktigheten i reproduktionens allmänna villkor.

Diagram 1. Avkastning före skatt i inhemska amerikanska icke-finansiella företag 2004–2024

Förklaring: Den horisontella axeln visar år och den vertikala avkastningen före skatt i procent. Varje stapel visar kvotens nivå det året, och den vertikala axeln börjar vid noll.

Diagram 1. Avkastning före skatt i inhemska amerikanska icke-finansiella företag 2004–2024

En högre stapel betyder högre avkastning i förhållande till de definierade tillgångarna, inte större tillväxt i produktionsvolymen. Krisens tillbakagång och den efterföljande återhämtningen är viktiga för att förstå förmågan att förnya lönsamheten. Den teoretiska frågan börjar efter att återhämtningen har registrerats: hur organiseras dess förhållande till investeringar, kredit och arbetskraftens ställning? Diagrammet belägger återhämtning i en bestämd indikator; det fastställer inte självständigt alla reproduktionsvillkors stabilitet.

Källa: BEA, maj 2026, tabell C; procent. Nettodriftsöverskott i förhållande till nettostocken av producerade tillgångar, inklusive fasta tillgångar och lager. Indikatorn är varken en global profitkvot eller en direkt mätning av Marx profitkvot.

Lönsamhet arbetets organisation och arbetarnas motstånd

Avkastningens återhämtning kan påverkas av prisförändringar, verksamheternas sammansättning, teknik, försörjningskostnader och arbetets organisation. Avkastningstabellen bestämmer inte ensam varje faktors bidrag. Klassanalysen måste fråga hur produktionens omorganisering förändrar arbetarnas kontroll över tiden och arbetsprocessen och vilka begränsningar eller reträtter deras motstånd påtvingar kapitalet. Lönsamheten är inget bokföringsresultat skilt från dessa relationer; dess ökning får samtidigt inte utan undersökning tillskrivas kampens nederlag.

Global produktion och skillnader i skala

I sin studie av 43 ekonomier under 2000–2014 använder Rotta och Kumar nationalräkenskaper och input–output-data och redovisar en fallande profitkvot. Enligt deras resultat stiger exploateringsgraden fram till 2008 och stagnerar därefter, medan kapitalintensiteten ökar. De rapporterar också en betydande förskjutning av produktiv verksamhet till Kina och en i stort sett oförändrad global arbetsandel av förädlingsvärdet.⁷²

Resultatet är viktigt för argumentationen: ett centrums eller en grupp länders utveckling är inte omedelbart hela världens utveckling. Kinas förändrade vikt i produktionen kan påverka det globala genomsnittet. En fallande arbetsandel i vissa centra och dess relativa stabilitet i ett globalt urval utgör därför ingen statistisk

⁷²Rotta och Kumar (2024), Was Marx right? Development and exploitation in 43 countries, 2000–2014. Använda resultat har kontrollerats mot det officiella abstractet.

motsägelse utan att täckning, period och ländernas vikter undersöks. Avsnitt 7.5 följer denna skillnad i skala i läsningen av uppgifterna om Kina.

Förbindelsen mellan lönsamhet och förnyad ackumulation

Förnyad ackumulation får materiell form när resurser avsätts till inköp och skapande av nya produktionsmedel, byggnader, utrustning och fasta tillgångar. Investeringar utanför bostadssektorn registrerar en aspekt av denna rörelse. ”Real” innebär att prisförändringarnas effekt räknas bort vid volymmätningen; ”brutto” innebär att kapitalförslitningen ännu inte dragits av från investeringsflödet. En ökning av variabeln får inte omedelbart betecknas som en ökning av nettokapitalstocken. Skillnaden gör det möjligt att undersöka den förnyade investeringens hastighet och omfattning efter avkastningens återhämtning.

För att iaktta förnyad ackumulation använder vi årsserien för USA:s reala privata fasta investeringar utanför bostadssektorn från 2004 till 2024. Tabellen och diagrammet sammanför perioden före krisen 2008, investeringarnas tillbakagång och det efterföljande förloppet. Variabeln utesluter bostadsinvesteringar och registrerar tillväxten i flödet av fasta bruttoinvesteringar; den är inget direkt mått på nettokapitalstocken.⁷³

Tabell 2. Årlig tillväxt i USA:s reala privata fasta investeringar utanför bostadssektorn

År	Förändring från föregående år procent	År	Förändring från föregående år procent
2004	5,6	2015	3,2
2005	7,7	2016	1,8
2006	8,0	2017	4,6
2007	6,9	2018	6,9
2008	0,6	2019	3,8
2009	-14,5	2020	-4,6
2010	4,5	2021	6,3
2011	8,7	2022	6,4
2012	9,5	2023	7,7
2013	4,7	2024	3,9

⁷³BEA via FRED, A008RL1A225NBEA, september 2026. Årlig real tillväxt i privata investeringar utanför bostadssektorn 2004–2024.

Tabell 2. Årlig tillväxt i USA:s reala privata fasta investeringar utanför bostadssektorn

År	Förändring från föregående år procent	År	Förändring från föregående år procent
2014	8,2		

Förklaring: Talen är årliga procentuella förändringar i investeringarnas reala volym; 'real' betyder att prisförändringarnas inverkan har justerats vid volymmätningen. Tillbakagången med 14,5 procent 2009 är en minskning jämfört med 2008. Tillväxten med 4,5 procent 2010 beräknas från den mindre basen 2009 och kompenserar därför inte omedelbart den tidigare förlusten.

Tabellen förbinder perioden före 2008, krisen och förnyade investeringar. Investeringar utanför bostadssektorn är inte detsamma som samtliga privata investeringar eller kapitalstocken. Verklig omstrukturering av ackumulationen är synlig i indikatorn; de sociala och institutionella villkoren för dess fortsättning är föremål för artikelns analys.

Källa: BEA via FRED (Federal Reserve Bank of St. Louis ekonomiska databas), serien A008RL1A225NBEA, revidering den 30 september 2026. Hela tabellen använder denna utgåva; uppgifter för 2020–2024 från en tidigare utgåva har inte blandats in. Indikatorn mäter den reala förändringen i flödet av fasta bruttoinvesteringar, inte nettokapitalstockens tillväxt eller finansiella investeringar.

Krisen 2008 i förhållandet mellan lönsamhet och investeringar

Investeringarna utanför bostadssektorn växte under 2004–2007. De icke-finansiella företagens avkastning sjönk efter 2006; investeringstillväxten begränsades till 0,6 procent 2008 och föll till minus 14,5 procent 2009. Förloppet visar indikatorernas olika tidsmönster; tidsmässigt företräde bevisar inte ensamt ett orsakssamband.

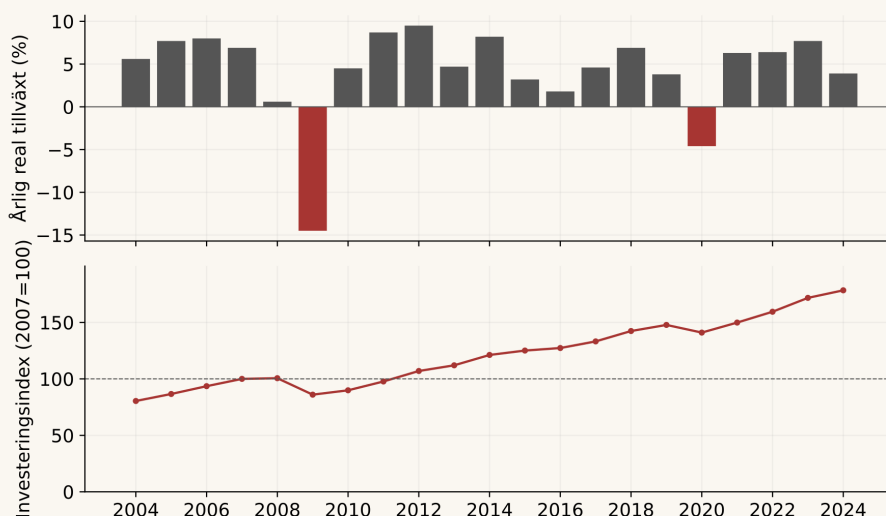
Investeringstillväxten var positiv varje år i denna serie under 2010–2019, samtidigt som avkastningen återhämtades från bottenläget 2009. Positiv tillväxt efter en nedgång betyder inte nödvändigtvis en omedelbar återgång till tidigare nivå. Vår kedjeberäkning av publicerade tillväxttal, med 2007=100, ger exempelvis investeringarna ett värde på ungefär 86,0 år 2009, 97,7 år 2011 och 107,0 år 2012. Dessa indexvärden har beräknats från avrundade tillväxttal; de är ingen självständigt publicerad nivåserie.

En ny nedgång registreras 2020, följd av positiv tillväxt under 2021–2024. Denna period läses separat från omstruktureringen efter 2008. Genom att behålla båda

perioderna kan vi registrera den verkliga återhämtningsförmågan och ställa frågor om dess villkor och kostnader.

Tabellerna gäller samma land och period, men icke-finansiella företag och privata investeringar utanför bostadssektorn har inte identisk täckning. Avkastningstabellen bygger på utgåvan med 2025 års revidering och investeringstabellen på 2026 års revidering; denna skillnad anges uttryckligen. Avkastningsnivån och investeringstillväxten slås inte ihop till en sammansatt kvot eller kausal koefficient. Kapitalets organiska sammansättning likställs inte heller med kapitalets förhållande till produktionen eller förmögenhetens förhållande till inkomsten.

Diagram 2. Tillväxt och indexerad nivå för USA:s reala investeringar utanför bostadssektorn

Förklaring: De två panelerna besvarar olika frågor. Den övre visar procentuell förändring från föregående år; en negativ stapel betyder att investeringsflödet minskade. Den nedre omvandlar dessa förändringstal till ett index där 2007 är lika med 100.

Diagram 2. Tillväxt och indexerad nivå för USA:s reala investeringar utanför bostadssektorn

Ett index på cirka 86 betyder att det reala investeringsflödet ligger omkring 14 procent under referensåret. Positiv tillväxt kan förekomma på en nivå under referensen. Indexet beräknas genom kedjning av avrundade förändringstal och är inte nettokapitalstocken. Genom att läsa panelerna tillsammans blir tillbakagångens djup och tiden för att åter nå den tidigare nivån tydliga, så att årlig tillväxt inte förväxlas med ett fullständigt övervinnande av krisens tillbakagång.

Källa: BEA via FRED; A008RL1A225NBEA, september 2026. Övre diagrammet: årlig tillväxt i procent. Nedre diagrammet: index för investeringsflödet, 2007=100, kedjeberäkning från avrundade tillväxttal; ingen kapitalstock. Den horisontella linjen vid 100 anger referensnivån.

7.3. Kredit skulder dollarn och statens organisering av omstruktureringen

USA:s skulder skillnaden mellan skuldstock och finansieringskostnad

Genom upplåning kan staten skilja dagens betalningar från dagens skatteintäkter, men åtagandet försvinner inte. Skuldpapper är tillgångar och anspråk på inkomster för innehavarna och betalningsåtaganden för staten. Kostnaden för att fullgöra åtagandet ingår i budgeten och är förbunden med beslut om skatter, andra utgifter och ny upplåning. Här ligger skuldens betydelse för teorin om den historiska krisen: att säkra reproduktionsvillkoren vid en tidpunkt kan skapa åtaganden som måste organiseras på nytt senare. Åtagandets storlek och dess löpande börda måste mätas var för sig.

En undersökning av USA:s skulder måste skilja mellan skuldstock, årligt underskott och ränteutgifter. Skulden är ett ackumulerat åtagande; underskottet är skillnaden mellan inkomster och utgifter under en period; räntan är en finansieringsrelaterad kostnad. Ökningar av dessa storheter betyder inte samma sak. En bedömning av det statsfinansiella trycket måste dessutom relatera skulden till ekonomins storlek och räntekostnaden till statens intäkter och övriga åtaganden.

Vid slutet av budgetåret 2024 redovisar USA:s finansdepartement skuld som innehas av allmänheten, exklusive upplupen ränta, till cirka 28,3 biljoner dollar eller 98 procent av BNP. Skuld inom den federala staten uppgick till cirka 7,1 biljoner dollar; med denna inräknad blir den federala bruttoskulden ungefär 35,4 biljoner dollar. Skuld som innehas av allmänheten är inte enbart hushållens eller

privata investerares tillgång: innehavarna kan vara inhemska och utländska institutioner och centralbanken. Uppgifterna får inte likställas med den sammanlagda skulden i alla sektorer av USA:s ekonomi.⁷⁴

USA:s statliga granskningsmyndighet redovisar nettoränteutgifter på ungefär 263 miljarder dollar under budgetåret 2017 och 882 miljarder 2024. Kvoten mellan den senare och den tidigare uppgiften är cirka 3,35; beräkningen använder nominella belopp och mäter inte den reala ökningen efter inflationsjustering. För att bedöma det relativa trycket används diagrammet över räntans andel av statens intäkter nedan; någon kvot mellan ränta och BNP har inte beräknats i denna version.⁷⁵

Tabell 3. Utvalda indikatorer för USA:s federala skuld och ränteutgifter

Indikator	Datum eller period	Värde	Definition och källa
Skuld som innehas av allmänheten	Slutet av budgetåret 2024	28,3 biljoner dollar	Exklusive upplupen ränta; finansdepartementet
Skuld som innehas av allmänheten/BNP	Slutet av budgetåret 2024	Cirka 98 %	Kvot redovisad av finansdepartementet
Federal bruttoskuld	Slutet av budgetåret 2024	Cirka 35,4 biljoner dollar	Inklusive skuld inom den federala staten; finansdepartementet
Nettoränteutgifter	Budgetåret 2017	263 miljarder dollar	Nominellt budgetbelopp; GAO (USA:s statliga granskningsmyndighet)
Nettoränteutgifter	Budgetåret 2024	882 miljarder dollar	Nominellt budgetbelopp; GAO

⁷⁴U.S. Treasury, Financial Report of the U.S. Government, FY 2024. Skuld vid budgetårets slut.

⁷⁵GAO (2025), GAO-25-107714. Nettoräntekostnader: observationer, inte prognoser.

Tabell 3. Utvalda indikatorer för USA:s federala skuld och ränteutgifter

Indikator	Datum eller period	Värde	Definition och källa
-----------	--------------------	-------	----------------------

Förklaring: Skulden är en stock av förpliktelser registrerad vid budgetårets slut; ränteutgiften är ett flöde av betalningar under året. Skuld som innehas av allmänheten utesluter förpliktelser inom den federala staten, medan federal bruttoskuld inkluderar dem. Kvoten på cirka 98 procent jämför skuld som innehas av allmänheten med bruttonationalprodukten; den är varken skuldens andel av budgeten eller en räntesats.

Ökningen av nominella ränteutgifter från 263 till 882 miljarder dollar framhäver trycket från löpande förpliktelser, men isolerar inte inflationens inverkan eller förändringar i ekonomins storlek. Tabellens betydelse ligger i åtskillnaden mellan utestående skuld och dess löpande börda. Finansieringen och fördelningen av bördan sker genom budgetbeslut och klasskamp; dessa utvalda observationer identifierar inte bidragen från finansiella räddningsinsatser, skattesänkningar eller militärutgifter.

Källor: USA:s finansdepartement, Financial Report of the U.S. Government, budgetåret 2024, avsnittet Financial Position and Condition; Government Accountability Office (GAO, USA:s federala revisionsmyndighet), rapport GAO-25-107714, 2025. Skulduppgifterna kommer från finansdepartementet; ränteutgifterna från GAO.⁷⁶⁷⁷

I vår analys har räntetrycket också en politisk och klassmässig dimension: beslut om skatter, upplåning, sociala utgifter och andra kostnader bestämmer hur de finansiella åtagandena finansieras. Skuldtiltväxten ensam visar inte hur stor del som beror på bankräddningar, militära utgifter, skattesänkningar eller andra åtgärder. Varje faktors bidrag måste beläggas med budgetdokument och historiska dokument om den aktuella politiken. Tabellen visar åtagandenas och kostnadernas storlek; deras uppkomst och fördelning måste förklaras i argumentationen.

För en jämförelse med tiden före pandemin redovisar GAO skuld som innehas av allmänheten till ungefär 16,8 biljoner dollar och 79 procent av BNP vid budgetårets slut 2019. Jämförelsen med 2024 visar en ökning på cirka 19 procentenheter i skuldens BNP-andel mellan två utvalda observationer. Jämförelsen använder historiska rapporter med olika BNP-utgåvor och ersätter inte en sammanhängande serie från samma dataversion. Den totala skuldökningen skiljer inte heller ensam ut

⁷⁶U.S. Treasury, Financial Report of the U.S. Government, FY 2024. Skuld vid budgetårets slut.

⁷⁷GAO (2025), GAO-25-107714. Nettoräntekostnader: observationer, inte prognoser.

pandemins, skattepolitikens, räddningsåtgärdernas eller räntekostnadernas kausala bidrag.⁷⁸

Skuldens och räntebördans utveckling i ett bestämt dataset

För jämförelsen över tid hämtades finansdepartementets uppgifter i serien FYGFDUN och budgetuppgifter från OMB (USA:s budget- och förvaltningskontor) i serierna FYOINT och FYFR från Federal Reserve Bank of St. Louis databas. Diagrammet visar nominell skuld som innehas av allmänheten vid tredje kvartalets slut, alltså slutet av september, för varje år 2004–2024. Denna skuld skiljer sig från den federala bruttoskulden. Det tillhörande diagrammet visar ränteutgifternas andel av statens intäkter under samma budgetår.⁷⁹

I detta dataset ökar skulden från cirka 9,03 biljoner dollar i slutet av september 2010 till 28,33 biljoner i slutet av september 2024. Den nominella stockens ökning mäter inte ensam ett ökat reall tryck. Kvoten mellan ränta och intäkter beräknas genom att dividera två årliga finansiella flöden och används för att bedöma löpande åtaganden i förhållande till statens resurser.

En ränteandel på 17,9 procent betyder att ungefär 17,9 dollar i ränteutgifter registrerats per 100 dollar i statliga intäkter. Det är inte obligationsräntan eller skuldens andel av BNP. Betydelsen ligger i relationen mellan löpande betalningar och löpande resurser. Staten kan samtidigt ha en växande skuldstock och en lägre kvot om räntorna sjunker eller intäkterna stiger. Att bortse från skillnaden mellan stock och flöde förvränger bedömningen av finansieringsförmågan och budgettrycket.

Vår beräkning från publicerade uppgifter ger räntans andel av intäkterna till cirka 9,1 procent 2010, 10,8 procent 2019, 8,7 procent 2021 och 17,9 procent 2024. Alla årliga observationer för 2004–2024 ingår i diagrammet; de utvalda åren i meningen sammanfattar resultatet. Förloppet är inte enhetligt: skuldtilväxt behöver inte höja ränteandelen samma år eftersom räntor, löptider och statliga intäkter också förändras. Indikatorn är en intäktsandel; den fastställer inte separat skuldens kausala effekt på andra budgetutgifter.

I OMB/FRED-serien är nettoränteutgiften 2024 879,879 miljarder dollar; den historiska GAO-rapporten i tabell 3 anger den till cirka 882 miljarder dollar. Talen kommer från olika utgåvor. Årsdiagrammet bygger på en bestämd datamängd, och dess observation har inte ersatts med den historiska rapportens tal. Skillnader

⁷⁸GAO (2020), GAO-20-403SP. Observation vid budgetårets slut 2019.

⁷⁹FRED: FYGFDUN, FYOINT, FYFR. Finansdepartementets skuld och OMB:s budgetårsränta och intäkter; ränta/intäkter = $100 \times \text{ränta} \div \text{intäkter}$.

mellan utgåvor måste skiljas från verklig förändring mellan två år; även kvoten mellan ränta och intäkter beräknas med värden från samma serie och budgetår.

Hushålls- och företagskredit olika förlopp i den privata sektorn

Hushålls- och företagskredit ingriper vid olika punkter i reproduktionen. Ett företag kan låna till rörelsekapital, utrustningsinköp eller återbetalning av tidigare åtaganden. Genom bostadslån och annan kredit kan ett hushåll finansiera en kostnad i dag som den löpande inkomsten inte täcker. Ett arbetarhushåll återbetalar ur framtida inkomster, och fortsatt sysselsättning och lönenivå påverkar betalningsförmågan. Krediten överbryggar tidsskillnaden mellan behov och inkomst men omvandlar samtidigt behovet till ett anspråk på framtida inkomster. Denna mekanism förklarar varför hushållsskulden ingår i diskussionen om arbetskraftens reproduktion; statistiken över samtliga hushåll mäter inte separat varje arbetarhushålls särskilda situation.

För att komplettera bilden av krediten används uppgifter från BIS (Banken för internationell betalningsutjämning) om USA:s hushåll och ideella organisationer som betjänar hushållen samt icke-finansiella företag. Tabellens observationer gäller slutet av fjärde kvartalet, inte årsgenomsnitt. Talen anger kreditens andel av BNP och kan inte adderas till den federala skuldens BNP-andel eller räntans andel av statens intäkter.⁸⁰

Tabell 4. Kredit till USA:s privata icke-finansiella sektorer procent av BNP vid fjärde kvartalets slut

År	Hushåll och tillhörande ideella organisationer	Icke-finansiella företag
1973	44,7	51,3
1990	61,1	63,9
2007	98,4	72,2
2009	96,7	72,5
2019	74,7	78,3
2024	69,3	73,3

⁸⁰BIS via FRED: QUSHAM770A och QUSNAM770A, juni 2026. Kredit till hushåll och icke-finansiella företag som andel av BNP; fjärde kvartalet under utvalda år.

Tabell 4. Kredit till USA:s privata icke-finansiella sektorer procent av BNP vid fjärde kvartalets slut

År	Hushåll och tillhörande ideella organisationer	Icke-finansiella företag
----	--	--------------------------

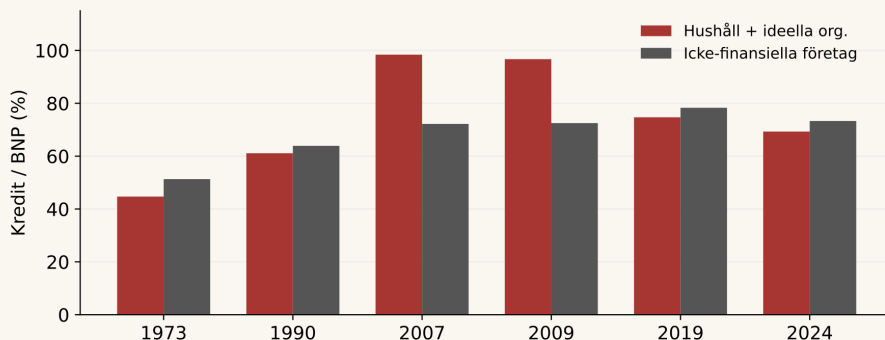
Förklaring: Båda kolumnerna har USA:s bruttonationalprodukt som nämnare. Hushållskolumnen registrerar kredit till hushåll och tillhörande ideella organisationer; den andra gäller icke-finansiella företag. Talet 98,4 procent 2007 betyder att krediten till sektorn motsvarade 98,4 procent av landets produktion, inte att varje hushåll var skyldigt denna andel av sin egen inkomst. Hushållskvoten sjunker till 69,3 procent 2024, medan företagen följer ett annat förlopp.

En lägre kvot kan återspegla förändringar i både kredit och produktion och beskriver inte direkt varje arbetargrups ställning. Tabellen klargör kreditens ojämna omorganisering. Bostäder, konsumtion, anställningstrygghet och återbetalningsförpliktelser förbinder hushållsskulder med arbetskraftens reproduktion. För att bedöma betalningstrycket behövs också kunskap om inkomster, skuldbetalningar och skillnader mellan hushållsgrupper.

Källa: BIS via FRED, serierna QUSHAM770A och QUSNAM770A; utgåvan från juni 2026, justerad för statistiska brott. Åren är utvalda observationer; varje observation gäller slutet av det angivna året; ingen sammanhängande årsserie visas.

I tabell 4 kännetecknas perioden före 2008 av växande hushållskredit, medan dess kvot sjunker efter krisen och de icke-finansiella företagen följer ett annat förlopp. Denna olikhet gör kreditens omorganisering till ett analysobjekt. Krediten kan överbrygga gapet mellan nuvarande behov och framtida inkomster, men återbetalningen beror på fortsatt sysselsättning, löner och avtalsvillkor. Skulden förbinds därmed med arbetskraftens reproduktion, inte genom antagandet att alla kvoter ständigt stiger, utan genom en undersökning av hur förpliktelserna organiseras och deras tryck fördelas.

För att förstå denna rörelse i klassmässiga termer måste vi känna olika hushållsgruppers ställning och återbetalningsvillkor. En lägre aggregerad kvot kan samexistera med fortsatta betalningssvårigheter för vissa arbetare; omvänt kan inte varje skuldminskning utan vidare kallas ett tecken på deras försämrade ställning. Den analytiska frågan är hur nuvarande behov, framtida inkomster och institutionellt stöd förbinds, och vilka grupper som bär förbindelsens kostnader och risker. Tabellen synliggör skilda förlopp, medan den historiska analysen förklarar skillnadens sociala form.

Diagram 3. Kredit till hushåll och icke-finansiella företag under utvalda år

Förklaring: Den horisontella axeln visar utvalda år; lika avstånd mellan stapelgrupperna betyder inte lika långa tidsintervall. Rött betecknar hushåll och tillhörande ideella organisationer, grått icke-finansiella företag. Båda mäts i förhållande till landets produktion.

Diagrammet synliggör hushållskreditens expansion före 2008 och den efterföljande nedgången i dess kvot tillsammans med företagens förlopp. En ökning eller minskning av en aggregerad kvot fastställer inte ensam en förändring i varje hushålls betalningsförmåga. För krisdiskussionen visar jämförelsen de skilda kreditförloppen och behovet av att analysera deras förhållande till sysselsättning, inkomster och institutionellt stöd.

Källa: BIS via FRED; röda staplar: hushåll och tillhörande ideella organisationer; grå: icke-finansiella företag. Procent av BNP vid fjärde kvartalets slut. Lika horisontella avstånd anger utvalda år, inte lika tidsintervall.

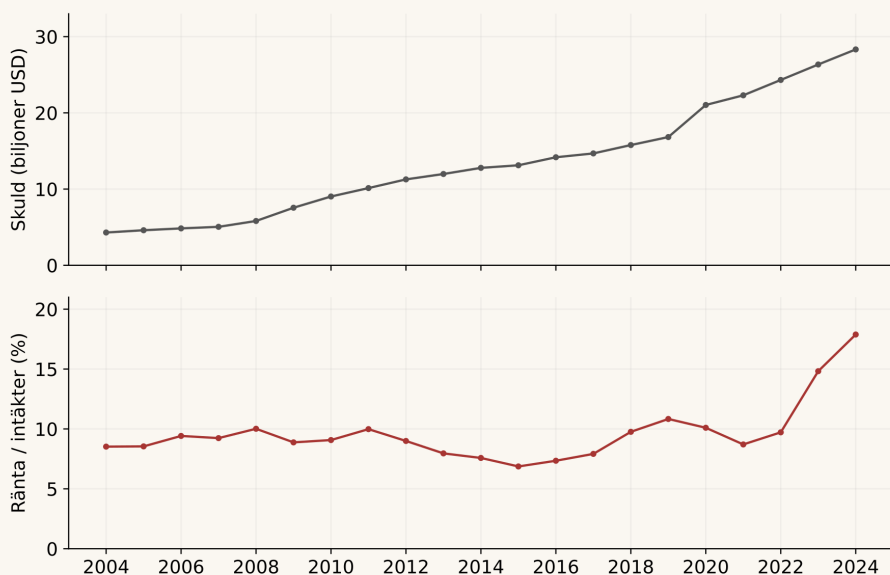
Från krisen 2008 till omstruktureringen skuldstock och löpande börd

Vid slutet av september ökar skulden som innehas av allmänheten från 5,05 biljoner dollar 2007 till 7,55 biljoner 2009 och 16,83 biljoner 2019. Beloppen är nominella; diagrammet över ränta/intäkter visar löpande åtaganden i förhållande till statens resurser. Vår beräkning anger kvoten till cirka 9,2 procent 2007, 8,9 procent 2009 och 6,9 procent 2015. Skuldökningen åtföljs alltså inte av en oavbruten ökning av räntebördan.⁸¹

⁸¹FRED: FYGFDUN, FYOINT, FYFR. Finansdepartementets skuld och OMB:s budgetårsränta och intäkter; ränta/intäkter = $100 \times \text{ränta} \div \text{intäkter}$.

Jämförelsen isolerar inte bankräddningskostnadernas andel av den totala skuldökningen. För att förklara omstruktureringen måste budgetförlopp, penningpolitik och kreditgripanden identifieras. Även perioden efter 2020 behandlas självständigt: räntebördans senare ökning bevisar inte en oavbruten ökning sedan 2008. Budgetår och investeringarnas kalenderår sammanfaller inte heller exakt.

Diagram 4. USA:s skuld som innehas av allmänheten och statens räntebörda 2004–2024

Förklaring: Den övre panelen visar skuld som innehas av allmänheten vid slutet av september, i biljoner löpande dollar. Den nedre dividerar ränteutgifterna med statens intäkter och multiplicerar med 100: hur mycket av varje 100 dollar i budgetårets intäkter gick till ränta? Detta är ingen låneränta.

Panelerna har självständiga axlar, så linjernas höjder kan inte jämföras direkt. Förloppet 2004–2024 klargör krisen 2008 och pandemiperiodens plats. Tillväxt i nominell skuld och tillväxt i räntebördan är inte identiska rörelser; för att förstå förhållandet mellan staten och reproduktionen måste ackumulerade förpliktelser och löpande betalningstryck förbindas med politik och klassrelationer.

Källa: finansdepartementet och OMB via FRED; FYGFDUN, FYOINT och FYFR. Övre diagrammet: skuldstock i slutet av september, biljoner löpande dollar. Nedre: ränta/statliga intäkter i procent, beräknat i detta avsnitt. Diagrammens axlar är självständiga; alla år visas.

Ett konkret ingripande tillförsel av dollarlikviditet till centralbanker

Kapitalistisk produktion är en kedja av inköp, försäljning och betalningar vars delar inte sker samtidigt. Ett företag måste betala löner och råvarukostnader medan försäljningsintäkterna kanske ännu inte influtit. Mot sina insättningar och åtaganden håller banken tillgångar som inte alla omedelbart kan omvandlas till pengar. Krediten förbinder dessa tidsgap. När långivare inte förnyar finansieringen eller tillgångar inte lätt kan säljas kan likviditetsbehov störa betalningarna och föra störningen vidare till produktion och sysselsättning.

I det globala nätverket spelar också åtagandets valuta roll. En bank utanför USA kan ha dollaråtaganden medan dess inkomster och finansiering huvudsakligen är i en annan valuta. Landets centralbank kan skapa inhemsk valuta; denna förmåga innebär inte direkt en förmåga att skapa dollar. Tillgång till valutareserver, dollarfinansieringsmarknader eller arrangemang med andra centralbanker blir viktig. Bankbalansräkningens dollarbehov kan på denna väg bli en fråga för samordning mellan monetära och statliga institutioner.

En likviditetsswaplinje är ett arrangemang mellan centralbanker för tillfällig tillgång till en behövd valuta. I den mekanism som behandlas här tillför Federal Reserve dollar till den avtalsslutande centralbanken, som genom egna operationer kan förse banknätverket med dollar. Det innebär inte en direkt och villkorslös utdelning av pengar till alla företag och arbetare. Tillgång, operationsvillkor och återbetalning bestäms inom den institutionella organisationen. Upprätthållandet av privata åtaganden förbinds med offentliga institutioners beslut och förmåga; just denna relation är ett föremål för analysen av kapitalets reproduktion.

Likviditetsswappar är ett dokumenterat exempel på den politiska och bankmässiga organisering som upprätthåller kreditvillkoren. I december 2007 meddelade Federal Reserve att dollar skulle tillföras Europeiska centralbanken och Schweiz centralbank; sedan periodens arrangemang upphört i februari 2010 återaktiverades linjer i maj samma år. I oktober 2013 omvandlades arrangemangen med fem centralbanker till permanenta linjer.⁸²

Federal Reserve Bank of New Yorks officiella rapport anger utestående dollarswappar vid toppen i december 2008 till över 580 miljarder dollar, motsvarande mer än en fjärdedel av Federal Reserves tillgångar. Detta är en stock vid en tidpunkt, inte lånens sammanlagda omsättning eller en slutlig budgetkostnad.

⁸²Federal Reserve, Central Bank Liquidity Swaps. Swaplinjernas och de permanenta arrangemangens historia.

Exemplet tydliggör omfattningen av den gränsöverskridande likviditetstillförseln under själva krisen.⁸³

USA:s kongressutredningstjänst anger den högsta utestående stocken av dollarlikviditetsswappar till 449 miljarder dollar den 27 maj 2020 och registrerar minskad användning under följande månader. Stocken är varken ett bidrag eller en slutlig förlust för staten: den är ett tillfälligt åtagande med en återbetalningsmekanism. Den får inte användas som budgetkostnaden för att rädda banker.⁸⁴

Det historiska förloppet visar att stödet till dollarfinansiering inte begränsats till en enda operation 2008: en institutionell stödmekanism har skapats som kan aktiveras på nytt i en kris. Betydelsen för teorin om den historiska krisen ligger i organiseringen av reproduktionens kontinuitet. För att förhindra betalningsbrott förbinds nätverket av gränsöverskridande åtaganden genom centralbankerna med Federal Reserves monetära kapacitet. Likviditetstillförsel kan begränsa nödförsäljningar av tillgångar och betalningsstörningar, men själva operationen fastställer inte långsiktig återbetalningsförmåga, lönsamhet eller arbetarnas levnadsvillkor. Att begränsa ett kreditbrott och varaktigt förnya samtliga reproduktionsvillkor är olika frågor. Exemplet dokumenterar en konkret mekanism för att upprätthålla krediten och förbinds på så sätt med artikelns argument. Permanent tillgång betyder inte ständigt hög användning; den rapporterade toppen 2020 var dessutom lägre än 2008. Uppgifterna stöder inte att varje ingripande blir större än det föregående och räcker inte ensamma för att bedöma alla omstrukturerings framgång.

Ingripanden budget och kamp om kostnadsfördelningen

Den institutionella vägen är tydlig i exemplet med swaplinjer: trycket på dollarfinansieringsmarknaden förbinds med centralbankernas operationer och deras tillgång till Federal Reserve. Mekanismen är inte direkt densamma som en budgetfinansierad bankräddning. Serien över offentlig skuld registrerar å andra sidan ökade statliga åtaganden utan att skilja ut varje räddningsprogramms bidrag. De två beläggen visar penningpolitikens och budgetens olika roller.

Kostnaderna fördelas genom beslut och kamp. Valet mellan beskattning av inkomster och förmögenheter, tryck på konsumtionen, nedskärning av tjänster eller socialt stöd har olika klassmässiga följder. Staten är en arena för dessa

⁸³Federal Reserve Bank of New York (2010), The Federal Reserve's Foreign Exchange Swap Lines, 23 april. Utestående stock vid toppen i december 2008, inte operationernas sammanlagda omsättning.

⁸⁴ CRS (2021), The Federal Reserve's Response to COVID-19: Policy Issues, printed p. 29 (PDF p. 33).

motsättningar; arbetarnas motstånd och protester mot indragna tjänster kan förändra politikens riktning. Kedjan genom vilken trycket överförs måste därför dokumenteras med varje lands egen politik. USA:s uppgifter här ger inte rätt att tillskriva hela världen ett enda åtstramningsförlopp.

Dollarn monetär och finansiell kapacitet med globala dimensioner

USA:s statliga skuldpaper är samtidigt statens åtaganden och inhemska och utländska innehavares finansiella tillgångar. Officiella valutareserver, gränsöverskridande lån och insättningar samt innehav av statspapper har olika funktioner, men dollarns omfattande användning förbinder dem. En undersökning av USA:s skulder blir därför ofullständig om den begränsas till en jämförelse mellan skuldbelopp och inhemska intäkter. Vi måste undersöka den monetära ställning inom vilken åtagandena emitteras, innehas och regleras. Tabellen nedan visar utvalda dimensioner; varje procenttal ska läsas utifrån den aktuella indikatorns särskilda funktion.

Dollarns ställning har flera dimensioner. Dess andel av officiella reserver, användningen i internationella lån och insättningar samt efterfrågan på amerikanska statspapper visar olika relationer. En förändring i en av dem bestämmer inte ensam förändringen i dollarns samtliga funktioner.

Med stöd av BIS-uppgifter anger Federal Reserves rapport 2025 dollarns andel till cirka 55 procent av fordringarna och 60 procent av skulderna inom internationell bankverksamhet och bankverksamhet i utländsk valuta. Samma rapport anger att utländska investerare under första kvartalet 2025 innehade cirka 9 biljoner dollar, eller 32 procent av omsättningsbara amerikanska statspapper. Procenttalet gäller omsättningsbara värdepapper och får inte kallas utlänningarnas andel av den federala bruttoskulden.⁸⁵

Tabell 5. Utvalda dimensioner av dollarns ställning

Område	Redovisad andel eller belopp	Täckning
Officiella valutareserver	57,8%	2024; COFER (IMF:s databas över officiella valutareservers valutasammansättning) i Federal Reserves rapport från juli 2025

⁸⁵Federal Reserve (2025), The International Role of the U.S. Dollar, 2025 Edition. Värdepappersinnehavare och internationell bankverksamhet.

Tabell 5. Utvalda dimensioner av dollarns ställning

Område	Redovisad andel eller belopp	Täckning
Fordringar i internationell bankverksamhet och utländsk valuta	Cirka 55 %	Federal Reserves rapport 2025 baserad på BIS
Skulder i internationell bankverksamhet och utländsk valuta	Cirka 60 %	Federal Reserves rapport 2025 baserad på BIS
Omsättningsbara amerikanska statspapper i utländskt innehav	Cirka 9 biljoner dollar; 32 %	Första kvartalet 2025

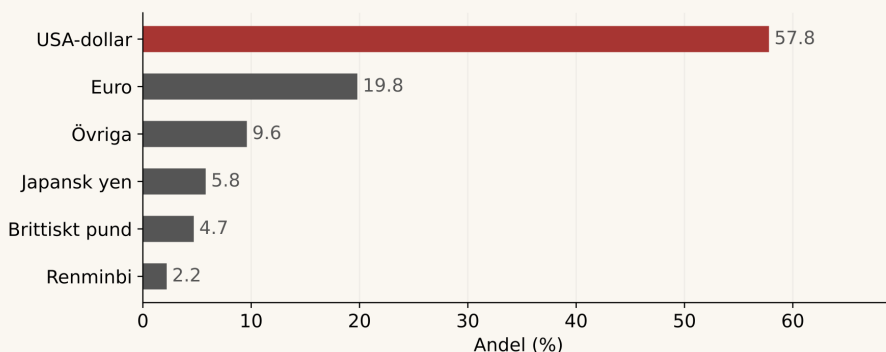
Förklaring: Raderna gäller olika funktioner hos dollarn och har ingen gemensam nämnare. Reservandelar, deltagande i valutatransaktioner och mängden dollarkredit kan inte adderas eller genomsnittsbäknas tillsammans. Varje tal belyser betalnings- och finansieringsnätverkens beroende av dollarn från en särskild vinkel.

En hög andel betyder inte frånvaro av konkurrens eller motsättningsfri stabilitet. Tabellen har teoretisk betydelse eftersom en valutas ställning inte bara är dess pris: reserver, förpliktelser och institutionell tillgång till likviditet utgör olika former av makt och beroende. Slutsatserna måste hålla sig inom varje rads definition.

Källor: Federal Reserves rapport om dollarns internationella roll och dess datatabell över valutareserver. Indikatorernas nämnare skiljer sig och procenttalen kan inte adderas. Reservuppgifterna tillhör en bestämd historisk utgåva.⁸⁶⁸⁷

⁸⁶Federal Reserve (2025), The International Role of the U.S. Dollar, 2025 Edition. Värdepappersinnehavare och internationell bankverksamhet.

⁸⁷Federal Reserve (2025), The International Role of the U.S. Dollar, Accessible Data, figur 2. Reservraden för 2024 i den fastställda historiska utgåvan.

Diagram 5. Valutornas andelar av fördelade officiella reserver 2024

Förklaring: Varje stapel visar en valutas andel av de officiella valutareserver vars valutasammansättning redovisas i den historiska utgåva som används för 2024. Dollarns andel på 57,8 procent betyder att mer än hälften av denna reservmängd hölls i dollar, inte mer än hälften av världsproduktionen, handeln eller alla tillgångar.

'Övriga valutor' är en sammanslagen grupp, och den lilla avvikelser mellan summan och 100 beror på avrundning. Diagrammet visar dollarns ställning i en bestämd funktion. Det får inte blandas med en annan reviderad serie, och en nedgång i dollarns andel ska inte omedelbart kallas ett sammanbrott för betalningsnätverket i dollar.

Källa: datatabellen till figur 2 i Federal Reserves rapport från juli 2025, baserad på COFER. USA-dollar, euro, övriga valutor, yen, pund och renminbi. Alla staplar har samma nämnare; en avvikelse i summan från 100 beror på avrundning. Den historiska utgåvan har inte blandats med den reviderade COFER-serien.

För vår analys visar uppgifterna att USA:s skuld måste undersökas tillsammans med dess valutas och finansmarknads globala ställning. USA:s stat finansieras på en marknad vars köpare och funktioner sträcker sig utanför landets gränser. Vår teoretiska tolkning är att denna ställning möjliggör organisering av åtaganden i stor skala; storleken på fördelen i upplåningskostnad kan däremot inte beräknas ur tabellen.

En dollargäldenär med inkomster i en annan valuta möter däremot valutarisk och kostnaden för dollarfinansiering. Högre räntor eller en starkare dollar kan öka betalningsbördan; effekten beror på avtal, löptid, risksäkring och inkomststruktur. Skillnaden ger en konkret väg att undersöka den ojämna fördelningen av USA:s penningpolitiska följder. Talen skiljer inte ut effektens storlek för ett bestämt land

eller en sektor; detta avsnitt klargör den sociala och institutionella väg genom vilken trycket överförs.

Förmågan att upprätthålla ackumulationen och åtagandenas tryck

Uppgifterna visar samtidigt stigande räntekostnader för USA:s stat och dollarns fortsatta omfattande roll. Båda observationerna måste ingå i samma analys. Skuldens storlek ensam bestämmer varken tidpunkten för eller nödvändigheten av ett monetärt sammanbrott; en dominerande monetär ställning avlägsnar inte heller åtaganden och finansieringskostnader.

Förbindelsen mellan denna diskussion och teorin om historisk kris ligger i hur reproduktionsvillkoren bevaras och deras tryck fördelas. Kreditoperationer kan förhindra ett brott i betalningarna, medan finansiella förpliktelser, klassförhållandet och konkurrensen mellan centra fortsätter att kräva omorganisering. Swaplinjer, offentlig skuld och dollarns ställning visar olika roller inom denna organisation. Förbindelsen med artikelns argument upprättas genom dessa förmedlingar; att ställa några tal bredvid varandra fastställer inte varje åtgärds kausala bidrag.

7.4. Arbetskraftens reproduktion och omstruktureringens klassmässiga kostnadsfördelning

Lön och produktivitet en klassrelations kvantitativa dimensioner

Arbetskraftens reproduktion är ett inre villkor för kapitalets rörelse. Undersökningen måste förbinda löner, sysselsättningsmöjligheter, arbetstid och arbetsintensitet, nödvändiga levnadskostnader och de tjänster som möjliggör fortsatt liv och arbete. Förhållandet mellan lön och produktivitet gör en del av relationen synlig; reproduktionsvillkorens samtliga dimensioner kan inte reduceras till detta förhållande.

Ökad produktivitet betyder att den reala produktionen per arbetsenhet ökat inom en bestämd statistisk ram; reallönetillväxt uttrycker en förändring av lönsens köpkraft. De är socialt förbundna men betyder inte samma sak. Teknik och arbetets organisation kan höja produktionen, medan fördelningen av ökningen beror på ägande, arbetarnas styrka och lönereglering. Att lönerna släpar efter produktiviteten väcker frågan om arbetarnas del i den växande produktionskapaciteten; att omvandla detta till ett mått på exploateringsgraden kräver andra definitioner och uppgifter.

Internationella arbetsorganisationen redovisar i Global Wage Report 2022–23 ett gap på 12,6 procentenheter mellan den kumulativa reala produktivitets- och reallönetillväxten under 1999–2022 i ett urval av 52 höginkomstländer. Talet anger

ett tillväxtgap under perioden, inte årlig tillväxt, en vinstandel eller skillnaden mellan lönenivå och producerat värde. Det får inte heller framställas som gapet för hela världen.⁸⁸

För vår analys visar belägget att löneutvecklingen släpat efter produktiviteten i ett bestämt urval. Förklaringen av mekanismen kräver en undersökning av klassrelationen och produktionens organisation. Arbetarnas styrka, lönereglering, avtal och statlig politik påverkar resultatet. Varje faktors bidrag måste bestämmas genom institutionella och historiska belägg; själva gapet mäter inte dessa bidrag.

Även förändringar i de sysselsattas sammansättning är viktiga när löner undersöks. Om lågavlönade arbetstillfällen försvinner kan genomsnittslönen bland dem som behåller arbetet stiga samtidigt som inkomsterna minskar för dem som förlorat jobbet. ILO (Internationella arbetsorganisationen) undersöker denna sammansättningseffekt under pandemin. En högre genomsnittslön betyder därför inte alltid bättre villkor för samma arbetarbefolkning som fanns vid periodens början. Att registrera sysselsättning tillsammans med lön är nödvändigt för en social läsning av talet.⁸⁹

Offentliga tjänster och reproductionens materiella villkor

Arbetskraftens reproduktion sker inte enbart genom individuella varuinköp med lönen. Sjukvård, omsorg, stöd till arbetslösa och andra sociala tjänster och transfereringar bidrar också till livets fortsättning och möjligheten att arbeta. Hur behoven tillgodoses bestämmer hur mycket kostnader och omsorgsarbete som stannar hos familjen och hur mycket som tillhandahålls offentligt. Sociala utgifters BNP-andel visar den övergripande omfattningen av en del av denna försörjning men mäter inte direkt tjänsternas kvalitet eller gruppernas tillgång. Vi läser den därför tillsammans med behovstillfredsställelsens sociala organisation.

De offentliga sociala utgifterna i genomsnitt för OECD (Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling) ökade från cirka 20 procent av BNP 2019 till 23 procent 2020; för 2022 skattades de till ungefär 21 procent. OECD tillskriver över 80 procent av det första språnget ökade utgifter snarare än minskad produktion. Förloppet måste jämföras med utgångsläget före pandemin. En

⁸⁸ILO (2022), Global Wage Report 2022–23, avsnitt 3.1 och 3.4, figur 3.6. Tillväxtgapet mellan lön och produktivitet och effekter av sysselsättningens sammansättning.

⁸⁹ILO (2022), Global Wage Report 2022–23, avsnitt 3.1 och 3.4, figur 3.6. Tillväxtgapet mellan lön och produktivitet och effekter av sysselsättningens sammansättning.

nedgång från en krisdriven topp bestämmer inte ensam omfattningen av åtstramningar eller indragna tjänster.⁹⁰

Tabell 6. Utvalda belägg om lön och sociala utgifter

Indikator	Population och period	Redovisat värde	Tolkningens gränser
Gap mellan kumulativ real produktivtets- och reallönetillväxt	52 höginkomstländer 1999–2022	12,6 procentenheter	Tillväxtgap; inget direkt mått på exploateringsgraden
Offentliga sociala utgifter/BNP	OECD-genomsnitt 2019	Cirka 20 %	Utgifter i förhållande till produktion
Samma indikator	OECD-genomsnitt 2020	Cirka 23 %	Perioden med extraordinärt pandemistöd
Samma indikator	OECD-genomsnitt 2022	Cirka 21 %	Skattning i utgåvan från 2023

Förklaring: Tabellen sammanför produktivitetstillväxt, reallöner, arbetsinkomstens andel och sociala utgifter från olika perioder och populationer. Indikatorerna är inga beståndsdelar i en numerisk summa. Produktivitetstillväxt gäller produktion i förhållande till arbete; reallönen mäter lönens köpkraft efter prisjustering; arbetsinkomstens andel är en andel av inkomsterna, medan sociala utgifter är en andel av produktionen.

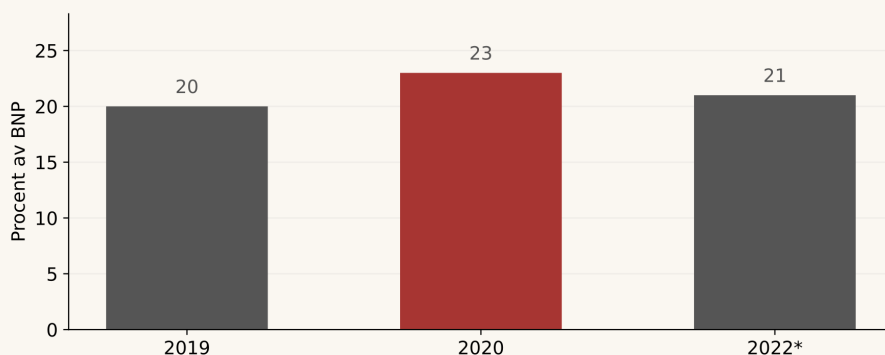
Skillnader i perioder och täckning måste bevaras när slutsatser dras. Tabellen visar skillnaden mellan produktionens återhämtning och arbetskraftens reproduktionsvillkor. De förbinds genom kamp om löner, avtal, tjänster och politisk organisering, inte genom procenttalens skenbara likhet.

Källor: ILO:s Global Wage Report och OECD:s uppgifter om sociala utgifter. Indikatorernas definitioner och täckning skiljer sig; sociala utgifter är inte hela utbildningsbudgeten eller samtliga offentliga utgifter.^{91,92}

⁹⁰OECD (2023), The Rise and Fall of Public Social Spending with the COVID-19 Pandemic. SOCX, utgåvan från januari 2023; 2022 är en skattning.

⁹¹ILO (2022), Global Wage Report 2022–23, avsnitt 3.1 och 3.4, figur 3.6. Tillväxtgapet mellan lön och produktivitet och effekter av sysselsättningens sammansättning.

⁹²OECD (2023), The Rise and Fall of Public Social Spending with the COVID-19 Pandemic. SOCX, utgåvan från januari 2023; 2022 är en skattning.

Diagram 6. OECD:s genomsnittliga offentliga sociala utgifter

Förklaring: Varje stapel visar de genomsnittliga offentliga sociala utgifterna som andel av bruttonationalprodukten inom OECD. Värdena är ungefärliga och talet för 2022 är en skattning. Kvoten stiger från cirka 20 procent 2019 till 23 procent 2020 och ligger på cirka 21 procent 2022.

Utgifterna är varken enbart sjukvård eller samtliga offentliga utgifter. En nedgång från pandemitoppen kan återspegla förändringar i utgifter eller produktion och mäter inte ensam åtstramningarnas omfattning. Diagrammet visar det offentliga stödets roll i bevarandet av den sociala reproduktionen; tjänsternas kvalitet, täckning och tillgänglighet kräver en separat analys av utgifternas sammansättning.

Källa: OECD, SOCX-utgåvan från januari 2023. Procent av BNP; ungefärliga värden. Asterisk: 2022 är en skattning. Nedgången från pandemitoppen mäter inte ensam åtstramning; 2021 visas inte.

För att förstå reproduktionsvillkoren måste utgifterna läsas tillsammans med befolkningens behov och tjänsternas kvalitet och tillgänglighet. En nominell budgetökning kan åtföljas av stigande kostnader eller större behov. Minskad tillgång kan också överföra arbete och kostnader till familjer utan att synas tydligt i en makrokvot. En undersökning av överförda omsorgsbördor kräver uppgifter om tidsanvändning, förändrade tjänster och hushållens arbetsdelning. Ingen ny skattning av denna överförings storlek har införts här.

Sysselsättning och lön före och efter 2008

För arbetarna påverkar produktionens återhämtning livet direkt när den förbinds med möjligheten att sälja arbetskraften, disponibel lön och trygghet. Lönsamheten kan återhämta sig före sysselsättningen; arbetslösa arbetare ingår inte i de sysselsattas genomsnittslön. Vi undersöker därför arbetslöshet, sysselsättningsgrad

och reallön för en bestämd grupp var för sig. Tillsammans tydliggör de omstruktureringens olika tidsförlopp; de bildar ingen enskild indikator för hela klassens situation.

BLS (USA:s arbetsmarknadsstatistikmyndighet) redovisar arbetslösheten och sysselsättningen i förhållande till den civila befolkningen utanför institutioner, 16 år och äldre. Löneuppgifterna är den säsongsrensade medianen för heltidsanställdas vanliga reala veckoinkomst. För att undvika att skapa en ”årsmedian” genom att ta genomsnittet av kvartalsmedianer jämför tabellen lönen i fjärde kvartalet varje år.⁹³⁹⁴

Tabell 7. Utvalda indikatorer för USA:s sysselsättning och löner

År	Arbetslöshet årsgenomsnitt procent av arbetskraften	Sysselsättning/befolkning årsgenomsnitt procent	Median real veckoinkomst fjärde kvartalet dollar i 1982–1984 års priser
2007	4,6	63,0	332
2009	9,3	59,3	344
2010	9,6	58,5	341
2011	8,9	58,4	335
2019	3,7	60,8	362
2024	4,0	60,1	374

Förklaring: De tre kolumnerna registrerar olika relationer. Arbetslösheten är andelen arbetslösa i arbetskraften; sysselsättningen är andelen sysselsatta i befolkningen från 16 års ålder. Nämnarna skiljer sig. Medianinkomsten delar heltidsanställda löntagare i två lika stora hälften och uttrycks i konstanta dollar med 1982–1984 som prisbas.

⁹³BLS, CPS Annual Averages, tabell 1, februari 2026. Arbetslöshet och sysselsättning, 16 år och äldre, årsgenomsnitt.

⁹⁴BLS via FRED: LES1252881600Q, juli 2026. Heltidsanställdas median reala veckoinkomst; dollar i 1982–1984 års priser, fjärde kvartalet.

Tabell 7. Utvalda indikatorer för USA:s sysselsättning och löner

År	Arbetslöshet årsgenomsnitt procent av arbetskraften	Sysselsättning/befo lkning årsgenomsnitt procent	Median real veckokomst fjärde kvartalet dollar i 1982–1984 års priser
----	--	---	---

De första två kolumnerna är årsgenomsnitt; lönen observeras i fjärde kvartalet. Arbetslösheten på 9,6 procent 2010 samtidigt med återhämtad företagsavkastning visar att lönsamheten och arbetarnas ställning inte återhämtas samtidigt. Stigande medianinkomst beskriver inte heller arbetslösa, deltidsanställda eller varje arbetarhushåll. Tabellen framhäver dessa skillnader i tid och täckning.

Källor: BLS:s sysselsättningsstatistik och serie över realinkomster. Sysselsättningen är ett årsgenomsnitt, lönen en kvartalsobservation. Befolkningsjusteringar och ålderssammansättning påverkar jämförelsen. Lönekolumnen omfattar inte egenföretagare, deltidsanställda eller arbetslösa.⁹⁵⁹⁶

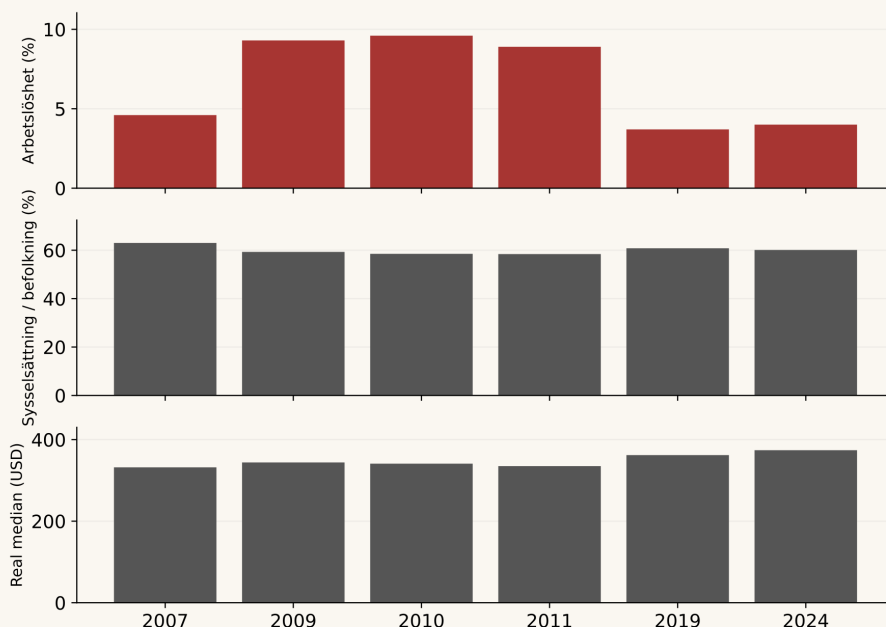
År 2010 är den genomsnittliga arbetslösheten fortfarande 9,6 procent samtidigt som avkastningen återhämtas och investeringarna växer; företagsindikatorernas återhämtning löser inte omedelbart sysselsättningsstörningen. År 2019 är arbetslösheten lägre än 2007 men sysselsättningsgraden förblir lägre. Skillnaden ensam fastställer inte ett misslyckande på arbetsmarknaden; befolkningens sammansättning och deltagande spelar också roll.

Heltidsanställdas medianlön i fjärde kvartalet är högre 2009 än 2007 trots kraftigt stigande arbetslöshet. Kombinationen varnar för att likställa situationen för dem som behållit arbetet med alla arbetares situation. Uppgifterna registrerar också indikatorns ökade köpkraft fram till 2019 och 2024; en berättelse om oavbrutet fallande löner är inte förenlig med dem. Sysselsättningens sammansättningseffekts bidrag har inte beräknats för serien.

Skillnaderna tydliggör kampens materiella terräng: att behålla arbetet, arbetstid, lön, försäkringar och tillgång till tjänster. Indikatorerna mäter inte motståndets resultat eller hur det begränsats; förklaringen av denna roll förbinds med periodens kamphistoria och politik.

⁹⁵BLS, CPS Annual Averages, tabell 1, februari 2026. Arbetslöshet och sysselsättning, 16 år och äldre, årsgenomsnitt.

⁹⁶BLS via FRED: LES1252881600Q, juli 2026. Heltidsanställdas median reala veckokomst; dollar i 1982–1984 års priser, fjärde kvartalet.

Diagram 7. Sysselsättning och lön omstruktureringens olika tidsförlopp

Förklaring: Den första panelen visar arbetslösheten i förhållande till arbetskraften, den andra sysselsättningen i förhållande till befolkningen och den tredje heltidsanställdas reala medianveckokomst. Axlarna är självständiga; stapelhöjder i olika paneler kan inte jämföras numeriskt.

De utvalda åren sammanför sysselsättningens tillbakagång, den fördröjda återhämtningen och löns förändring. Stigande medianinkomst när lågavlönade arbetstillfällen försvinner kan också återspegla en förändring i de sysselsattas sammansättning. Diagrammet klargör därför omstruktureringens olikartade förlopp och visar inte en samtidig förbättring av varje arbetares liv.

Källa: BLS; första och andra diagrammen: årsgenomsnitt för arbetslöshet och sysselsättning/befolkning; tredje: heltidsanställdas median reala veckokomst i dollar i 1982–1984 års priser, fjärde kvartalet. Diagrammen har självständiga skalor; stapelhöjder kan inte jämföras mellan dem. Utvalda år.

Avtal arbetsdelning och institutionella förmedlingar

Arbetskraften reproduceras i ett samhälle med olika rättsliga och yrkesmässiga positioner. För att förbinda statistik med kvalitativ forskning måste bestämda grupper jämföras: avtalstyp, uppehållsstatus, sektor, arbetstid och tillgång till tjänster. Tillfälligt arbete, underentreprenad, informell sysselsättning och

plattformarbete är inte liktydiga grupper. Statistiska jämförelser kräver kända definitioner och täckning; uppgifterna här mäter inte separat skillnader mellan avtal.

På denna nivå ger den tidigare forskningen om utbildning och institutionell rasism ett konkret förklarande led. På sidan 54 förbinder Yekerustas studie den kulturella klassificeringen av invandraren med legitimeringen av en underordnad ställning i arbetsdelningen och undersöker därefter förskolematerial från 1976. Belägget gäller en institutionell mekanisms historia, inte en statistisk koefficient för dess löneeffekt.⁹⁷

Förmedlingen börjar med benämning och klassificering: sociala skillnader förklaras genom "kultur", "anpassning" och "kompetens". Språket får olika institutionell behandling att framstå som berättigad och kan naturalisera hierarkier mellan arbetspositioner. Utbildningen medverkar i denna analys både i arbetskraftens reproduktion och i reproduktionen av sociala skillnader. Uppehållslagstiftning, anställning och arbetets organisation är ytterligare led som måste förbindas med denna väg i en konkret undersökning.

Rasismen förbinds med klasskampen genom att splittring och ojämlikhet inom klassen kan försvåra gemensam handling. Hierarkiernas reproduktion är ändå inget säkert resultat utan motstånd: arbetare, elever och utbildningsanställda kan utmana klassificeringarna. Institutionskritiken måste också se möjligheten till och verkligheten av motstånd inom institutionen. Denna analytiska förbindelse bygger på historisk forskning; den hoppar inte från ett övergripande statistiskt gap till skolan som ensam orsak.

För teorin klargör delavsnittet vägen för omstruktureringens kostnadsfördelning: lönens förhållande till arbetets produkt, tjänsternas finansieringsform och reproduktionsbördans fördelning påverkar alla arbetarklassens situation och möjligheten till fortsatt produktion. Arbetarnas kamp finns i dessa relationer; resultatet är inte på förhand fastlagt i ett tal eller en oföränderlig trend.

7.5. Ojämn utveckling och beläggens innebörd för teorin om den historiska krisen

Kina och produktionens förändrade geografi

Ojämn utveckling är en central bestämning i läsningen av globala belägg. Växande produktionskapacitet i ett centrum kan åtföljas av omorganisering i andra centra. Analysen måste skilja mellan produktionsandelar, investeringar, teknik,

⁹⁷Yekerusta (2022), *Invandrarens genealogi*, s. 54, 73–77. Historisk forskning om utbildning och den kulturella förklaringsmodellen.

arbetsrelationer och finansiella förbindelser. Inflödet av utländskt kapital är en sådan relation och ersätter inte ett lands hela ackumulationsförlopp.

I Rotta och Kumars resultat som används i avsnitt 7.2 åtföljs förskjutningen av betydande produktiv verksamhet till Kina av förändrad verksamhetssammansättning i rika ekonomier. Belägget framhäver behovet att skilja nationella förlopp från globala genomsnitt. Arbetets andel eller lönsamheten globalt kan påverkas av förändrade landsvikter; ett lands riktning kan inte omedelbart generaliseras till alla länder.⁹⁸

Kinas verkliga produktionsutvidgning är en verklig del av kapitalets omstruktureringsförmåga. För att bestämma dess förhållande till den historiska krisen gäller frågan just expansionens villkor och följder: förbindelserna med marknader, finansiering, arbetskraftens reproduktion och konkurrensen mellan centra. Ett centrums tillväxt undanröjer inte automatiskt alla globala begränsningar; fortsatta globala begränsningar upphäver inte tillväxtens verklighet.

Ojämn utveckling innebär att förnyad global produktionskapacitet inte fördelas lika mellan länder. För att bedöma tillverkningsindustrins ställning i Kina måste vi först känna dess andel av landets produktion. Den skiljer sig från produktionens absoluta storlek och dess globala andel. Ett mindre land kan ha en högre inhemsk andel men lägre produktionsvolym. Tabellen klargör den inhemska strukturen och tillverkningsindustrins tillväxt; ingen rangordning av global industrimakt härleds ur den.

För att precisera Kinas produktionskapacitet måste UNIDO:s (FN:s organisation för industriell utveckling) statistik läsas med åtskillnad mellan tillverkningsindustri och industri i vidare mening. Årsboken 2024 anger i sin regionala tabell tillverkningsindustrins förädlingsvärde till 28,6 procent av Kinas BNP 2023 och dess reala tillväxt till 5,4 procent. Det första talet är en andel av Kinas ekonomi, inte Kinas andel av världsproduktionen.⁹⁹

Tabell 8. Tillverkningsindustri i utvalda asiatiska ekonomier 2023

Ekonomi	Tillverkningsindustrins förädlingsvärde/BNP procent	Real tillväxt i tillverkningsindustrins förädlingsvärde procent
Kina	28,6	5,4

⁹⁸Rotta och Kumar (2024), Was Marx right? Development and exploitation in 43 countries, 2000–2014. Använda resultat har kontrollerats mot det officiella abstractet.

⁹⁹UNIDO (2024), International Yearbook of Industrial Statistics, Asia and Oceania, tabell 1, PDF-sida 8. Tillverkningsindustrins uppgifter för 2023.

Tabell 8. Tillverkningsindustri i utvalda asiatiska ekonomier 2023

Ekonomi	Tillverkningsindustrins förädlingsvärde/BNP procent	Real tillväxt i tillverkningsindustrins förädlingsvärde procent
Japan	22,3	3,9
Sydkorea	26,5	0,8
Indien	15,3	8,1

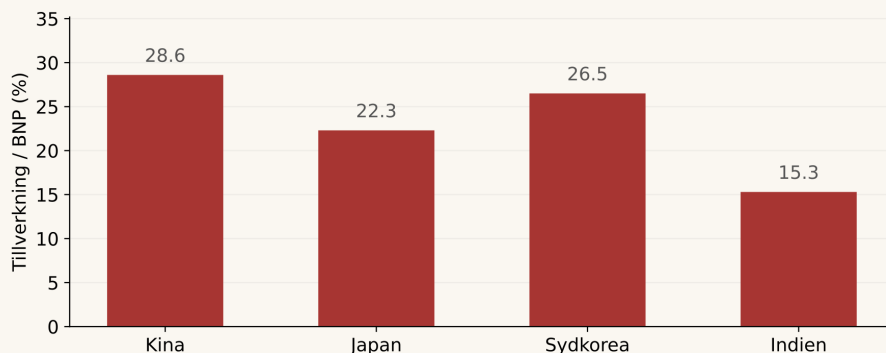
Förklaring: Andelskolumnen registrerar tillverkningsindustrins vikt i landets inhemska produktion; tillväxtkolumnen registrerar den procentuella förändringen i tillverkningsindustrins reala förädlingsvärde 2023. För Kina har den inhemska andelen på 28,6 procent och den reala tillväxten på 5,4 procent olika betydelser.

Indien har en mindre inhemsk andel men högre tillväxt det året; detta fastställer inte att dess industriproduktion är större. Tabellen jämför den inhemska strukturen och tillverkningsindustrins rörelse. Dess betydelse ligger i att registrera verklig produktionsförmåga tillsammans med ojämna utveckling; ländernas andelar av världsproduktionen och deras absoluta produktion kräver andra uppgifter.

Källa: UNIDO, årsboken 2024, faktabladet för Asien och Oceanien, tabell 1, PDF-sida 8. Tillväxten beräknas i dollar i 2015 års priser. Inhemsk produktionsandel och tillväxttakt är olika indikatorer; tabellen rangordnar inte ländernas absoluta produktionsstorlek.

Jämförelsen visar verklig förmåga att utvidga tillverkningsindustrin i olika ekonomier; dess andel av ekonomin och dess tillväxttakt utvecklas inte heller likadant. Analysen av ojämna utveckling kräver att produktionens globala omfattning och den inhemska strukturen mäts separat. Talen i denna tabell gäller tillverkningsindustrins andel inom varje lands inhemska ekonomi; de fastställer inte ländernas andelar av världsproduktionen.

Diagram 8. Tillverkningsindustrins BNP-andel i utvalda ekonomier 2023

Förklaring: Varje stapel visar tillverkningsindustrins förädlingsvärde som andel av landets bruttonationalprodukt 2023. Kinas 28,6 betyder tillverkningsindustrins andel i Kinas egen ekonomi, inte Kinas andel av världens tillverkningsindustri.

En högre stapel betyder inte nödvändigtvis större absolut produktion eller snabbare tillväxt. Diagrammet visar skillnader i dessa fyra ekonomiers inhemska struktur och ska läsas tillsammans med tillväxtkolumnen i tabell 8.

Källa: UNIDO, faktabladet för Asien och Oceanien, årsboken 2024, tabell 1. Kina, Japan, Sydkorea och Indien; varje stapels nämnare är landets egen BNP. Diagrammet visar inte ländernas andelar av världsproduktionen.

Att läsa beläggen tillsammans

Avsnittet gör flera olika relationer synliga tillsammans: lönsamhet och behovet av förnyad ackumulation; finansiella åtaganden och räntekostnader; dollarns globala roll; lön och arbetskraftens reproduktionsvillkor. Förbindelsen sker genom historisk analys. Stigande statliga räntekostnader, kreditingripanden och tryck på tjänster bildar exempelvis en förklaringskedja först när besluten, perioderna och överföringsvägarna identifierats.

Teorin om den historiska krisen bedömer kvaliteten i förhållandet mellan kris och omstrukturering. Kvantitativa belägg kan visa hur mycket kapacitet en åtgärd skapat, vilka åtaganden den lämnat och vilka kostnader den förskjutit. Förbindelsens giltighet beror också på skalornas överensstämmelse: USA:s statsskuld, lönegap i höginkomstländer och OECD:s sociala utgifter gäller olika samhällen och variabler. De förbinds med reproduktionens helhet enbart genom argument om världsmarknaden, staten och klassrelationerna.

Tabell över sambandet mellan belägg och förmedlingar

Undersökt relation	Belägg i avsnittet	Förmedling eller förklaringsväg	Slutsatsens räckvidd
Nedgång och förnyad ackumulation	USA:s avkastning och investeringar	Produktionens organisation finansiering och arbetsrelationer	Verklig återhämtning registreras; orsaksbidrag inte uppdelade
Upprätthållande av kreditcirkulationen	Swaplinjer 2008 och institutionell kontinuitet	Centralbanker och gränsöverskridande dollarfinansiering	Konkret stödmekanism; inte hela räddningskostnaden
Finansiella åtaganden	Skuld och ränta/statliga intäkter	Budgetpolitik och konflikt om kostnadsfördelning	Ökad skuld är inte oavbrutet ökad ränta
Arbetskraftens situation	Sysselsättning lön och produktivitetgap	Avtal tjänster och arbetarnas motstånd	Företagens återhämtning är inte alla arbetspositioners samtidiga återhämtning
Splittring och hierarki	Historisk utbildningsforskning	Kulturell klassificering institutionell behandling och arbetsdelning	Mekanismen förklaras; ingen skattning av direkt löneeffekt
Ojämn utveckling	Tillverkningsindustri och flerlandsstudier	Produktionsförskjutning och konkurrens mellan centra	Kinas tillväxt är verklig; en indikator förklarar inte alla dess relationer

Förklaring: Tabellen sammanfattar argumentets väg. Varje rad förbinder en undersökt relation med bestämda belägg, en social eller institutionell förmedling och slutsatsens räckvidd.

Uppgifter om avkastning och investeringar registrerar förnyad ackumulation; swaplinjer visar en mekanism för att bevara betalningar; löne- och sysselsättningsuppgifter gäller arbetskraftens ställning; utbildningsforskningen förklarar en historisk väg för klassificering och arbetsdelning. Raderna är inga självständiga, adderbara orsaker, och ingen kolumn fastställer ensam teorins övergripande bedömning. Tabellen synliggör hur kvantitativa och historiska belägg förbinds med analysen av kapitalets totala reproduktion.

Tabellen är ingen lista över självständiga orsaker. Den identifierar skilda vägar inom en social rörelse och klargör vilka förbindelser som förklaras genom tal och vilka genom historiska dokument.

Slutsatsens räckvidd

De kontrollerade beläggen visar att lönsamhetens nedgång och relativa återhämtning måste undersökas tillsammans; USA:s ökade räntebörda förekommer samtidigt med dollarns fortsatta globala roll; och lönerna släpar efter produktiviteten i ILO-urvalet. De sociala utgifternas pandemiförlopp framhäver också behovet att skilja extraordinärt stöd från långsiktiga trender och tjänstekvalitet. Påståendena är bundna till respektive källas täckning och period.

Teorins kvantitativa komplettering sker genom att klargöra dessa relationer. Syftet är att bestämma kända mekanismers historiska dimensioner och följder och tydliggöra skillnaden mellan förmågan att återuppliva ackumulationen, dess varaktighet och reproduktionens kostnader. Sammantaget framträder omstruktureringen som en heterogen process: förnyade investeringar och utvidgad industrikapacitet förekommer tillsammans med finansiella åtaganden och olika tillgång till produktivitetsökningens fördelar. Detta är vår analytiska tolkning av belägg med olika räckvidd; det kausala beroendet mellan variablerna har inte kvantifierats här. Förbindelsen med den historiska krisen kräver åtskillnad mellan en indikators återhämtning och en varaktig förnyelse av reproduktionens allmänna villkor. Siffrorna klargör bestämda dimensioner av skillnaden; de teoretiska avsnittens historiska argument förklarar dess förbindelse med kapitalrelationernas helhet.

De kvantitativa beläggen klargör omstruktureringens olikheter och skillnaden mellan lönsamhetens återhämtning, förnyade investeringar och arbetarnas levnadsvillkor. För att förstå skillnadernas historiska form måste vi återvända till arbetskraftsreproduktionens sociala organisation, rättsliga och rasistiska uppdelningar, vetenskapens roll och produktionens naturliga villkor: relationer som behandlas i nästa avsnitt och inom vilka klasskampen pågår.

8. Arbetskraftens reproduktion rasism, natur och vetenskap

För att producera mervärde måste kapitalet reproducera arbetskraften varje dag och genom på varandra följande generationer. Bostad, mat, hälsa, utbildning, omsorg, transporter och vila medverkar alla i denna reproduktion. Att dessa verksamheter är nödvändiga för samhället betyder inte att alla direkt producerar värde; deras kostnader, organisering och fördelning påverkar dock arbetskraftens

värde, kapitalets tillgång till den och klasskampens styrkeförhållanden. Angrepp på offentliga tjänster eller överföring av omsorgsbördor till hushållen är inte politik utanför ackumulationen; de är en del av förändringen av kapitalförhållandets reproduktionsvillkor.¹⁰⁰

Skillnaden mellan värdeproducerande arbete och samhällsligt nödvändig verksamhet är avgörande här. Om varje verksamhet som är nödvändig för samhällets liv kallas ”värdeproducerande” försvinner den kapitalistiska produktionsformens särart. Omsorgsarbete, hushållsarbete eller arbete i offentliga tjänster kan vara nödvändigt för arbetskraftens reproduktion utan att direkt producera mervärde i varje organisationsform. Dess klassmässiga betydelse ligger just i det konkreta sambandet med arbetskraftens kostnader, den könsmässiga arbetsdelningen, de offentliga budgetarna och kapitalets tillgång till tillgänglig arbetskraft, snarare än i en obegränsad utvidgning av värdebegreppet.

Kapitalet gynnas av obetalt eller lågbetalt hushålls- och omsorgsarbete eftersom det överför en del av arbetskraftens reproduktionskostnader till familjerna, särskilt till kvinnorna. Men detta förhållande får inte reduceras till en teori oberoende av ackumulationen eller till den enkla tesen att allt hushållsarbete direkt producerar mervärde åt kapitalet. Frågan är hur den könsmässiga arbetsdelningen organiserar kostnader, tid och möjligheten att delta på arbetsmarknaden och i den kollektiva kampen. Även här måste materiell förmedling ersätta förklaringar om förtryckens samtidighet.

Gränser, migration och rasism är också mer än kulturella eller moraliska frågor. När skillnader i medborgarskap och ursprung sammanfaller med skillnader i löner, avtal, anställningstrygghet och rättslig makt delas arbetsmarknaden i hierarkiska segment. Kapitalet kan använda denna spricka för att minska kostnaderna och bryta den kollektiva styrkan och sedan framställa samma migrantarbetare som orsaken till lönetrycket. Även utbildningsinstitutioner kan normalisera och legitimera ordningen med den ”kulturella skillnadens” språk. I detta avseende är rasismens reproduktion en förmedling i omorganiseringen av arbetskraftens reproduktionsvillkor och klassens uppdelning, snarare än en separat perifer fråga.¹⁰¹

Rasismen återkommer inte i identisk form under varje period. När den biologiska rasens språk förlorar sin tidigare legitimitet kan kulturell skillnad,

¹⁰⁰ Marx, 2013, kap. 6 och 23; Marx, 1969

¹⁰¹ Yekerusta, 2022. Studien undersöker den ”kulturella förklaringsmodellens” genealogi beträffande migranter i Sveriges utbildningssystem och visar hur sociala och strukturella skillnader kan framställas med kulturens och meriternas språk.

anpassningsförmåga, merit eller ”samhällets värderingar” rekonstruera samma hierarki i ny form. I denna process är skolan mer än en plats där fördomar lärs ut; den är en institution som klassificerar befolkningar, förklarar framgång och misslyckande och förbereder individer för olika platser i arbetsdelningen. Därigenom får ideologin ett materiellt samband med arbetsmarknaden genom vanliga institutionella praktiker.

Naturen är ingen källa till värde men ett materiellt villkor för produktionen av rikedom och samhällets reproduktion. Kapitalet kan överföra miljöförstörelsens kostnader till framtiden, perifera regioner eller arbetarklassen men kan inte upphäva produktionens materiella beroende av energi, vatten, jord och livsvillkoren. Miljökrisen integreras i teorin om historisk kris endast när detta konkreta samband visas: hur naturvillkorens förstörelse förändrar reproduktionskostnaderna, staternas konkurrens, migrationen, infrastrukturen och kampen om resurserna.

Inte heller vetenskapen står utanför denna totalitet. Samhällelig kunskap blir alltmer en direkt produktivkraft, objektiverad i maskiner, programvara, organisation och infrastruktur. Men vetenskapens församhälleligande upphäver inte värdelagen. Den vetenskapliga kraft som produceras genom omfattande samhälleligt samarbete tillägnas genom ägandets, monopolets och statens former och möter arbetaren som kapitalets makt. Frågan är inte ”vetenskapens oförmåga”, utan motsättningen mellan den väldiga kunskapsförmågan och en samhällelig organisering som underordnar denna förmåga under konkurrensen och värdeförmeringen.¹⁰²

Ideologin är heller ingen direkt återspeglning av ekonomiska diagram. Varufetischismen ger den objektiva grunden för omvända medvetandeformer eftersom samhälleliga förhållanden framträder som förhållanden mellan ting. Men nationalism, rasism eller auktoritarism kan inte direkt härledas ur fetischismen. Staten, skolan, medierna, partierna, de historiska traditionerna och klasskampen medverkar i organiseringen av kriserfarenheten. Krisen blottlägger inte automatiskt sanningen; den skärper kampen om sin innebörd.¹⁰³

Denna åtskillnad är nödvändig för kritiken av både positivism och postmodernism. Anhopningen av data och expertis producerar inte i sig kunskap om samhällets historiska totalitet; men denna begränsning bevisar inte att

¹⁰² Marx, 1973, s. 690–712. Dessa sidor i Grundrisse, kända som ”Maskinfragmentet”, diskuterar hur samhällelig kunskap och vetenskap blir en produktivkraft och objektiveras i fast kapital; hänvisningen här gäller denna process, inte ett påstående om att värdelagen har upphävts.

¹⁰³ Marx, 2013, kap. 1, avsn. 4

sanningen bara är en maktdiskurs. Kunskapens kris uppstår varken ur förnuftets eller vetenskapens oförmåga, utan ur kunskapsproduktionens samhälleliga organisering och åtskillnaden mellan specialisten och det historiska subjektet. Kunskap om totaliteten är möjlig endast genom att förbinda undersökningen, kampens erfarenhet och den omvandlande praktiken.

9. Klasskampen inom krisens mekanism

Klasskampen är ingen politisk följd som börjar efter den ekonomiska krisens uppkomst. Lönenivåer, arbetsdagens längd, arbetsintensitet, produktionsorganisation, migration, offentliga tjänster och statlig politik är alla kampobjekt och påverkar direkt ackumulationsvillkoren. Omstruktureringen efter 1970-talet kan inte förklaras utan arbetarrörelsens nederlag och tillbakagångar. Kapitalet omstrukturerade inte bara fabriker och teknik; det omorganiserade maktförhållandet mellan klasserna.¹⁰⁴

Samtidigt har globaliseringen skapat en ny motsättning i proletariats sammansättning. Arbetare inom produktion, logistik, energi, omsorg och datanätverk är mer beroende av varandra än någonsin inom en och samma materiella process, men spridda genom gränser, medborgarskap, löner, avtal och nationella organisationer. Det globala arbetets materiella enhet har inte lett till klassens politiska enhet. Detta gap är ett av kapitalets viktigaste reproduktionsvillkor och samtidigt ett av dagens avgörande kampfält.

Genom att sprida fabriker, lägga ut arbete på underleverantörer och flytta produktion har kapitalet sökt bryta arbetarnas koncentrerade makt; men geografisk spridning betyder inte att produktionens delar är självständiga. Dagens kedjor beror på exakt tidsmässig samordning. Hamnar, lager, järnvägar, datacentraler, transporter och offentliga tjänster är knutpunkter där stopp kan störa hela nätverket. Arbetarmaktens nya form måste sökas inte i nostalgi för den nationella fabriken, utan i insikten om dessa verkliga samband och upprättandet av direkta förbindelser mellan arbetarna.

Kampen skapar inte i sig klassens självständighet. Tryck underifrån kan driva fackföreningarna till handling, och samma apparater kan begränsa och hålla protesten tillbaka. Inte heller självorganisering kan bestå utan minne, program och politisk förbindelse. Den kommunistiska organisationen måste vara ett moment i klassens historiska självorganisering, snarare än dess ersättare: ett medel att koncentrera erfarenheter, producera teori, förbinda strider och kämpa för rörelsens

¹⁰⁴ Marx, 1969; Marx and Engels, 1998 [1848]; UNCTAD, 2018

allmänna riktning. Kriteriet är inte ett anspråk på representation, utan organisationens verkliga roll i att öka klassens självständiga förmåga.

Fackföreningar uppstår ur arbetarnas verkliga behov av kollektivt motstånd på arbetsmarknaden, men deras rättsliga och finansiella konsolidering kan skapa en apparat vars överlevnad binds till fortsatta förhandlingar inom löneförhållandet. Den fackliga byråkratin kan inte förklaras enbart genom ledarnas korruption. Apparats materiella ställning i avtal, fonder, lag och samarbete med staten reproducerar dess tendens att begränsa kampen. Ändå är denna apparat inte allsmäktig: organiserat tryck underifrån kan tvinga den till strejk och bryta dess kontrollgränser.

Kritiken av fackföreningarna får inte heller leda till ett hyllande av spontaniteten. En protestexplosion kan blottlägga arbetarnas makt, men utan självständig organisering, kommunikation och minne sprids erfarenheten och de befintliga apparaterna återtar initiativet. Frågan är inte ett abstrakt val mellan fackföreningar och en ”oorganiserad rörelse”; den gäller att bygga former som håller besluten och initiativet i arbetarnas egna händer och kan föra kampen bortom företagens, yrkenas och ländernas gränser.

Här blir gränsen mellan kommunistisk organisation och substitutionism tydlig. Organisationen besitter varken exklusivt en sanning som ska injiceras i klassen utifrån eller är en propagandagrupp som bara betraktar spontaniteten. Teorin produceras i förbindelse med historisk erfarenhet och kamp, men reduceras heller inte till omedelbar erfarenhet. Organisationens uppgift är att koncentrera och kritisera erfarenheten, bevara den historiska kontinuiteten, utarbeta ett program och upprätta förbindelser som gör det möjligt för klassen att handla i eget namn och med egen makt.¹⁰⁵

Från motstånd mot kapitalets omstrukturering till kamp för att upphäva kapitalförhållandet

Den historiska krisen gör inte vardagsstriderna obetydliga; den framhäver deras historiska innehåll. När kapitalet tar till lönesänkningar, privatiseringar, intensifierat arbete och arbetskraftens uppdelning för att upprätthålla lönsamhet och kredit konfronterar motstånd kring avtal, arbetstid, bostäder, sjukvård eller uppehållsrätt direkt dess omstrukturingsmekanismer. Men denna konfrontation är i sig ännu inte en kamp mot kapitalförhållandet. Kapitalet kan göra eftergifter, dra sig tillbaka eller överföra kostnader till en annan sektor eller region och ändå förbli inom samma ram.

¹⁰⁵ Bordiga, 1957; Pannekoek, 1977 [1934]

Övergången från försvarskamp till självständig klasspolitik börjar när arbetarna känner igen sambanden mellan dessa offensiver. Personalnedskränkningar på sjukhus, transportprivatiseringar, tryck på migrantarbetare och fabriksdisciplin är inga separata frågor; de är olika former av att överföra reproduktionskostnader och bryta kollektiv makt. Ett klassprogram byggs inte genom att lägga ihop sektoriella krav; det måste blottlägga det gemensamma förhållande inom vilket kraven uppstår och på denna grund organisera möjligheten till gemensam handling.

Detta innebär inte att påtvinga varje strid en slutlig paroll. Kommunistiskt medvetande byggs inte genom att ersätta arbetarnas verkliga problem med allmänna formler. Det börjar i konkreta erfarenheter, följer deras förmedlingar till kapitalets totala reproduktion och återvänder till handlingens fält. Teorin blir en materiell kraft när arbetarna kan använda den för att förstå sin ställning inom hela produktions- och reproduktionsnätverket och utifrån denna kunskap förändra kampens form och mål.

I den historiska krisen kan maktfrågan inte heller reduceras till att ta statsapparaten i besittning. Staten är en av huvudorganisatörerna av kapitalets reproduktionsvillkor, men kapitalförhållandet har rötter i fabrikerna, arbetsmarknaden, pengarna, produktionens globala uppdelning och producenternas åtskillnad från produktionsmedlen. Att upphäva detta förhållande kräver att arbetarklassen riktar sig inte bara mot den befintliga regeringen utan mot produktionens och reproduktionens samhälleliga organisering. Råd, församlingar och direkta arbetarnätverk får historisk mening först när de överskrider protestformer och blir en förmåga till kollektivt beslutsfattande om produktionen och samhällets behov.

Internationalistisk organisering är därför inget tillägg för framtiden. Eftersom ingen nationell kamp ensam kan kontrollera kapitalets globala kedjor är upprättandet av direkta förbindelser mellan arbetare i olika sektorer och länder en del av dagens maktuppbyggnad. Sådana förbindelser måste gå bortom utbyten av uttalanden och moralisk solidaritet och nå gemensam kunskap om företag, logistiska vägar, avtal och kapitalets verkliga sårbarheter. Klassens politiska enhet kan byggas endast på den materiella enhet som kapitalet självt har skapat.

Slutsats: krisen gör kampen nödvändig men garanterar inte segern

Teorin om historisk kris är varken en dödförklaring av kapitalismen eller en inbjudan att vänta. Kapitalet kan förlänga sin överlevnad genom teknik, intensifierad exploatering, kredit, stat, produktionsflyttning, nationalism och krig. Men sedan 1990-talet, särskilt vid vändpunkten 2008, har det blivit tydligt att

denna överlevnad alltmer beror på upprepade omstruktureringar av villkor som själva blir kanaler för att producera nya motsättningar. Krisen är inte längre bara ett avbrott som rensar kapitalet och öppnar vägen för den tidigare ordningens upprepning; den framträder som ett problem med att reproducera själva ackumulationens historiska villkor.

Denna situation har ingen förutbestämd politisk utgång. Krisen kan skapa solidaritet eller rasism, internationalism eller krig, självorganisering eller auktoritarism. Det finns ingen nödvändig kedja från kris till medvetande och från medvetande till revolution. Krisen öppnar ett fält av motsägelsefulla möjligheter, och klasser, stater och organisationer medverkar i att bestämma utgången.

Teorins yttersta fråga är därför inte när kapitalet ska falla samman av sig självt. Ingen ekonomisk motsättning kan övervinna kapitalismen i arbetarklassens ställe. Frågan är om ett materiellt globalt och politiskt splittrat proletariat kan bli en självständig kraft inom krisen: en kraft som inte bara motsätter sig kostnaderna för kapitalets omstrukturering utan riktar sig mot det förhållande som ständigt reproducerar krisen.

Teser om den historiska krisen i kapitalets totala reproduktion

Tes 1. Krisen uppstår ur själva kapitalförhållandet

Mot den borgerliga politiska ekonomin, som betraktar krisen som en chock, ett politiskt misstag eller en marknadsstörning, måste vi slå fast att krisen har sitt ursprung i motsättningen mellan samhällelig produktion och kapitalistiskt tillägnande. Kapitalet är beroende av levande arbete för värdeförmeringen och försöker samtidigt minska dess kostnad och relativa andel. Krisen är detta förhållandes rörelseform, snarare än en händelse utanför det.

Tes 2. Ingen enskild orsak förklarar krisens totalitet

Profitkvoten, realiseringen, disproportionaliteten och krediten kan var och en vara ett krismoment, men att göra ett av dem till allmän orsak bryter kapitalrörelsens verkliga enhet. Kristeorin måste visa hur dessa bestämmningar förbinds inom det samhällelige kapitalets reproduktion och klasskampen.

Tes 3. Kapitalet reproducerar inte bara värde utan kapitalförhållandet

Kapitalets reproduktion kräver att producenternas åtskillnad från produktionsvillkoren förnyas och att arbetskraft, ägande, pengar, kredit, marknader och politisk auktoritet reproduceras. Krisen kan därför sträcka sig bortom

produktionens omedelbara kretslopp utan att varje samhällsfenomen omedelbart reduceras till "ekonomin".

Tes 4. Klasskampen är inre i krisens mekanism

Mot den mekaniska åtskillnaden mellan bas och överbyggnad måste vi betona att löner, arbetsintensitet, arbetsdagens längd, produktionsorganisation och politik för arbetskraftens reproduktion är kampobjekt och direkt påverkar ackumulationen. Klasskampen är ingen politisk reaktion efter den ekonomiska krisen; den är en av de krafter som bestämmer krisens och omstruktureringens form och utgång.

Tes 5. Cyklisk, strukturell och historisk kris skiljs åt genom omstruktureringens objekt

Dessa är inga separata orsaker eller stadier som ersätter varandra. I den cykliska krisen kan värdeminskningen skapa villkor för en ny ackumulationsomgång. I den strukturella krisen måste själva ackumulationens historiska ram omorganiseras. I den historiska kris som undersöks här fortsätter den strukturella omstruktureringen att förnya ackumulationen, men den har inte uppnått en relativ stabilitet jämförbar med efterkrigsordningens, och upprätthållandet av kapitalets rörelse har blivit beroende av upprepad förnyelse av reproduktionsvillkoren. Detta är en bedömning av det historiska förhållandet; den innebär inte att tillväxten har upphört och utesluter inte på förhand varje möjlig framtida omstrukturering.

Tes 6. Den strukturella krisen kan faktiskt lösas

Mot teorierna om permanent nedgång visade omstruktureringen efter andra världskriget att kapitalet kunde upprätta en kraftig ackumulationsperiod genom förstörelse, förändringar av klassförhållandet, en ny monetär ordning och en ny politisk organisering. Att lösa den strukturella krisen betyder inte att undanröja kapitalets motsättning; det betyder att upprätta nya historiska villkor för dess rörelse.

Tes 7. Omstruktureringen efter 1970-talet var verklig men skapade inte efterkrigstidens stabila ordning

Produktionens globalisering, angreppen på arbetskraften, tekniken, kreditexpansionen och Kinas uppgång är verkligheter i ackumulationen, snarare än skenbara slöjor. Ändå gjorde samma mekanismer den fortsatta rörelsen beroende av skulder, statliga ingrepp och upprepade trycköverföringar. Den historiska skillnaden ligger inte i frånvaron av omstrukturering utan i resultatets kvalitet.

Tes 8. Den historiska krisen blev tydlig från 1990-talet, och 2008 var dess vändpunkt

Anhopningen av finanskriser, det ökande kreditberoendet och de upprepade ingreppen från 1990-talet blottade en omvandling av förhållandet mellan kris och omstrukturering. Krisen 2008 visade att kreditkapitalet hade blivit ett allmänt reproduktionsvillkor och att dess räddning krävde att förlusterna socialiserades i hela världen. År 2008 instiftar ingen ”helig dag”; det är en identifierbar vändpunkt i en historisk omvandling.

Tes 9. Historisk kris är ingen teori om permanent stagnation eller slutligt sammanbrott

Kapitalet kan växa inom den historiska krisen, utvidga tekniken och skapa nya ackumulationscentra. Teorin gäller inte produktionens absoluta upphörande utan den totala reproduktionens beroende av upprepad omorganisering av ekonomiska, klassmässiga, monetära, statliga och globala villkor.

Tes 10. Staten och krediten löser inte motsättningen; de organiserar och överför den

Staten har från början varit en av de politiska förmedlingarna av kapitalets reproduktion och krediten ett inre moment i dess rörelse. I den historiska krisen blir statliga stöd och kreditstöd institutionella villkor för ackumulationens fortsättning och återaktiveras under olika perioder. Att institutionalisera denna möjlighet är inte detsamma som oavbrutet hög användning eller en ständigt växande volym av varje ingripande. Mekanismerna kan hålla ett brott tillbaka, men i bestämda former överför de kostnaderna och motsättningsens centrum till en annan klass, region eller tid.

Tes 11. Produktionens globalisering har inte gjort staten och kriget överflödiga

Produktionens globala församhälleligande organiseras genom konkurrerande stater. Pengar, gränser, lag, arméer och arbetskraftens reproduktion har fortfarande nationella former. Krig och blockbildning uppstår ur denna motsättning men är inte själva garanterade krislösningar; de kan förstöra just de nätverk som kapitalets reproduktion beror på.

Tes 12. Arbetskraftens reproduktion, migrationen och rasismen är inne i krisens totalitet

Kapitalet använder rättsliga, lönemässiga och etniska uppdelningar inom arbetskraften för att minska kostnaderna och bryta den kollektiva styrkan. Skolan, lagen och ideologin kan reproducera dessa hierarkier med kulturens och meriternas språk. Kampen mot rasismen är oskiljaktig från klasskampen; den är ett villkor för enheten hos en klass som splittrats av kapitalet.

Tes 13. Naturen och kunskap förkroppsligad i produktionsmedlen står inte utanför kapitalets reproduktion men är inte själva värdets källor

Naturen är rikedomens materiella villkor och vetenskapen en allt viktigare produktivkraft, men värdet har sitt ursprung i det abstrakta samhälleliga arbetet. Här måste kunskap förkroppsligad i produktionsmedlen skiljas från levande forskningsarbete; påståendet om förkroppsligad kunskap kan inte utsträckas till all vetenskaplig verksamhet utan att forskningsarbetets samhälleliga form undersöks. Krisen omfattar dessa områden när naturförstörelsen och tillägnandet av kunskap omvandlar reproduktionens kostnader och villkor, konkurrensen, tekniken och klasskampen.

Tes 14. Krisen producerar inte automatiskt sanning eller revolution

Krisen stör den normala ordningen och skärper kampen om samhällets tolkning och framtid, men kan leda till internationalism eller nationalism, solidaritet eller rasism, självorganisering eller auktoritarism. Krisen gör kampen nödvändig, snarare än segern oundviklig.

Tes 15. Den yttersta frågan är att förvandla proletariatet till en självständig historisk kraft

Ingen ekonomisk motsättning kan övervinna kapitalismen i arbetarklassens ställe. Teorin om historisk kris är ingen teori om att vänta på sammanbrottet; den är en teori om kampvillkoren för att upphäva det förhållande som reproducerar krisen. Dess politiska kriterium är att öka det globala proletariatets förmåga till kunskap, organisering och självständig handling.

Litteraturförteckning

Bank for International Settlements (BIS) (2009) 79th Annual Report, 1 April 2008–31 March 2009. Basel: BIS.

Bank for International Settlements (BIS) (2010) 80th Annual Report, 1 April 2009–31 March 2010. Basel: BIS.

Bordiga, A. (1957) *The Fundamentals of Revolutionary Communism*. London: Unkant, 2016.

Grossmann, H. (1929) *Das Akkumulations- und Zusammenbruchsgesetz des kapitalistischen Systems*. Leipzig: C. L. Hirschfeld.

International Labour Organization (ILO) (2010) *Global Wage Report 2010/11: Wage Policies in Times of Crisis*. Geneva: ILO.

International Labour Organization (ILO) (2022) *Global Wage Report 2022–23: The Impact of Inflation and COVID-19 on Wages and Purchasing Power*. Geneva: ILO.

Mandel, E. (1972) *Der Spätkapitalismus*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.

Mandel, E. (1973) *Dollarkrisen*. Översättning: Håkan Sundberg. Stockholm: Coeckelbergh.

Marx, K. (1968) *Theories of Surplus Value, Part II*. Moscow: Progress Publishers. (Originalverket skrivet 1861–63.)

Marx, K. (1969) *Value, Price and Profit*. New York: International Publishers. (Originalverket skrivet 1865.)

Marx, K. (1973) *Grundrisse: Foundations of the Critique of Political Economy*. Översättning: M. Nicolaus. London: Penguin. (Originalverket skrivet 1857–58.)

Marx, K. (1978) *Kapitalet: Kritik av den politiska ekonomin*. Tredje boken: *Den kapitalistiska produktionens totalprocess*. Översättning: Ruth Bohman. Lund: Bo Cavefors Bokförlag. (Originalverket utgivet 1894.)

Marx, K. (2013) *Kapitalet: Kritik av den politiska ekonomin*. Första boken: *Kapitalets produktionsprocess*. 6:e uppl. Översättning: Ivan Bohman. Lund: Arkiv förlag. (Originalverket utgivet 1867.)

Marx, K. (2018) *Kapitalet: Kritik av den politiska ekonomin*. Andra boken: *Kapitalets cirkulationsprocess*. 3:e uppl. Översättning: Ivan Bohman. Lund: Arkiv förlag. (Originalverket utgivet 1885.)

Marx, K. och Engels, F. (1998 [1848]) *Kommunistiska manifestet*. Folkupplaga. Stockholm: Vertigo.

Mattick, P. (1969) *Marx and Keynes: The Limits of the Mixed Economy*. Boston: Porter Sargent.

Mattick, P. (1974) *Economic Crisis and Crisis Theory*. London: Merlin Press.

Pannekoek, A. (1977 [1934]) "The Theory of the Collapse of Capitalism", översättning: A. Buick, *Capital & Class*, 1(1), s. 59–81.

Sultan-Zade, A. (1928) "Gibt es eine Epoche des Finanzkapitals?", *Die Kommunistische Internationale*, nr 29–30, juli, s. 1725–1740.

Sultan-Zade, A. (1928) "On the Programme of the Communist International", *International Press Correspondence*, 8(74), 25 oktober.

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2011) *Trade and Development Report 2011: Post-crisis Policy Challenges in the World Economy*. Geneva: United Nations.

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2018) *Trade and Development Report 2018: Power, Platforms and the Free Trade Delusion*. Geneva: United Nations.

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2023) *Trade and Development Report 2023: Growth, Debt and Climate—Realigning the Global Financial Architecture*. Geneva: United Nations.

Yekerusta, P. (2022) *Invandrarens genealogi: den kulturella förklaringsmodellens historia i det svenska skolväsendet under 1900- och 2000-talet*. Möklinta: Gidlunds.

Shakeri, Khosrow (sammanställare) (1359 [1355] SH), *Historiska dokument från arbetar-, socialdemokratiska och kommunistiska rörelsen i Iran*, band 4: Sultan-Zadehs verk 1, 2:a uppl. Florens: Mazdak Publications.

Shakeri, Khosrow (sammanställare) (1363a SH), *Historiska dokument från arbetar-, socialdemokratiska och kommunistiska rörelsen i Iran*, band 20: Sultan-Zadehs verk 2. Florens: Mazdak Publications.

Shakeri, Khosrow (sammanställare) (1363b SH), Historiska dokument från arbetar-, socialdemokratiska och kommunistiska rörelsen i Iran, band 20: Sultan-Zadehs verk 3. Florens: Mazdak Publications.

Internationalistiska Kuriren, nr 1–13 (1997–2000).

Klasskamp (2001), ”Europeiska unionen: kris i kapitalets politiska struktur”, IWO.

Internationalistiska Arbetarorganisationen (2006), Mot en socialistisk strategi: en tессamling, IWO.

Källor och dataförklaringar till det kvantitativa avsnittet

U.S. Bureau of Economic Analysis (2026). “Returns for Domestic Nonfinancial Business,” Survey of Current Business, May 2026. <https://apps.bea.gov/scb/issues/2026/05-may/0526-domestic-returns.htm> — Indikatorns definition, not 2 och tabell C; inhemska amerikanska icke-finansiella företags avkastning före skatt 2004–2024. Officiella publicerade uppgifter utan självständig beräkning av Marx profitkvot.

Rotta, Tomás N.; Kumar, Rishabh (2024). “Was Marx right? Development and exploitation in 43 countries, 2000–2014.” Structural Change and Economic Dynamics, 69, 213–223. <https://doi.org/10.1016/j.strueco.2023.12.001> — Använda resultat har kontrollerats mot det officiella abstractet registrerat vid University of Massachusetts Boston: <https://collaborate.umb.edu/en/publications/was-marx-right-development-and-exploitation-in-43-countries-2002/>

U.S. Treasury, Bureau of the Fiscal Service. Financial Report of the U.S. Government, FY 2024, “The Government’s Financial Position and Condition.” <https://fiscal.treasury.gov/accounting/us-financial-report/2024/government-financial-position-and-condition> — Definitioner och skuldbelopp vid budgetårets slut.

U.S. Government Accountability Office (2025). The Nation’s Fiscal Health: Strategy Needed as Debt Levels Accelerate, GAO-25-107714. <https://www.gao.gov/products/gao-25-107714> — Observerade nettoräntekostnader 2017 och 2024; rapportens prognoser används inte som realiserade uppgifter.

Federal Reserve Board (2025). The International Role of the U.S. Dollar — Avsnitten om innehavare av amerikanska statspapper och internationell bankverksamhet.

Federal Reserve Board (2025). Samma rapport, Accessible Data, datatabellen till figur 2. <https://www.federalreserve.gov/econres/notes/feds-notes/the-international-role-of-the-u-s-dollar-2025-edition-accessible-20250718.htm> — Valutareservraden för 2024; rapportutgåvan är fastställd.

IMF, COFER, metod och serierevidering. <https://data.imf.org/en/datasets/IMF.STA:COFER> — Från datautgåvan för tredje kvartalet 2025 togs den ofördelade delen bort och serien reviderades tillbaka till första kvartalet 2000. Den äldre utgåvan och den nya serien kombineras inte utan avstämning.

ILO (2022). Global Wage Report 2022–23: The Impact of Inflation and COVID-19 on Wages and Purchasing Power, kapitel 3, avsnitt 3.4 och figur 3.6; sysselsättnings sammansättningseffekter i avsnitt 3.1.
https://webapps.ilo.org/static/english/reports/flagship/global_wage_report_2022-2023/3.%20Wage%20trends%20in%20the%20context%20of%20the%20COVID-19%20crisis%20and%20rising%20price%20inflation.html

OECD (2023). “The Rise and Fall of Public Social Spending with the COVID-19 Pandemic.” <https://doi.org/10.1787/12563432-en> Samma uppgifter förklaras av OECD-forskare i “Sizing up Welfare States: How do OECD Countries Compare?”
<https://oecdstatistics.blog/2023/02/02/sizing-up-welfare-states-how-do-oecd-countries-compare/> — SOCX-utgåvan från januari 2023; uppgiften för 2022 är en skattning.

Yekerusta, Puya (2022). Invandrarens genealogi: Den kulturella förklaringsmodellens historia i det svenska skolväsendet under 1900- och 2000-talet. Gidlunds. Sidorna 54 och 73–77

BEA via FRED, Real Gross Private Domestic Investment: Fixed Investment: Nonresidential, serien A008RL1A225NBEA. <https://fred.stlouisfed.org/data/A008RL1A225NBEA> — Årlig real procentuell förändring, utgåvan den 30 september 2026; observationer för 2004–2024. Beräknad indexformel: föregående års index $\times (1 + \text{tillväxttakt} \div 100)$, med 2007=100.

GAO (2020). The Nation’s Fiscal Health: Action Is Needed to Address the Federal Government’s Fiscal Future, GAO-20-403SP. <https://www.gao.gov/products/gao-20-403sp> — Observation vid budgetårets slut 2019, inte prognoser för senare år.

UNIDO (2024). International Yearbook of Industrial Statistics 2024, faktabladet Asia and Oceania, tabell 1, PDF-sida 8. <https://stat.unido.org/portal/storage/file/publications/yb/2024/YB-core-2024-regfacts-ao-pdf.pdf> — Rader och kolumnrubriker har kontrollerats.

FRED-serierna FYGFDPU (finansdepartementet, skuld som innehas av allmänheten, miljoner dollar, kvartalsslut), FYOINT (OMB, ränteutgifter, miljoner dollar, budgetår) och FYFR (OMB, statliga intäkter, miljoner dollar, budgetår). <https://fred.stlouisfed.org/data/FYGFDPU>; <https://fred.stlouisfed.org/data/FYOINT>; <https://fred.stlouisfed.org/data/FYFR>. Visade utgåvor vid hämtningen: juni 2026 för skuld och april 2026 för budgetflöden. Kvotens formel: $100 \times \text{ränta} \div \text{intäkter}$; båda variablerna i samma enhet och budgetår. Utvalda uppgifter finns i tabell 3; diagrammet visar det årliga förloppet 2004–2024.

Federal Reserve Board, “Central Bank Liquidity Swaps”, linjernas historia och övergång till permanenta arrangemang.
https://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/bst_liquidityswaps.htm

Congressional Research Service (2021), The Federal Reserve’s Response to COVID-19: Policy Issues, 8 februari 2021, tryckt sida 29 (PDF-sida 33).
https://fraser.stlouisfed.org/files/docs/historical/cpt/crs/20210208_crs_federalreserveresponsetocovid19.pdf

Federal Reserve Bank of New York (2010), “The Federal Reserve’s Foreign Exchange Swap Lines”, 23 april 2010. <https://www.newyorkfed.org/newsevents/news/research/2010/rp100423>

— Utestående swappar vid toppen i december 2008, inte operationernas sammanlagda omsättning.

BIS via FRED, QUSHAM770A och QUSNAM770A.

<https://fred.stlouisfed.org/data/QUSHAM770A>; <https://fred.stlouisfed.org/data/QUSNAM770A>. Kredit till hushåll och icke-finansiella företag som procent av BNP; kvartalsslut, justerad för brott, utgåvan från juni 2026. Utvalda observationer för fjärde kvartalet.

BLS, CPS Annual Averages, tabell 1, Employment Status of the Civilian Noninstitutional Population, 1955 to Date. <https://www.bls.gov/cps/cpsaat01.htm> Utgåvan från februari 2026; 16 år och äldre, årsgenomsnitt; uppgifter för 2025 används inte.

BLS via FRED, LES1252881600Q, Median Usual Weekly Real Earnings, heltidsanställda 16 år och äldre. <https://fred.stlouisfed.org/data/LES1252881600Q> Fasta dollar med KPI för 1982–1984 som bas, säsongsrensad, utgåvan från juli 2026; observationer för fjärde kvartalet.

Kina: revolution, statskapitalism och kris

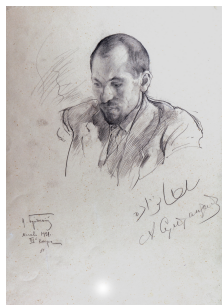
Från Sultan-Zadeh och Bordiga till världens största fabrik

Inledning: var bör vår förståelse av Kina börja?

En diskussion om Kina kan inte börja med ett möte mellan Xi Jinping och Trump, tullar, halvledare eller ens reformerna 1978. För att förstå Kinas nuvarande ställning i den globala kapitalismen måste vi återvända till en fråga som ställdes inom kommuniströrelsen för nästan ett sekel sedan: hur kan revolutionen i ett perifert samhälle, under imperialistiskt tryck och med en bondebefolkning i majoritet, försvara proletariats klassmässiga självständighet utan att hamna i etapplärens, alliansen med den nationella bourgeoisins och den kapitalistiska utvecklingens fällor i de ”historiska uppgifternas” namn?

Vid Kommunistiska internationals andra kongress ställde Avetis Sultan-Zadeh denna fråga inte utifrån en förutbestämd tabell över historiska stadier, utan utifrån samhällskrafternas verkliga sammansättning och revolutionens erfarenheter i öst. Hans rapport om den sociala revolutionens utsikter i Iran och andra östliga samhällen fick till och med Lenin att i en anteckning om rapporten skriva att sovjetinstitutionernas och kommunistpartiets former måste anpassas till de konkreta förhållandena i österns bondeländer och ”konkreta svar” sökas. (Sultan-Zade, 1920) (Lenin, 1971 [1920], s. 202) Sultan-Zadehs betydelse för diskussionen om Kina ligger inte i att han skulle ha gett en färdig teori om revolutionen 1949; han dödades 1938. Betydelsen ligger i metoden: konkret analys av klasstrukturen, identifiering av revolutionens verkliga krafter, självständighet gentemot den nationella bourgeoisins och prövning av politik och teori mot samhällets verkliga rörelse.

Avetis Sultan-Zadeh; teckning av Isaak Brodskij, 1921 | Källa: Critique of Political Economy

Några år senare ställde den kinesiska revolutionens blodiga nederlag 1927 samma fråga i mycket större skala. Kominterns politik höll det kinesiska kommunistpartiet inom Kuomintang och band proletariatets politiska och organisatoriska självständighet till alliansen mellan ”fyra klasser”. Just då underströk Trotskij att imperialistiskt tryck inte undanröjer klassmotsättningarna utan skärper dem och att det proletära partiet utan teoretisk, politisk och organisatorisk självständighet blir ett bihang till bourgeoisin. (Trotsky, 1927) Oberoende av trotskismens senare motsättningar till andra kommunistiska tendenser dokumenterade denna kritik en historisk sanning: den nationella frågan kan inte ersätta klasskampen.

Även Bordiga motsatte sig Kominterns stalinistiska politik, men hans teoretiska väg i Kinafrågan nådde en annan slutsats. Efter 1949 betraktade han, med en tydlighet som var sällsynt vid tiden, inte den segerrika kinesiska revolutionen som socialistisk. År 1954 skrev han: ”Kan en kapitalistisk revolution uppstå och utvecklas på sådan mark? Denna revolution pågår redan!” (Bordiga, 1954) Denna politiska diagnos – att röd flagga, förstatligande och en regering ledd av ett kommunistparti inte i sig upphäver kapitalförhållandet – har bestående betydelse för Kinaanalysen. Men där Bordigas metod alltför långtgående härleder den historiska rörelsen ur produktivkrafternas nivå och objektiva nödvändigheter möter den samma begränsning som syns i hans andra skrifter: klasskampens, den politiska organisationens och samhällskrafternas verkliga vals roll i bestämningen av revolutionens utgång försvagas.

Amadeo Bordiga; teckning av Isaak Brodskij, 1920 | Källa: Wikimedia

I Louis Bonapartes adertonde brumaire gav Marx en formulering som direkt motsäger sådan determinism: människorna gör sin egen historia, men inte under omständigheter som de själva valt. (Marx, 1852, kap. I) Denna tes är varken voluntaristisk eller deterministisk. De materiella villkoren begränsar handlingsfältet, men den historiska utgången är inte på förhand inskriven i dem. Även den kinesiska revolutionen måste förstås inom denna enhet av objektiva villkor och verklig kamp mellan klasserna.

1. Från nederlaget 1927 till segern 1949: vad löste revolutionen?

Den kinesiska revolutionen konfronterades från början med två sammanflätade problem: imperialistiskt herravälde och en samhällsstruktur där kapitalism, gamla agrara förhållanden, militärregimer och globala handelsnätverk var sammanvävda. Kominterns officiella linje under 1920-talet sökte inordna denna komplexitet i en borgerligt demokratisk etapp och betraktade därför alliansen med Kuomintang som medlet att genomgå den första etappen. Nederlaget 1927 visade att även i ett samhälle behärskat av imperialismen kan den nationella bourgeoisin bli en direkt kontrarevolutionär kraft när arbetarnas och böndernas rörelse överskrider ägandets och den befintliga ordningens gränser.

Sultan-Zadeh hade nått en motsvarande slutsats ur Irans erfarenhet. Vid Kominterns andra kongress varnade han för att i länder där den borgerligt demokratiska rörelsen redan hade spelat ut sin roll och bourgeoisin hade blivit en kraft som höll revolutionen tillbaka kunde stödet åt den driva massorna in i det kontrarevolutionära lägret. Denna ståndpunkt får inte bli en allmän föreskrift för att mekaniskt ”hoppa över” stadier i varje samhälle. Dess styrka låg någon annanstans: den gjorde inte den ekonomiska utvecklingsnivån till ett tillstånd att överge proletariats politiska självständighet. För diskussionen om Kina är Sultan-Zadeh därför en metodologisk utgångspunkt snarare än ett slutligt svar. (Sultan-Zadeh, 1920)

Inför segern kallade Mao själv inte den kinesiska revolutionen i dess inledande etapp en ”proletär socialistisk revolution”. Hans teori om ”nydemokrati” uppfattade den framtida staten som en allians mellan flera ”revolutionära” klasser under kommunistpartiets ledning och förenade ekonomiskt statligt ägande av banker och storindustrier med fortsatt verksamhet för delar av det privata kapitalet. (Mao, 1965 [1940], s. 347–354) Även jordreformlagen 1950 konfiskerade jordägarnas mark och överförde den till böndernas ägande; dess uttalade mål var att frigöra landsbygdens produktivkrafter och öppna vägen för industrialiseringen. (Central People’s Government of the PRC, 1950, art. 1) Det var enorma omvandlingar: de stora jordägarnas makt bröts, staten centraliserades, den nationella marknaden integrerades tätare och villkor skapades för industriell ackumulation i en tidigare omöjlig skala. Ändå besvarar en historisk omvandlings omfattning inte frågan om dess klasskaraktär.

För att besvara frågan måste vi gå bortom ägandeformen. År före de ryska och kinesiska revolutionerna varnade Engels för att företagens överföring till statligt ägande inte i sig undanröjer ”produktivkrafternas kapitalistiska karaktär”; så länge arbetarna förblir lönearbetare består även kapitalförhållandet. (Engels, 1947 [1878], s. 185) Detta kriterium är avgörande för Kina. Frågan är inte hur mycket industri staten äger, utan om producenterna själva kontrollerar produktionsmedlen, samhällsprodukten, arbetstiden och ackumulationens riktning.

Mao utropar Folkrepubliken Kina, 1949 | Källa: Wikimedia

I Kina efter 1949 överfördes den politiska makten inte till självständiga arbetarråd och producenternas direkta organisering. Partistaten blev centrum för ekonomiskt och politiskt beslutsfattande, organiserade den industriella ackumulationen, fördelade resurser mellan sektorer och underordnade arbetskraften under utvecklingsplanerna. Strukturen genomgick stora förändringar under de följande årtiondena, men det grundläggande förhållandet – producenternas åtskillnad från verklig kontroll över produktionen och arbetets organisering i ackumulationens

tjänst – försvann inte. För oss är ”statskapitalism” därför varken ett skällsord eller en synonym till hundraprocentigt statligt ägande; det betecknar en kapitalismform där staten spelar en dominerande roll i organiseringen av det samhälleliga kapitalet, resursfördelningen, krediten, infrastrukturen och ackumulationens allmänna riktning.

2. Reformerna 1978: kapitalismens återkomst eller en förändring av statskapitalismens form?

Om föregående utgångspunkt är riktig kan reformerna efter 1978 inte kallas ”kapitalismens återkomst” till ett socialistiskt samhälle. Det som förändrades var ackumulationens organisationsform. Marknaderna utvidgades, privat och utländskt kapital fick större utrymme, statliga företag omstrukturerades, landsbygdens arbetskraft drogs i enorm skala in i industricentra och Kina anslöt sig till det globala produktionsnätverket. Men staten drog sig inte tillbaka; den förändrade sina ingreppsredskap och behöll avgörande kontroll över banker, stadsmark, infrastruktur, energi och strategiska industrier.

Kinas inträde i Världshandelsorganisationen den 11 december 2001 befäste ett nytt skede av denna integration. (WTO, 2001) För det globala kapitalet erbjöd Kina en exceptionell kombination: en enorm arbetskraftsreserv, infrastruktur som snabbt byggdes av staten, mark och kredit som kunde mobiliseras, ett omfattande leverantörsnätverk och en stat som centralt kunde organisera industriområden, hamnar, energi och transporter. Produktionens flyttning till Kina och Östasien var inte bara ”fabrikernas flykt” från väst; den var en del av omstruktureringen av lönsamhetsvillkoren efter 1970-talets kris. Lägre arbetskostnader, uppdelning av produktionsprocesserna mellan länder, billigare logistik och tryck på arbetarnas organisering i de gamla centra bidrog alla till omstruktureringen.

Det är just här teorin om den historiska krisen i kapitalets totala reproduktion skiljer sig från teorierna om permanent nedgång. Omstruktureringen efter 1970-talet var verklig. Automatisering, produktionsflyttning, kreditexpansion, informationsteknik och hundratals miljoners inträde i lönearbetsförhållanden utvidgade ackumulationen till en ny skala. Kinas uppgång kan inte kallas ”skenbar tillväxt” eller bara en överföring av krisen från väst. Om en kristeori inte kan förklara de senaste årtiondenas största industriella expansion är den bara ett nytt namn på en teori om permanent stagnation.

Uppgifterna visar omvandlingens omfattning. Kinas andel av världens förädlingsvärde inom tillverkningsindustrin steg från cirka 3 procent 1990 till 31,8 procent 2023 – mer än dubbelt så mycket som USA:s andel, som det året var 15 procent. (UNIDO, 2024, s. 41) Kina är inte längre bara en ”monteringsverkstad”

för västerländska företag. Det koncentrerar fullständiga kedjor inom stål, kemi, maskiner, elektronik, batterier, bilar, skeppsbyggnad, solenergi och en stor del av den avancerade industrin. I denna mening är ”världens fabrik” ingen metafor, utan ett uttryck för en verklig förskjutning i ackumulationens geografi.

3. Bakom världens fabrik: lönearbete, exploatering och stat

Men världens fabrik kan inte förstås utan den arbetarklass som bildats inom den som del av det globala proletariatet. Vid slutet av 2025 uppgick Kinas befolkning i åldern 16–59 år till 851,36 miljoner och sysselsättningen till 725,04 miljoner. Enbart det officiella antalet ”migrantarbetare från landsbygden” var 301,15 miljoner – en väldig befolkning som utgör en av huvudgrunderna för Kinas industri, byggande, tjänster och logistik. (NBS, 2026a) Av dessa migrantarbetare arbetade 28,2 procent i tillverkningsindustrin 2025, medan den rapporterade genomsnittliga månadsinkomsten för hela gruppen var 5 075 yuan. (NBS, 2026b)

Dessa siffror måste betraktas tillsammans med arbetstiden. Rapporten som Kinas nationella statistikbyrå publicerade i januari 2026 anger företagsanställdas genomsnittliga veckoarbetstid till 48,6 timmar; den betecknar inte uttryckligen siffran som årsgenomsnittet för 2025. Även om artikel 36 i arbetslagen från 1994 anger åtta timmar per dag och i genomsnitt 44 timmar per vecka, fastställde statsrådets föreskrifter från 1995 den allmänna normen till åtta timmar per dag och 40 timmar per vecka. Arbetslagen begränsar också övertid. (NBS, 2026c; PRC, 1994, art. 36, 41; State Council, 1995) Mellan lag och verklighet finns samma gap som i olika delar av den kapitalistiska ekonomin: konkurrenstryck, lönesystem, produktionsmål och anställningsotrygghet omvandlar livstid till värdeförmeringstid. En diskussion om Kina som utesluter detta skikt skiljer det ”industriella miraklet” från den kraft som skapade det.

Förekomsten av en enorm privat sektor gör också bilden av ett samhälle där statligt ägande påstås ha undanröjt kapitalet ohållbar. År 2025 meddelade den kinesiska regeringen att över 57 miljoner registrerade privata bolag utgjorde mer än 92 procent av företagen; den privata sektorn svarade för över 60 procent av BNP och över 80 procent av sysselsättningen i städerna. (State Council of the PRC, 2025) Samtidigt hade centralt förvaltade statsägda företag tillgångar på över 95 biljoner yuan vid slutet av 2025, och 2,5 biljoner yuan av deras årliga investeringar avsattes till framväxande strategiska industrier. (SASAC, 2026) Denna samexistens motsäger varken statskapitalismen eller anger en övergång mellan två ”system”. Den kinesiska statskapitalismen verkar just genom kombinationen av privat kapital,

statligt kapital och koncentrerad politisk makt som styr strategiska sektorer, kredit och infrastruktur.

Även den officiella arbetarorganisationen är oskiljaktig från statsstrukturen. Efter ändringen 2021 definierar Kinas fackföreningslag uttryckligen facken som "arbetarklassens massorganisationer under Kinas kommunistiska partis ledning" och betraktar dem som länken mellan partiet och arbetarna. (NPC Standing Committee, 2021, art. 2) Denna organisationsform berövar arbetarna självständig politisk och facklig organisering och absorberar motsättningen mellan arbete och kapital i en apparat som samtidigt ansvarar för tillväxt, konkurrenskraft och produktionsdisciplin. Ur klassynvinkel är den grundläggande skillnaden mellan en privat ägare och en statligt utsedd chef inte avgörande när arbetarna i båda fallen säljer sin arbetskraft och saknar kontroll över besluten om produkten och det producerade överskottet.

Här blir skillnaden mellan Sultan-Zadehs och Bordigas metoder åter viktig. Bordiga såg riktigt att statligt ägande och ett partis kommunistiska namn inte i sig upphäver kapitalförhållandet. Men om vi från denna riktiga tes går till slutsatsen att Kinas förlopp var förutbestämt av dess "efterblivenhet" och nödvändigheten att utveckla produktivkrafterna avlägsnar vi åter arbetarklassen från historien. Den marxistiska frågan är inte bara hur mycket industri Kina hade 1949; den är vilka krafter som besegrades, vilken form av politisk organisation som tog makten, hur arbetarna utestängdes från självständigt beslutsfattande och vilket förhållande som upprättades mellan parti, stat och produktion. På denna nivå är Sultan-Zadehs metod – att utgå från konkret klasstruktur och revolutionens verkliga krafter – mer fruktbar än bordigistisk determinism.

4. Kina som prov för teorin om historisk kris

Kinas uppgång prövar IWO:s kristeori eftersom den inte tillåter att den historiska krisen förväxlas med tillväxtens upphörande. Under flera årtionden genomgick Kina en enorm tillväxt i produktion, investeringar och produktivitet och blev samtidigt en av de viktigaste koncentrationspunkterna för motsättningarna i det globala kapitalets omstrukturering. Dessa två teser upphäver inte varandra, och ingen får förnekas för att bevara den andra.

Mekanismen är tydlig. Genom att flytta produktion, utvidga leveranskedjor och använda Kinas arbetskraft omstrukturerade det globala kapitalet en del av 1970-talets lönsamhetskris och klassförhållande. Genom enorma infrastrukturinvesteringar, kreditstyrning och mobilisering av arbetskraft skapade även den kinesiska staten villkor för ackumulationens acceleration i en tidigare oanad omfattning. Men samma process upprättade ett nytt centrum för industriell,

teknisk och kapitalmässig makt. Det som först var en del av lösningen blev en ny rival och motsättning till samma ordning.

Denna omvandling är nu också synlig i det kinesiska kapitalets rörelse utåt. Enligt officiell statistik från Kinas handelsministerium uppgick Kinas utgående direktinvesteringar till 213,58 miljarder dollar 2025 och det samlade beståndet till 3,4 biljoner dollar; vid årets slut hade kinesiska bolag 58 000 företag i 189 länder och regioner. (MOFCOM, NBS & SAFE, 2026) Kina är därför inte längre bara en destination för andra länders kapitalexport; det är självt ett stort centrum för kapitalexport och konkurrens om råmaterial, teknik, marknader och global infrastruktur. Denna verklighet är avgörande för undersökningen av relationerna mellan Kina och USA i artikelns återstående del, men en slutsats är redan tydlig: Kina står inte utanför det globala kapitalet; det är ett av dess huvudcentra.

Samtidigt har de inre motsättningarna antagit egna specifika former. År 2025 växte Kinas ekonomi fortfarande med 5 procent, men de fasta investeringarna föll med 3,8 procent och fastighetsinvesteringarna minskade med 17,2 procent. (NBS, 2026a) I sin bedömning 2026 hänvisade Internationella valutafonden till svag inhemsk efterfrågan, den långvariga bostadskrisen, lokala myndigheters skuldtryck, minskande avkastning på vissa investeringar och tillväxtens större exportberoende. (IMF, 2026) Institutionen närmar sig frågan ur bevarandet av kapitalistisk stabilitet, men dess uppgifter belyser något annat för oss: tillväxten kan fortsätta samtidigt som upprätthållandet av samma tillväxt blir beroende av upprepade statliga ingrepp, kreditöverföringar, förändrad investeringsriktning och ökat tryck att finna utländska marknader.

Detta är just den innebörd teorin om historisk kris ger ”omstrukturerings”. Den historiska krisen är inte omstruktureringsens slut; den är omstruktureringsens förvandling från en exceptionell övergång mellan två relativt stabila ordningar till en återkommande process inom själva kapitalets reproduktion. Staten, krediten, tekniken, världsmarknaden och klassförhållandet omformas fortlöpande, men varje lösning skapar en ny begränsning. Kina är ett centralt exempel ur denna synvinkel: dess enorma industriella utveckling är verklig, men dess produktionsförmåga, världsmarknadsberoende, skulder, bostadskris och tekniska konkurrens visar hur just denna framgång har skapat nya motsättningar.

Motsättningen är också tydligare på global nivå. Produktion, kredit, energi, data och logistik är mer sammanlänkade än någonsin, medan den politiska makten organiseras genom konkurrerande stater. Kina och USA är beroende av varandra samtidigt som båda söker säkra sina leveranskedjor, strategiska tekniker, mineraler och marknader. Dessa ansträngningar kan störa den internationella arbetsdelning som båda ländernas lönsamhet beror på. Motsättningen är varken

en ”civilisationernas kamp” eller ett krig mellan kapitalism och socialism; den är en motsättning inom det globala kapitalet självt och dess politiska organisering genom konkurrerande stater.

5. Från Sultan-Zadeh och Bordiga till arbetarklassens fråga i dag

Om vi gör Sultan-Zadeh och Bordiga till bara namn som bekräftar en färdig ståndpunkt upprepar vi just det fel vi kritiserar. Deras värde ligger inte i slutliga svar utan i frågorna de öppnade. Sultan-Zadeh visar att revolutionen i öst inte kan mätas med Västeuropas utvecklingstidtabell och att den nationella bourgeoisin inte kan undantas från klasskritiken på grund av sin ”historiska uppgift”. Bordiga visar att förstatligande, centraliserad stat och kommunistparti kan verka på en grund där kapitalförhållandet och lönearbetet förblir intakta. Men kritiken av båda måste fortsätta vid den punkt där arbetarklassen själv återställs som historiens aktör.

Kina i dag är en av proletariatets största historiska koncentrationer. Hundratals miljoner arbetare, från kustens fabriker till logistikcentra, gruvor, byggande, tjänster och teknikindustrier, sätter ett nätverk i rörelse som en enorm andel av den globala produktionen beror på. Denna klass är inte bara en ”låg produktionskostnad”; den är den samhälleliga kraft utan vilken den kinesiska statskapitalismen och kapitalets globala kedjor inte kan reproducera sig.

Denna punkt ger vårt kriterium för att skilja socialism från kapitalism. Om produktivkrafternas utveckling, statligt ägande och ett lands geopolitiska makt i sig utgjorde socialism skulle arbetaren bli ett bihang till staten i analysen. Men marxismen börjar i klassförhållandet. Frågan är om producenterna kan kontrollera arbetstiden, produktionsmedlen, det samhälleliga överskottet och produktionens riktning. I dagens Kina är svaret nej. ”Statskapitalism” följer därför inte av förstatligandets omfattning utan av kapitalförhållandets fortbestånd i en form där staten spelar en dominerande roll.

Inom denna ram är de kinesiska arbetarnas kamp inte en ”störning av det nationella utvecklingsprojektet”, utan en av de verkliga krafter som bestämmer systemets framtid. IWO:s kristeori betraktar inte klasskampen som en sekundär följd av krisen; för att reproducera sig måste kapitalet reproducera inte bara fabriker och kredit utan även arbetets lydnad. Strider om löner, arbetstid, anställningstrygghet, inre migration, bostäder och rätten att organisera sig kan direkt förändra kapitalets reproduktionsvillkor. En fackförening under partistatens ledning kan inte ersätta denna kamps självständiga organisering.

Ur denna synvinkel ger ett sekel av kinesiska erfarenheter ett dubbelt omdöme. För det första identifierade Bordiga riktigt en central punkt: revolutionen 1949 och

staten som växte fram ur den undkom inte kapitalets logik bara genom ett kommunistiskt namn och statligt ägande. För det andra kan hans determinism inte tillräckligt förklara hela denna utveckling. Den kinesiska revolutionen var inte bara uppfyllandet av en ekonomisk nödvändighet; den var resultatet av bestämda nederlag, organisationer, strategier och styrkeförhållanden som också kunde ha öppnat andra vägar. Som Marx sade gör människorna historia under givna villkor; de väljer inte dessa villkor, men historien görs inte heller utan deras handling.

Här blir Sultan-Zadeh åter vår samtida. Hans betydelse ligger inte i att ge ett färdigt recept för Kina utan i vägran att skilja teorin från revolutionens verkliga rörelse. För honom måste analysen av klasstrukturen leda till identifieringen av revolutionens krafter och deras självständiga organisering; även teori och program måste prövas på nytt mot verkliga erfarenheter. Metoden är nödvändig för att förstå dagens Kina. Om Kinas verkliga uppgång motsäger kristeorin måste teorin förändras; men om teorin kan förklara verklig tillväxt, statens roll, exploateringens form, ackumulationscentrumets omlokalisering och produktionen av nya motsättningar inom en och samma rörelse är Kina inget undantag från teorin utan ett av dess mest krävande prov.

Slutsats: gårdagens lösning, dagens motsättning

Kina har rört sig från världsmarknadens marginaler till dess största centrum för industriell produktion. Uppgången byggdes på en enorm samhällsrevolution, statens politiska koncentration, statlig ackumulation, marknadsutvidgning, utländskt kapitals inträde och framför allt hundratals miljoners arbete. Revolutionen 1949 bröt gamla förhållanden men ersatte inte staten med producenternas direkta makt; den upprättade en särskild form av statskapitalism som reformerna efter 1978 kombinerade på ett nytt sätt med världsmarknaden, det privata kapitalet och den globala konkurrensen.

I kapitalets omstrukturering efter 1970-talet var Kina en del av lösningen. Produktionsflyttningen, Kinas enorma arbetskraft, infrastruktur och industrikapacitet gjorde det möjligt för det globala kapitalet att minska kostnaderna, omorganisera produktionskedjorna och utvidga en ny ackumulationsomgång. Men omstruktureringen skapade ett nytt centrum för kapital och statsmakt. I dag konkurrerar samma världsfabrik med kapitalets gamla centra om marknader, teknik, råmaterial och handelsvägar; dess enorma produktionsförmåga möter svag inhemsk efterfrågan och bostadskris; och för att upprätthålla ackumulationsrörelsen måste staten upprepa gånger ingripa i kredit, industri och marknader.

Denna slutsats påvisar varken "Kinas sammanbrott" eller hyllar statens förmåga att hålla krisen tillbaka. Tvärtom visar Kina att kapitalet kan växa, omvandla tekniken

och bygga ett nytt globalt centrum samtidigt som det i samma rörelse skapar nya motsättningar som gör reproduktionens upprätthållande beroende av ingrepp, krisöverföring och intensifierad konkurrens. Detta är vad den historiska krisen i kapitalets totala reproduktion betecknar.

Ändå är ingen kristeori fullständig för IWO om den för in arbetarklassen i slutet av analysen. Klassen är närvarande inom förhållandet från början. Arbetarna byggde världens fabrik; och dess framtid bestäms inte enbart på partikontoren, i centralbanken eller i förhandlingar mellan Xi och Trump. Grundfrågan förblir densamma som ställdes för ett sekel sedan i österns revolutioner: kan arbetskraften träda fram ur statens, nationens och kapitalutvecklingens fanors skugga och organisera sig som en självständig historisk kraft?

Dagens Kina är inget alternativ till den globala kapitalismen utan ett av dess huvudcentra. Men just därför är även Kinas arbetarklass en del av den kraft utan vilken det globala kapitalet inte kan reproducera sig. Härifrån återvänder Kinadiskussionen från frågan ”vilken världsmakt?” till internationalismens verkliga fråga: vilken klass?

Källor

Bordiga, A. (1954) ”Volcano of Production or Swamp of the Market?”, II Programma Comunista, nr 13–19.

Central People’s Government of the People’s Republic of China (1950) Land Reform Law of the People’s Republic of China, 30 juni, art. 1.

Engels, F. (1947 [1878]) Anti-Dühring. Moscow: Progress Publishers.

IMF (2026) People’s Republic of China: 2025 Article IV Consultation. IMF Country Report No. 26/44. Washington, DC: International Monetary Fund.

Lenin, V. I. (1971 [1920]) ”Remarks on the Report of A. Sultan-Zade Concerning the Prospects of a Social Revolution in the East”, Collected Works, band 42, s. 202. Moscow: Progress Publishers.

Mao Tse-tung (1965 [1940]) ”On New Democracy”, Selected Works, band II, s. 339–384. Peking: Foreign Languages Press.

Marx, K. (1852) The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte, kap. I.

MOFCOM, NBS & SAFE (2026) 2025 Statistical Bulletin of China’s Outward Foreign Direct Investment. Beijing.

NBS (2026a) Statistical Communiqué of the People's Republic of China on the 2025 National Economic and Social Development. Beijing: National Bureau of Statistics of China.

NBS (2026b) 2025 Migrant Workers Monitoring Survey Report. Beijing: National Bureau of Statistics of China.

NBS (2026c) National Economy Pushed Forward with Innovation-led and High-quality Development and Expected Targets Achieved Successfully in 2025, 19 januari. Beijing: National Bureau of Statistics of China.

NPC Standing Committee (2021) Decision on Amending the Trade Union Law of the People's Republic of China, 24 december.

People's Republic of China (1994) Labour Law of the People's Republic of China, art. 36 och 41.

State Council of the PRC (1995) Regulations on Working Hours of Employees, revised March 1995, art. 3. See also State Council Information Office (1995), The Progress of Human Rights in China, section IV. https://lt.china-office.gov.cn/eng/zt/zfbps/200405/t20040530_2910792.htm

SASAC (2026) "China's central SOEs keep R&D spending above 1 trillion yuan for 4 straight years", 28 januari. State-owned Assets Supervision and Administration Commission of the State Council.

State Council of the PRC (2025) "China adopts law dedicated to promoting private sector", 30 april.

Sultan-Zade, A. (1920) "Report on the Prospects of a Social Revolution in the East", Kommunistiska internationalens andra kongress, 28 juli.

Trotsky, L. (1927) "Class Relations in the Chinese Revolution", 3 april.

UNIDO (2024) International Yearbook of Industrial Statistics 2024. Vienna: United Nations Industrial Development Organization.

WTO (2001) Accession of the People's Republic of China, 11 december. Geneva: World Trade Organization.

Strejk i hjärtat av Hyundai

Tryck underifrån, arbetarnas koncentrerade makt och fackliga arrangemang för att hålla tillbaka kampen

Hyundaiarbetarnas strejk sommaren 2026 kan inte reduceras till en årlig tvist om några procentenheters löneökning och bonusar. Bakom kraven ligger en djupare konflikt: ett globalt kapital som för att omstrukturera sin lönsamhet automatiserar produktionen, lägger om leveranskedjorna, splittrar arbetskraften rättsligt och avtalsmässigt och gör samhällelig kunskap till privategendom; och en klass som sätter hela denna apparat i rörelse men möter intensifierat arbete, produktionsflyttning, anställningsotrygghet och hotet att slås ut genom artificiell intelligens och robotteknik.

Men strejken återspeglade inte bara kapitalets offensiv. Viktigare var att den uttryckte dynamiken inom arbetarrörelsen: fortlöpande missnöje på produktionslinjerna, vardagsmotstånd, informella nätverk, protester från underleverantörs- och komponentarbetare och avancerade arbetarcirklares verksamhet skapade ett sådant tryck underifrån att kapitalets byråkrati och dess kontrollapparater inom arbetarrörelsen – däribland de fackliga organisationerna – inte längre bara kunde se på. Den fackliga apparaten tvingades acceptera en strejk; men den accepterade en strejk vars tidpunkt, plats, längd och avslutning så långt möjligt bestämdes uppifrån. Den accepterade rörelsen för att hålla den tillbaka; ställde sig i spetsen för att hindra arbetarna från att ta kampens initiativ, organisering och horisont i egna händer; och gjorde anspråk på de begränsade resultaten som sina egna för att åter visa medlemmar och arbetsgivare att dess existens som förmedlare mellan arbete och kapital var nödvändig.

Denna analys ser inte facket enbart som en samling ”dåliga ledare” eller några förrädiska individer. Den fackliga byråkratin är ett samhälleligt förhållande: åtskillnad mellan beslutsfattare och medlemsbas, monopolisering av information och förhandlingar, förvandling av tillfällig representation till ett permanent yrke och fråntagande av arbetarförsamlingarnas rätt att bestämma när kampen börjar, utvidgas och slutar. Även ledare som använder radikalt språk kan alltså, när de verkar inom detta förhållande, göra klassens självständiga makt till råmaterial för apparatens förhandlingar.

Vad hände sommaren 2026?

Hyundais löneförhandlingar började den 6 maj. Den 24 juni deltog cirka 94 procent av de röstberättigade medlemmarna i omröstningen och nästan 87 procent röstade för strejk. Siffrorna visar varken marginellt missnöje eller medlemmarnas passiva lydnad; de visar arbetarnas breda beredskap för konfrontation. Ändå blev denna beredskap inte omedelbart ett heltäckande, varaktigt produktionsstopp. Den fackliga apparaten fördelade den över en serie begränsade tvåtimmars-, fyrtimmars- och andra korta stopp på i förväg utlysta dagar.

Den 20 och 21 augusti deltog cirka 90 000 arbetare i Hyundaigruppens moderbolag, komponentenheter och underleverantörer i gemensamma aktioner. Den första dagen bar komponent- och underleverantörsarbetarna huvudtyngden; den andra höll nästan 39 000–40 000 fast anställda Hyundaiarbetare i Ulsan, Asan och Jeonju sin första heldagsstrejk sedan 2016, samtidigt med en demonstration utanför huvudkontoret i Seoul. Den uppskattade sammanlagda produktionsminskningen under periodens stopp var cirka 55 200 fordon, med ett produktionsvärde på omkring 2,3 biljoner won; uppskattningen ska varken tillskrivas enbart de två dagarnas gemensamma aktion eller likställas med en säker och oåterkallelig kontantförlust för bolaget. Några timmars kollektiv vägran att sälja arbetskraften räckte för att skaka cirkulationen hos ett av världens största industrikapital.

(Rapport om den gemensamma strejken genom Hyundais kedja, Labour Newspaper, 20 augusti 2026; rapport om Hyundais heldagsstrejk, Reuters, 21 augusti 2026.)

Kraven gällde inte bara löner: höjd grundlön och arbetarnas andel av vinsterna, höjd pensionsålder, nyanställningar, kortare arbetstid, anställningsgarantier mot artificiell intelligens och automatisering, återanställning av avskedade och underleverantörs- och leverantörsarbetarnas rätt att förhandla direkt med moderbolaget stod i centrum för konflikten. Kombinationen visar att två logiker fanns inom rörelsen. Den ena sökte öka de fast anställdas andel av företagets vinster; den andra sökte bryta gränserna mellan fast anställda och

underleverantörsarbetare och mellan moderbolag och leverantör och ifrågasätta kapitalets makt över teknik, sysselsättning och produktionsorganisation.

I slutet av augusti 2026, efter den första heldagsstrejken, tillkännagavs ett preliminärt avtal: 4,1 procents höjning av grundlönen, en bonus motsvarande 400 procent av grundlönen plus kontanter och aktier, nyanställningar av tekniska arbetare och fortsatta diskussioner om AI:s följder. Höjd pensionsålder sköts upp i väntan på en eventuell lagändring och ska inte framställas som ett definitivt, redan genomfört beslut. Medlemmarna godkände avtalet i omröstningen den 31 augusti; Yonhaps rapport den 1 september redovisade 61,55 procents ja bland 31 166 deltagare. (Yonhap och Reuters, 1 september 2026)

Ingen av löneeftergifterna var en gåva från ledningen eller resultatet av förhandlarnas genialitet. Arbetarnas störningsmakt tvingade fram eftergifterna ur kapitalet. Men gapet mellan den blottlagda makten och det godkända avtalet är också enormt: arbetarnas rätt att besluta om robotteknik och AI reducerades till ”fortsatt diskussion”; pensionsåldern hänvisades till framtida lagstiftning; och underleverantörsarbetarnas krav att förhandla med sin verkliga arbetsgivare blev inget bindande åtagande för moderbolaget. Avtalet omfördelar en del inkomster inom den fast anställda kärnan men lämnar kapitalets befäl över teknik, sysselsättning och lönehierarkier orört.

Var började strejken: i fackets kalender eller i arbetsplatsens djup?

Om vi bara läser officiella uttalanden verkar det som om facket först utformade en plan, sedan mobiliserade medlemmarna och till sist tvingade ledningen tillbaka. Berättelsen vänder på orsak och verkan. Ett fack kan tillkännage ett datum, använda en strejkfond och samla medlemmarna på bestämda platser; men kraften som gjorde strejken möjlig och oundviklig för den officiella apparaten hade redan formats på arbetsplatsen.

Den 28 maj, före den allmänna strejken och monteringslinjernas fullständiga stopp, hade arbetare i tio avdelningar med sammanlagt 1 675 medlemmar krävt direkta förhandlingar med Hyundai, och moderbolaget hade bojkottat fyra möten. Även tre Hyundai Glovis-avdelningar med 1 292 medlemmar hade mött tre uteblivanden från den verkliga arbetsgivaren vid förhandlingarna. Cirka 700 arbetare – däribland underleverantörsarbetare från Ulsan, Asan och Jeonju samt arbetare inom matservice, försäljning, säkerhet och logistik – samlades utanför Ulsanfabriken. Några avskedade arbetare hos underleverantören Isu hade då kämpat för återanställning i över 600 dagar. Detta var inga perifera delar av strejken; de var underliggande skikt i samma tryck som tvingade metallarbetarnas apparat att ta

in ”förhandling med huvudarbetsgivaren” i sitt program. (Forward Toward Socialisms rapport om demonstrationen den 28 maj)

Den verkliga följden var alltså denna: omstrukturering och avskedanden skapade spritt motstånd; motståndet skapade solidaritetsnätverk och gemensamma krav; trycket från nätverken tvingade den fackliga apparaten att föra frågan till officiell nivå; och samtidigt som den officiella apparaten utvidgade rörelsens räckvidd sökte den hålla dess förlopp, rytm och avslutning under egen kontroll. Fackets närvaro bevisar därför inte frånvaron av tryck underifrån; den bevisar själv att trycket nått ett skede där ett ignorande ökade risken för förlorad trovärdighet, avvisande av ledarna och framväxt av självständiga organisationsformer.

De 87 procent som röstade för strejk och de 61,55 procent som röstade för det slutliga avtalet besvarade olika frågor; skillnaden kan inte direkt tas som ett mått på minskad kampvilja eller som en röst mot facket. Den analytiska frågan kvarstår: hur kanaliserade förhandlingsapparaten en kampberedd kraft till begränsade och beräknliga stopp och därefter till ett avtal? För att besvara den måste strejkens förlopp, kraven, informationsfördelningen och arbetarnas förmåga till självständigt beslutsfattande undersökas; röstetal ersätter inte denna analys.

”Demonstrationsstrejker” och arrangemang för att släppa ut trycket

Oron över demonstrationsstrejker, eller vad koreanska aktivister kallar ”innehållslösa strejker”, uppfanns inte av kritiker utanför rörelsen. Före aktionen den 15 juli återgav en rapport i Minjung Eonron Cham-se-sang aktivisters allvarliga oro för att ”generalstrejken” hade blivit en årlig ritual: några timmars stopp, ett centralt möte, ledarnas tal och sedan återgång till arbetet. Vid sin ombudskongress hade metallfacket självt fastställt tre datum – 15 juli, 26 augusti och 2 september – månader i förväg och kallat dem ”strejker koncentrerade i tiden”, utan någon tydlig, tidigare överenskommen plan för att hålla dem i gång och utvidga dem och förena fronterna efter första dagen. (Cham-se-sang, ”Beyond the Hollow Strike”, 10 juli 2026)

Att fastställa ett datum är inget problem i sig; varje kamp kräver samordning. Frågan är vem som beslutar, vem som kan ändra beslutet och om det första stoppet är en länk i utvidgningen av arbetarnas direkta makt eller en beräknad ventil för att släppa ut deras vrede. När strejkens längd bestäms på förhand så att ledningen kan anpassa lager, transporter och produktionsplaner; när arbetarna återgår till arbetet efter varje stopp utan att bilda en beslutande församling; och när förhandlingskommittén monopoliserar makten att avsluta rörelsen förändras

strejken från en skola för klassens självorganisering till en kontrollerad maktuppvisning som stärker apparatens förhandlingsställning.

Med denna metod riktar byråkratin sig till två publikert samtidigt. Till ledningen säger den: vi är den enda kraft som kan hålla arbetarnas vrede inom förutsägbara gränser; utan oss möter ni okontrollerade explosioner, ockupationer, obegränsade stopp och direkta förbindelser mellan enheterna. Till arbetarna säger den: ni kan kämpa bara genom oss, och varje vunnen eftergift beror på vårt omdöme. Budskapen är inte motsägelsefulla; de är två aspekter av samma förmedlande ställning.

Detta återhållande innebär inte att fackledarna utarbetar gemensamma planer med Hyundai cheferna varje morgon. Det finns inga belägg för sådan hemlig samverkan, och klassanalysen behöver inga konspirationsberättelser. Fackets och ledningens praktiska enhet i kapitalförhållandets reproduktion framträder ur själva konfliktens form. När det är omöjligt att helt hindra en strejk föredrar ledningen begränsade, beräknliga stopp framför en självständig, växande rörelse. För att bevara sitt representationsmonopol behöver även den fackliga apparaten en kamp som är stark nog att vinna en begränsad eftergift men inte tillräckligt självständig för att göra dess egen förmedlande ställning överflödig.

Åtskillnaden mellan den fast anställda kärnan och arbetskedjan: kompromissens centrala punkt

Ett av 2026 års rörelses viktigaste särdrag var den verkliga möjligheten att förbinda fast anställda, underleverantörs-, logistik- och komponentarbetare. Den moderna bilproduktionen är materiellt en enda, starkt koncentrerad process, även om kapitalet delar den mellan dussintals juridiska enheter. Vid Motrasfabriken i Ulsan levererar arbetarna cockpit-, chassi- och drivlinemoduler genom ”direkt sekvensering” omedelbart före monteringen. Enligt chefen för Hyundai Mobis arbetarnas Ulsanavdelning stannar de också om Hyundai stannar; och om de stannar arbetet kan Hyundai inte fortsätta normal produktion. Hyundai och Mobis bestämmer produktionens omfattning, plats och typ, men följderna av minskade beställningar, produktöverföringar eller omstrukturering meddelas arbetarna först på slutet. (Forward Toward Socialisms intervju med Hyundai Mobis Ulsanavdelning, 14 juli 2026)

Detta vittnesmål blottlägger hemligheten bakom arbetarnas samtidiga styrka och svaghet. Kapitalet har koncentrerat produktionen tekniskt men spritt arbetskraften juridiskt. Moderbolaget utövar makt över hela kedjan men gömmer sig under förhandlingarna bakom underleverantörens skenbara självständighet. Arbetarna

utgör en enda kropp i produktionen men delas i många delar när det gäller löner, avtal och organisationsrättigheter.

Begreppet ”småvaruproduktion” måste användas precis här. Anläggningarna i Ulsan, Asan och Jeonju är inga små enheter; de hör till den storskaliga kapitalistiska produktionens mest avancerade former. Det kapitalet påtvingar arbetsförhållandena är arbetskraftens rättsliga och avtalsmässiga uppsplittring och dess organisering genom underleverantörer: varje grupp måste betrakta sig som en separat säljare och förhandla med sin nominella ”arbetsgivare”. Men produktionens materiella struktur begränsar denna politik. Komponentleverans just-in-time, sekvensbaserad logistik och koncentrerad montering innebär att ett stopp i en länk kan stoppa hela kedjan.

Den gemensamma strejken den 20 och 21 augusti var ett ögonblick när materiell enhet kunde utvecklas till medveten klassenhet. Den huvudsakliga faran för kapitalet var inte bara den sammanlagda produktionsminskningen på omkring 55 000 fordon under periodens stopp; den var att fast anställda skulle inse att deras relativa trygghet vilar på underleverantörsarbetarnas otrygghet och att underleverantörsarbetarna skulle inse att deras makt ligger inte i individuella framställningar utan i deras nödvändiga plats inom hela produktionsprocessen. Den separata uppgörelsen för den fast anställda kärnan skar av denna möjlighet innan direkt förhandlingsrätt och anställningsgarantier framtvingades för hela kedjan. Kompromissen är här inte bara en låg löneprocent; den är reproduktionen av just de gränser som kapitalet byggt för att bryta klassens enhet.

Hyundai och den historiska krisen i kapitalets totala reproduktion

Hyundai är inte bara en fabrik eller ens ett bilföretag. Hyundai Motor Group är ett nätverk av dussintals huvudbolag inom bilar, stål, komponenter, byggande, finans, programvara, transporter och tjänster. Hyundai och Kia säljer över sju miljoner fordon årligen och hör till världens största bilgrupper. Hundratusentals arbetar direkt i gruppens bolag och långt fler i dess globala leverans-, försäljnings- och logistikkedjor. (Officiell förteckning över Hyundaigruppens bolag)

Hyundais konkurrenskraft är inte resultatet av en chefs genialitet eller ett enskilt bolags sparsamhet. Den har sitt ursprung i tillägnandet av en produktivkraft som församhälleligats över hela världen: monteringsarbetarnas, stålarbetarnas, förarnas och programmerarnas kollektiva arbete; staternas offentliga investeringar; städernas infrastruktur; och tusentals studenters och forskares arbete vid universitet och vetenskapliga centra i Korea, Indien, Singapore, Storbritannien, USA och

andra länder. Kunskapen produceras samhälleligt men omvandlas till privat profit genom uppfinningar, algoritmer, batterier, robotar och immateriella rättigheter.

Hyundais kostnadsfördel får inte förklaras med det förenklade påståendet att alla koreanska arbetare är ”billiga”. Genom årtionden av kamp har de fast anställda Hyundaiarbetarna i Korea löner över genomsnittet. Kapitalet gynnas av en global lönehierarki: en fast anställd, relativt stabil kärna; massor av underleverantörs-, visstids-, service- och komponentarbetare med lägre löner och trygghet; och ett produktionsnätverk i Indien, Indonesien, Turkiet, Tjeckien, USA och andra länder. Skillnader i nationalitet, kön, avtal och rättslig status blir redskap för att minska kostnaderna och disciplinera hela arbetskraften.

Den nuvarande krisen är heller inte bara en cyklisk lågkonjunktur eller tillfällig försäljningsminskning. För att reproducera sig måste kapitalet garantera produktionen och realiseringen av mervärde på marknaden, tillgången till kredit och arbetskraftens och den politiska ordningens reproduktion. Stigande produktivitet, automatisering och produktionsflyttning är kapitalets svar på profit- och konkurrenstrycket; men samma svar pressar sysselsättningen, lönerna och den samhälleliga efterfrågan, ökar det fasta kapitalets vikt och skärper motsättningen mellan produktionens församhälleligande och det privata tillägnandet. Historisk kris i kapitalets totala reproduktion betyder inte automatiskt sammanbrott; den betyder att kapitalet för att överleva ständigt måste överföra kriskostnaderna till arbetarna, naturen och samhället och mer omfattande aktivera politiska och fackliga kontrollmekanismer.

Projektet ”den mörka fabriken”, omstruktureringen av Ulsans fabrik nr 1 och linje 42, utvidgningen av programvarudefinierade fordon och fabriker och användningen av fysisk AI måste betraktas inom denna ram. Tekniken är inte neutral, eftersom ägandeförhållandena och profitens nödvändighet bestämmer dess tillämpnings syfte och form. Robotar kan minska den samhälleliga arbetstiden; under kapitalets befäl blir de avskedanden, intensifierade arbetsrytmer, hårdare disciplin och överföring av beslutsmakt från kvalificerade arbetare till ledningen och algoritmerna. Om kravet på anställningsgarantier mot AI inte begränsas till ”samrådsrätt” ställer det direkt frågan om vem som beslutar om produktionsorganisationen och den ökade produktivitetens resultat.

Kampens historia: facket var en produkt av rörelsen, inte dess skapare

Hyundais historia har gång på gång visat hur den formella organisationen växer fram efter arbetarnas handlingar eller tvingas följa dem. Under den stora arbetarkampen 1987 bildade Hyundais industriarbetare i Ulsan självständiga

fackföreningar, ockuperade fabriker och bröt den tidigare samförståndsordningen mellan ledningen, staten och de gula facken. I detta ögonblick var facket rörelsens organisationsform, snarare än en apparat avskild från den eller en källa som injicerade medvetande i arbetarna utifrån.

År 1998 föreslog ledningen massavskedanden under täckmantel av Asienkrisen och kapitalets omstrukturering. Den 35 dagar långa strejken och ockupationen i Ulsan trängde tillbaka en del av de omedelbara uppsägningarna, men slutkompromissen accepterade tvångsledighet och utläggning på entreprenad, och grupper som kvinnorna i matservicen betalade tillbakagångens kostnader. Arbetarnas kollektiva makt tvingade kapitalet att ge efter; förhandlingsmekanismen stoppade samma makt innan den överskred lönsamhetsomstruktureringens gränser. (Studie av Hyundaistrejken 1998)

År 2010 ockuperade underleverantörsarbetare Ulsans fabrik nr 1 och krävde direkt anställning. Kampen fick gensvar även i Asan och Jeonju, men begränsat och inkonsekvent stöd från de fast anställdas officiella organisationer hindrade den från att bli en gemensam offensiv. (Rapport om Hyundaiunderleverantörsarbetarnas strejk 2010) Under de följande åren visade heldagsstrejken 2016, flera år av avtal utan strejker och begränsade stopp 2025 att motsättningen inte hade försvunnit; regleringsformen hade förändrats: från ockupationer och direkta initiativ till två- och fyratimmarskalendrar, centraliserade tal och regelbundna återgångar till förhandlingarna.

Denna historia tillåter inte dagens apparat att göra anspråk på ägandet av en historia som arbetarna skapade. Varhelst facket haft verklig makt har det fått den ur medlemmarnas beredskap att stoppa produktionen. Varhelst landvinningar har gjorts har arbetarna möjliggjort dem genom att riskera löner, arbeten och säkerhet. Apparaten är användbar bara i den mån den förblir underställd deras organiserade vilja; när den skiljer beslutsfattandet från dem använder den samma makt som byggts underifrån mot deras självständighet.

Värdet och begränsningarna i rapporterna från den koreanska vänstern

Genom att återge aktivisternas oro över den ”innehållslösa strejken” har den radikala mediekanalen Cham-se-sang blottlagt en spricka som de officiella medierna döljer: avståndet mellan den storslagna beteckningen ”generalstrejk” och symboliska, på förhand begränsade stopp. Rapportens värde ligger i att lyssna till röster inom rörelsen. Men om kritiken förblir ett krav på att centralorganisationen ska lägga fram ett ”mer militant program” förblir grundfrågan olöst. Problemet är inte bara frånvaron av ett bra program i toppen; det är toppens monopol på rätten

att planera. En verklig strejk utvecklas när arbetarnas församlingar själva beslutar om dess fortsättning, utvidgning och avslutning, snarare än när centralapparaten utfärdar en mer radikal version av samma befäl uppifrån.

Genom aktivt deltagande i arbetsplatskampen, intervjuer med underleverantörs- och komponentarbetare och dokumentation av produktionskedjans detaljer tillhandahåller Forward Toward Socialism rörelsen mycket värdefullt material. Rapporterna visar hur arbetarna vid Motras, Glovis, serviceverksamheter och underleverantörer upplever moderbolagets makt i vardagen. Med hänsyn till det begränsade dokumentunderlaget gäller vår kritik här risken för att reproducera 1900-talsvänsterns misslyckade partibyggartraditioner: arbetarnas levande erfarenheter kan bli material för att utarbeta en centraliserad politisk organisations program, som sedan återförs till rörelsen genom kader. Modellen riskerar att reproducera åtskillnaden mellan dem som producerar erfarenheter och dem som producerar politik; den kommunistiska teorin måste däremot förbinda kamperfarenheten med vetenskaplig kunskap och historisk kritik och prövas och rekonstrueras på nytt inom klassens självständiga organisering.

Arbetsfronten för arbetsplatsaktion och samhällsomvandling har med sin historia av deltagande i fabriksaktivisternas nätverk och motstånd mot klassamarbete också spelat en verklig roll i bevarandet av militanta traditioner på industriarbetsplatserna. Ändå är även denna strömning påverkad av en tradition som i huvudsak reducerar frågan till att bygga ett nätverk av militanta kadrer, erövra eller radikaliserar fackledningen och förbinda den med en centraliserad politisk organisation. Årtiondens erfarenheter visar att utbytet av moderata funktionärer mot vänsterfunktionärer inte i sig undanröjer det byråkratiska förhållandet. Om apparaten behåller sitt monopol på information, förhandlingar och tidssättning kan även en radikal ledning bli den till synes radikala förvaltaren av samma åtskillnad.

Hyundais demokratiska arbetarkampkommitté, "Min-tu-wi", växte fram ur militant organisering på verkstadsgolvet och spelade en roll i utbildningen och sammanförandet av aktivister. Men arbetsplatsgruppernas fortlöpande deltagande i fackliga valstrider skapade en varaktig motsättning: en organisation avsedd som redskap för självständigt tryck från medlemsbasen kan mäta sin framgång i erövrade fackliga poster och bli ännu en fraktion av samma apparat. Kriteriet måste vara tillväxten av arbetarnas direkta beslutsförmåga, snarare än antalet mandat som militanta aktivister erövrar.

Solidaritetsnätverk av fast anställda, underleverantörs- och avskedade Hyundai–Kia-arbetare kommer i fråga om direkt erfarenhet närmare kärnfrågan: att överskrida företagets juridiska murar och förbinda dem som kapitalet har delat. Men om kampen för direkt anställning inte utvecklas till en allmän horisont av att

avskaffa hierarkier och organisera alla arbetare gemensamt kan den begränsas till att flytta några arbetare från en lägre till en högre nivå på samma lönestege. En kamps praktiska radikalism ersätter inte övergripande klassteori och organisering, liksom en teori som skilts från arbetarnas initiativ inte kan kompensera för otillräcklig självorganisering.

Dessa bedömningar syftar inte till att döma utifrån eller undervärdera tendensernas verksamhet. Varje precis rapport, solidaritetsnätverk och arbetsplatsmotstånd utgör en del av rörelsens minne och förmåga. Men kommunismen inom arbetarrörelsen kan inte betrakta sig som en radikal uttolkare av verksamheten eller den fackliga apparatens vänsterflygel. Dess uppgift är att blottlägga och stärka den tendens inom själva kampen som söker göra producenterna till direkta beslutsfattare i kampen, politiken och slutligen den samhälleliga produktionen.

Byråkratin som kapitalets kontrollapparat inom rörelsen

Kapitalet härskar inte bara genom fabriksledning, polis, domstolar och medier. Löneförhållandets reproduktion kräver institutioner som gör protesten förhandlingsbar. Inom denna struktur förhandlar det etablerade facket om löner medan det tar kapitalets ägande och befäl för givna; mobiliserar medlemmar medan det upplöser deras beslutsrätt i representationsapparaten; använder strejker medan det schemalägger dem så att de inte utvecklas till en kris kring arbetarnas makt.

I denna mening kan ett fack både vara en plats där arbetarna samlas och en apparat som kontrollerar dem. Motsättningen är verklig: utan medlemmarnas tryck saknar apparaten förhandlingsmakt; om trycket växer för mycket hotas dess representationsmonopol. Byråkratin måste därför reglera trycket snarare än förstöra det. Ibland hindrar den en aktion; ibland tillkännager den en tvåtimmarsstrejk; ibland, när avvisandet blir en allvarlig fara, accepterar den en heldagsstrejk; och sedan söker den genom ett begränsat avtal återföra rörelsen till sitt normala förlopp.

Hyundais strejk exemplifierade tydligt denna dialektik. Apparaten ”skapade” inte strejken; den höll jämna steg med en våg som redan formats bland fast anställda och underleverantörsarbetare. Men genom att sprida stoppen över kalendern, skilja förhandlingsområdena åt, upprätthålla ett förhandlingsmonopol och snabbt nå en uppgörelse efter det första fullständiga stoppet sökte den beröva vågen möjligheten att bli självständig organisering. Den skarpaste kritiken av facket är inte att det ”kämpade för lite”; den är att det omvandlade arbetarnas kampmakt till sitt eget politiska och organisatoriska kapital och bevarade en struktur där arbetarna producerar och yrkesrepresentanter beslutar i deras ställe.

Självständig organisering i hela kapitalets skala

Svaret är inte att individuellt lämna facket eller bortse från massorganisering. Kapitalet gynnas av arbetarnas spridning, och individualismen erbjuder ingen frigörelse. Frågan gäller att återta organiseringen från representationsapparaten och bygga en makt som underordnar facket under arbetarnas direkta vilja, snarare än tvärtom.

Denna makt kan börja med regelbundna stormöten i varje fabrik och skift – församlingar som inte bara hör förhandlingsrapporter utan godkänner kraven, strejkens tidssättning och villkoren för att avsluta den. Representanter måste väljas för bestämda uppdrag, kunna återkallas när som helst och vara skyldiga att publicera förhandlingarna i sin helhet. Gemensamma kommittéer måste garantera likvärdig representation för fast anställda, underleverantörs-, migrant-, komponent-, service-, försäljnings- och logistikarbetare. Förbindelserna mellan Ulsan, Asan och Jeonju får inte gå genom huvudkontorets filter; valda arbetsplatsrepresentanter måste kommunicera direkt med varandra och enheterna längs kedjan.

Men organiseringens verkliga skala kan inte förbli begränsad till Sydkorea. Hyundai organiserar produktion, forskning, leveranser och marknader globalt. Om arbetarna i Indien, Turkiet, Tjeckien, USA, Indonesien och Korea förblir instängda inom nationella ramar kan kapitalet flytta beställningar och produktion och mobilisera arbetarna mot varandra. Internationalismen är här ingen moralisk paroll; den är den nödvändiga organisationsformen mot det globala kapitalet. Direkta arbetarnätverk, informationsutbyte om produktion och avtal, samordnade aktioner och gemensamma krav mot den globala lönehierarkin måste ersätta den ceremoniella diplomatin mellan fackliga funktionärer.

Hyundais strejk visade att kapitalets koncentration, tvärtemot kapitalisternas avsikter, också koncentrerar en kraft som på några timmar kan störa ett industriimperium. Men denna objektiva makt leder inte automatiskt till frigörelse. Om den begränsas till fackliga former omvandlas den åter till löneprocent, bonusar och apparatens legitimitet. Om den överskrider murarna mellan fast anställda och underleverantörsarbetare, företag och leverantör, Korea och världen och bygger sin egen självständiga politiska klassorganisation kan den gå vidare från kampen om arbetskraftens pris till kampen för att upphäva kapitalets herravälde över produktionen och livets reproduktion.

Betydelsen av strejken 2026 ligger inte i legenden om heroiska ledare utan i den verklighet de sökte hålla tillbaka: ett fortlöpande tryck underifrån hade nått en nivå som tvingade både Hyundais ledning och dess fackliga förmedlare att dra sig tillbaka. Trycket är fortfarande spritt, ojämnt och utan varaktig självständig organisering; men det finns, känner produktionen, har berört kapitalets sårbara

länkar och kan lära av varje stopp. Frågan för nästa period är om arbetarna låter denna kraft åter skingras genom fackets kalender och valurna eller gör den till klassens medvetna, varaktiga och internationalistiska makt.

Metodologisk anmärkning: datum, deltagarantal, krav och avtalsbestämmelser hämtas från offentligt tillgängliga företags-, nyhets- och arbetarkällor. Rapporter från Cham-se-sang, Forward Toward Socialism och koreanska arbetarmedier användes för att få tillgång till aktivisternas röster och arbetsplatsdetaljer, snarare än som obestridliga politiska auktoriteter. Bedömningarna om tryck underifrån, den fackliga byråkratins ställning och krisen i kapitalets totala reproduktion är artikelns analys, grundad i marxistisk metod och erfarenheten av klassmässiga ingripanden – inte anspråk på tillgång till en hemlig uppgörelse mellan fack och arbetsgivare.

Källförteckning

1. Strejkuppgifter, förhandlingar och Hyundais struktur
1. Hyundai Motor Group, förteckning över Hyundai Motor Groups bolag och verksamhetsområden. För förståelsen av gruppens struktur, verksamheter och Hyundaiakapitalets omfattning.
2. Reuters, 10 juni 2026, koreanska metallfacket tillkännager strejken den 15 juli. För förhandlingarnas tidssättning och det officiella strejksbeskedet.
3. Reuters, 21 augusti 2026, Hyundaiarbetarnas första heldagsstrejk på tio år. För deltagarantal, produktionsstoppens omfattning, krav och uppskattade produktionsförluster.
4. Yonhap och Reuters, 1 september 2026, rapporter om godkännandet av Hyundais löneavtal. För avtalets bestämmelser och resultatet av medlemsomröstningen den 31 augusti.
5. Maeil Labor News, 20 augusti 2026, gemensam strejk av arbetare i Hyundaiagruppens moderbolag, underleverantörer och komponenttillverkare. För strejkens omfattning längs kedjan den 20 och 21 augusti.
6. Maeil Labor News, augusti 2026, betydelsen av att förbinda Hyundais moderbolags-, underleverantörs- och komponentarbetare. För de separata fabriksfackens historia och betydelsen av gemensam handling genom hela kedjan.
7. Maeil Labor News, 25 augusti 2026, preliminärt avtal efter att kravet på 30 procent av nettovinsterna släppts. För granskningen av gapet mellan de ursprungliga kraven och det preliminära resultatet.
8. Pressian, 19 augusti 2026, besked om gemensam strejkaktion av fast anställda, underleverantörs- och komponentarbetare på Hyundai-Kia. För deltagaruppskattningar, tryck på komponentpriser och krav kring omstrukturering och AI.
2. Koreanska arbetarrapporter och radikala rapporter

9. Minjung Media NewsCham, 10 juli 2026, "Bortom den innehållslösa strejken: den 15 juli måste vara kampens början". En viktig källa för förståelsen av den interna kritiken av rituella, korta strejker och frånvaron av en tydlig plan för att upprätthålla rörelsen.
10. Yonhap, 'Hyundai union approves wage deal', 1 september 2026; redovisar omröstningen den 31 augusti och godkännandet med 61,55 procent av 31 166 deltagare: <https://en.yna.co.kr/view/AEN20260901000500315> ; Reuters, rapport om godkännandet av Hyundais löneavtal, 1 september 2026, återpublicerad av CNA som 'Hyundai Motor's South Korean union approves wage deal': <https://www.channelnewsasia.com/business/hyundai-motors-south-korean-union-approves-wage-deal-6353106>
11. Forward Toward Socialism, 31 maj 2026, "Hyundai, den verkliga arbetsgivaren, måste komma till förhandlingsbordet". För rapporteringen om demonstrationen den 28 maj, antalet avdelningar och medlemmar som krävde förhandlingar med moderbolaget, avskedade arbetares kamp och oron över "den mörka fabriken".
12. Forward Toward Socialism, 14 juli 2026, intervju med chefen för Hyundai Mobis Ulsanavdelning om förhandlingar med moderbolaget. För förklaringen av modulproduktion, leverans i direkt sekvens, linjernas ömsesidiga beroende och omstruktureringsplaner.
13. Hyundai–Kia Parent/Subcontract Workers' Struggle, informations- och solidaritetssida för fast anställdas och underleverantörsarbetares kamp. För att följa kampen för direkt anställning, avskedade arbetare, ockupationer och solidaritetsaktioner genom Hyundai–Kia-kedjan.
3. Historiska källor och forskningskällor
14. Neary, Michael, 2000, "Hyundai Motors 1998–1999: The Anatomy of a Strike", Capital & Class, band 24, nr 1, forskningstext tillgänglig via dess DOI. För granskningen av Ulsanstrejken, kapitalets omstrukturering och slutkompromissen.
15. International Metalworkers' Federation/IndustriALL, 2010, Hyundaiunderleverantörsarbetarnas strejk och ockupation för direkt anställning. För historien om ockupationen av Ulsans fabrik nr 1 och kampens utvidgning till Asan och Jeonju.
16. Korea Democracy Foundation Open Archives, dokument om bildandet av Hyundais demokratiska fack under arbetarresningen 1987. För att visa att det självständiga facket var en produkt av arbetarnas rörelse och direkta initiativ.
17. Korea Labor Institute, forskning om facklig demokrati och arbetsplatsorganisationer. För arbetsplatsgruppernas historia på Hyundai, däribland Min-tu-wi, och deras förhållande till valen och den fackliga apparaten.
4. Källor för förståelsen av strömningar och organisationer
18. Den folkliga mediekaneln Cham-se-sangs officiella webbplats.
19. Forward Toward Socialisms officiella webbplats; Facebooksida.
20. Arbetarfronten för arbetsplatsaktion och samhällsomvandlings officiella webbplats; arkiv för Workplace and Field; Facebooksida.
21. Hyundais demokratiska arbetarkampkommittés webbplats – Min-tu-wi.

22. Nationella arbetarnas politiska förenings webbplats och dess Workers' Political Newspaper.
23. Institutet för arbetets samhällsvetenskapers webbplats och dess publikationer Situation and Labour och Labour Social Sciences.
24. World Socialist Web Site, 23 augusti 2026, analys av Hyundaistrejken och fackets begränsningspolitik. Texten används endast som en internationell tolkning som kritiserar den fackliga byråkratin, inte som artikelns politiska auktoritet.

Kritisk presentation av nämnda strömningar, medier och nätverk

Cham-se-sang — 참세상 / NewsCham

Cham-se-sang är en oberoende vänstermediekanal som bevakar arbetarrörelsen, sociala strider, antikrigsverksamhet, kvinnor och förtryckta grupper. Dess betydelse för artikeln ligger i återgivningen av röster som kritiserar att "generalstrejken" blir en årlig, innehållslös ceremoni. Men Cham-se-sang är ingen klassorganisation med ett sammanhängande politiskt program; dess breda författarkrets och förlitande på populistisk journalistik innebär att kritiken ibland stannar vid ett medialt krav på ett mer militant program. Frågan gäller dock inte bara mediernas inflytande över opinionsmätningar eller beslut inom arbetar- och fackliga institutioner; den gäller överföringen av beslutsrätten från centralapparaten till arbetarnas församlingar och utvecklingen av arbetarnas politiska organisering i förbindelse med klasskampens vetenskap och frigörelsen från löneslaveriets ordning.

Framåt mot socialismen — 사회주의를 향한 전진 /

Forward Toward Socialism

Forward Toward Socialism bildades 2022 genom föreningen av flera revolutionära socialistiska cirklar. Dess uttalade mål är kapitalismens störtande genom en revolution ledd av arbetarklassen och skapandet av ett socialistiskt arbetarparti. Strömningen deltar i arbetar-, migrant-, kvinno-, klimat- och antikrigskamper, och dess fältrapporter om underleverantörs-, Mobis- och Glovisarbetare är mycket värdefulla. Utifrån det begränsade dokumentunderlaget finns dock en risk för påverkan från den misslyckade tradition som gör rörelsens erfarenheter till material för utarbetandet av en centraliserad organisations program och sedan återför medvetandet till rörelsen genom kader. Modellen behåller risken att reproducera åtskillnaden mellan dem som producerar kamp och dem som producerar politik. IWO:s kunskap om och studier av strömningen är emellertid inte tillräckligt utvecklade för att vi ska ge ett bestämt, uttryckligt omdöme om Forward Toward Socialism. Vi har inte heller belägg för dess förmåga att kritisera misslyckade traditioner och öppna en klassmässig horisont och ett klassperspektiv.

Arbetsfronten för arbetsplatsaktion och samhällsomvandling — 노동전선

Arbetsfronten, vars historia går tillbaka till militanta arbetsplatsnätverk och "arbetsplatsströmningens" tradition inom Koreas arbetarrörelse, motsätter sig klassarbete och samförstånd med kapitalet och ger ut tidskrifter som Workplace and Field. Dess närvaro på arbetsplatserna och försvar av klasskampen skiljer den från många vänsterorganisationer inriktade på val. Men horisonten förblir ofta att bygga ett nätverk av militanta kadrer, erövra eller radikaliserar fackledningen och förbinda den med en centraliserad politisk organisation. Ur IWO:s synvinkel upphäver utbytet av moderata förvaltare mot vänsterförvaltare inte det byråkratiska förhållandet om apparatens monopol på information, förhandlingar och strejkschেমaläggnings inte bryts.

Hyundais demokratiska arbetarkampkommitté — 현대자동차 민주노동자투쟁위원회 / Min-tu-wi

Min-tu-wi bildades 1995 ur en koalition av militanta, klassinriktade aktivister vid Hyundais Ulsanfabrik och blev en av de viktigaste arbetsplatsorganisationerna i dess historia. Kommittén har deltagit i aktivistutbildning, bulletinproduktion, direkta strider och fackliga val och har tidvis innehaft fackledningen. Just denna historia blottlägger dess motsättning: en organisation som bildats för självständigt tryck underifrån kan bli en fraktion av den fackliga apparaten genom att göra valsegern till sitt framgångskriterium. Klasskriteriet är inte antalet mandat utan ökad makt för församlingarna och större direkt beslutsförmåga för arbetarna. Min-tu-wi bör förstås som ett fenomen vars bildande och omvandling inom den befintliga politiska ordningens arbetsstrukturer lämnar värdefulla klasslärdomar åt arbetarna. Det är också ett uttryck för misslyckandet hos läror och teorier som reproduceras genom romantisering av arbetarstrukturer eller möjligheten till frigörelse genom spontanitet och tryck underifrån. Trots slående framgångar i att organisera arbetare och starta publikationer inom arbetarnätverken blev Min-tu-wi självt ett fackligt alternativ.

Hyundai–Kias kampnätverk för moderbolags- och underleverantörsarbetare — 현대기아차 원하청 투쟁

Detta nätverk bör betraktas som ett av hundratals arbetarnätverk som söker koncentrera sin verksamhet på att förena spridda arbetarstrider. Sådana nätverk har mycket flytande och oklara politiska ståndpunkter; i grunden har de inte ägnat sin tid åt att putsa och lägga fram en principförklaring och betraktar inte studier och politisk organisering som åtskilda från arbetarnas kamp. Även om detta i sig skiljer dem från organisationer och partier som fungerar som kommersiella politiska varumärken på den politiska marknaden uttrycker nätverkens organisering deras oförmåga att bli ett klassalternativ mer än den besvarar arbetarrörelsens brist på politisk och internationalistisk organisering. Detta nätverk, sammansatt av arbetarcirklar och tendenser, arbetar för medvetande och organisering bland fast anställda, underleverantörs- och avskedade Hyundai–Kia-arbetare. Det hör till de få koreanska arbetarnätverk som publicerar nyheter om ockupationer, kamp mot olaglig

arbetskraftsuthyrning, krav på direkt anställning, repression mot aktivister och solidaritet mellan fabriker. Det koncentrerar sina studier och sin kamp på arbetarnas organisering och betonar otrygga arbetares självständiga organisering och överskridandet av gränserna mellan fast anställda och underleverantörsarbetare. Ändå är denna betoning och arbetsplatsbaserade verksamhet fortfarande långt från närhet till klassmässiga och internationalistiska ståndpunkter. Faran för att dess horisont begränsas till reformistiska strider och reformer inom arbetarrörelsen hänger därför över dess existens. Dess kritiska diskussioner om aspekter av den politiska och fackliga byråkratin och dess ståndpunkter mot hierarki visar ännu inte närhet till ett klassperspektiv och klasständpunkter. Den viktiga punkten är dock att utan sådana arbetarnätverk hade arbetarnas kamp och protester inte ens kunnat nå sin nuvarande nivå.

Nationella arbetarnas politiska förening — 전국노동자정치협회

Tvärtemot sitt namn är Nationella arbetarnas politiska förening inte en produkt av arbetarrörelsens politiska tillväxt och organisering utan en politisk förening skapad för arbetarna av en marxist-leninistisk strömning som ger ut Workers' Political Newspaper. Liksom andra tendenser grundade i stalinistiska traditioner betonar dess politiska ståndpunkter antiimperialistisk kamp, försvaret av den sovjetiska erfarenheten som en socialistisk landvinning och återupplivandet av de traditioners partier som besegrades i stalinismens erfarenhet som revolutionära partier. Dess skrifter och arkiv kan belysa en del av historien och diskussionerna inom den koreanska politiska strukturens vänsterflygel. Strömningens försvar av den stalinistiska erfarenheten, statssocialismen och en lägerorienterad tolkning av antiimperialismen uttrycker uppenbarligen en lägerorienterad förståelse och syn där begrepp som klassens självständighet och proletär internationalism är redskap i den ideologiska rivaliteten mellan borgerliga kommunismer som existerar som vänsterstater och västerländsk liberal kapitalism.

Institutet för arbetets samhällsvetenskaper — 노동사회과학연구소

Institutet för arbetets samhällsvetenskaper är ett forsknings- och utbildningscentrum inom den marxist-leninistiska traditionen som översätter klassiska verk, organiserar seminarier och ger ut Situation and Labour och Labour Social Sciences. Att bevara och publicera teoretiska vänstertexter inom den koreanska vänstern är en verklig insats av denna strömning; insatsen övervinner dock inte i sig de studiecentrerade och akademistiska strömningarnas begränsningar. De betraktar marxismen som en samling etablerade teoretiska teser utvecklade vid vetenskapliga institutioner – den akademiska marxismens många skolor. De traditioner grundade i ”akademiska marxismen” har gemensamt är att förvandla arbetarrörelsen och arbetarklassen från revolutionens historiska subjekt och aktör till objekt och ämnesområde för verksamheten vid ett ”marxistiskt institut organiserat som den officiella vetenskapens andra institutioner”. Dessa instituts och elitteoretikers ”socialismens vetenskap” är en symbol och ett uttryck för vetenskaper grundade i det borgerliga samhället och den borgerliga kunskapssteorin. Det är en vetenskap som påstås produceras utanför den politiska praktiken och arbetarrörelsen för att bäras in i

rörelsen av specialister organiserade i en organisation eller ett parti. Detta är den grundläggande grunden för den subjektiva faktor som genom borgerlig kunskapsteori drev tidigare kommunistpartier och organisationer mot assimilering i kapitalismens politiska och utbildningsmässiga system efter nederlaget för den senaste arbetarrevolutionen – Oktober. Tvärtemot denna etablerade tolkning bland kommunismens befintliga varianter har socialismen aldrig varit, och kommer aldrig att bli, en vetenskap som andra officiella vetenskaper. För Marx och Engels produceras klasskunskap och klasskampens vetenskap inte i ett institut skilt från det historiska subjektet utan inom den förenade rörelsen av erfarenhet, organisering, teoretisk generalisering och förnyad prövning i praktiken. För en studie av teorin om den marxiska kunskapsprocessen, se artikelserien i Kuriren för arbetarkunskap.

World Socialist Web Site — WSWS och Socialist Equality Party

WSWS är den trotskistiska Fjärde internationalens internationella kommittés internationella mediekanal. Även om dess analys av Hyundaistrejken framhäver begränsade stopp, facket vägran att utlysa en obegränsad strejk och faran med ett avtal uppifrån följer kritiken ofta en fast mall av trotskistiska ståndpunkter: byråkratin förräder, och lösningen är att bygga baskommittéer under partiets politiska ledning. Formeln förblir det senaste uttrycket för vänsterståndpunkter som ärvts från traditionerna efter Oktobers nederlag. I olika former ersätter denna ståndpunkt den verkliga process genom vilken klassens organisation och medvetande utvecklas som en klass för sig med partiinstitutionen – som bärare av och uttryck för klassmedvetandet. Helt bortsett från förlitandet på borgerlig kunskapsteori – vetenskap och kunskap som ansamling av individuell kunskap och socialism som en gren av det borgerliga samhällets officiella vetenskap – gör denna formel i praktiken, i stället för att utgå från konkreta erfarenheter, förstå varje rörelsens verkliga motsättningar och ingripa för att utveckla och föra dess organisering framåt, rörelsens svagheter och motsättningar till objekt och redskap för att bevisa organisationens eller partiets redan fastställda riktighet. Den gör därmed arbetarklassen och rörelsen till objekt och fält för bekräftelsen av partiets politiska riktighet i stället för att erkänna dem som historisk aktör förmögen till grundläggande omvandling. Det politiska resultatet av denna onda cirkel av kritik och granskning är i bästa fall att reproducera det yttre förhållandet mellan partiet och den organiserade arbetarrörelsen. Detta är det dilemma där alla traditioner som ärvts från Oktoberrevolutionens nederlag förblir fångna.

Internationalistiska Arbetarorganisationens grundläggande ståndpunkter

1. Kapitalismens nuvarande kris är en historisk kris i kapitalets totala reproduktion. Krisen är varken en cyklisk lågkonjunktur eller bara en skärpning av den strukturella krisen, utan en urholkning och omvandling av de historiska former som har möjliggjort kapitalets och kapitalförhållandets reproduktion – en process som blev tydlig under 1990-talet och där krisen 2008 markerade en vändpunkt. Störningen omfattar produktion, realisering, ackumulation och kredit tillsammans med staten, den sociala reproduktionen, klasskampen samt politiska, ideologiska och vetenskapliga former. Dessa fält är inte yttre följder av en ”ekonomisk kris”, utan sammanhängande moment i kapitalets totala reproduktion. Krisen garanterar varken kapitalismens automatiska sammanbrott eller revolutionen; kapitalet kan störtas endast genom en organiserad socialistisk arbetarrevolution.

2. Staten är den politiska organiseringen av kapitalets herravälde. Den är inte samhällets opartiska skiljedomare, utan den politiska garanten för ägandet, lönearbetet och kapitalförhållandets reproduktion. Parlamentarisk demokrati och diktatur är, med alla sina verkliga skillnader, olika former av klassherravälde inom det kapitalistiska samhället. Arbetarna kämpar för politiska och sociala friheter men gör inte denna kamp till ett försvar av kapitalets demokratiska stat eller ett val mellan härskande fraktioner. Diktaturer och demokratier är beståndsdelar i kapitalets globala ordning, liksom högerns och vänsterns borgerliga partier är olika former för organiseringen av kapitalets herravälde på nationell nivå.

3. I kriget mellan kapitalets läger hör arbetarna hemma på den självständiga klassfronten. Krig är inte det automatiska resultatet av en ekonomisk indikator, men kan inte heller skiljas från den globala kapitalistiska konkurrensen, konflikterna mellan stater och krisen i världsordningens reproduktion. Den historiska krisen skärper dessa motsättningar och förvandlar regionala krig och ombudskrig till fält för en ny uppdelning av makt, resurser och inflytelsesfärer. Stöd åt västmakterna i demokratins namn och stöd åt deras rivaler i ”antiimperialismens” namn är två sätt att ställa sig på kapitalets sida. Arbetarna har inget fosterland att försvara i kapitalisternas krig och ingen ”mer progressiv” imperialism att välja; deras svar är klasskamp och internationalistisk organisering mot alla kapitalistiska stater.

4. I kampen mot nya former av arbetsorganisation och ledning skapar arbetarna nya egna organisationsformer. Den fordristiska produktionens och den tayloristiska ledningens koncentration ökade kapitalets produktivitet men utvidgade också förutsättningarna för arbetarnas koncentration och strejkmakt. Genom organisatorisk och geografisk uppsplittring av produktionen, utläggning på entreprenad, tillfälligt arbete och plattformarbete samt ledning utifrån leanprojektet försökte kapitalet bryta denna makt och ställa arbetarnas kunskap, erfarenheter och initiativ i produktivitetens och kontrollens tjänst. Men att sprida ut arbetarna upphäver inte klasskampen. I konfrontationen med nya exploaterings- och kontrollformer skapar arbetarna cirklar, kärnor, kampnätverk och nya former av kollektiv handling.

5. Parlamentet, den fackliga apparaten och masspartierna har blivit mekanismer för att hålla arbetarklassen tillbaka. Under bestämda historiska förhållanden kunde dessa institutioner erbjuda arenor för försvar, reformer och arbetarnas organisering; deras integration i staten och i kapitalets rättsliga och reglerande mekanismer har däremot förändrat deras funktion. Den fackliga byråkratin begränsar kampen till regleringen av förhållandet mellan arbete och kapital, medan de parlamentariska partierna reducerar politiken till förvaltningen av den befintliga

ordningen. Självständig arbetarpolitik kräver ett återupplivande av klassens direkta, organiserade makt, inte att dessa integrerade institutioner återställs till ett förflutet som inte längre finns.

6. Kampen mot nationellt, etniskt, rasistiskt och sexuellt förtryck är oskiljaktig från kampen för arbetarklassens frigörelse. Kapitalismen återskapar dessa förtrycksformer inom organiseringen av produktionen, den sociala reproduktionen och den hierarkiska uppdelningen av arbetskraften och använder dem för att diskriminera, förbilliga arbetskraften och splittra klassens led. Kampen mot dessa förtrycksformer är varken en underordnad fråga eller något som kan skjutas upp till ”efter revolutionen”. Men nationalstaten, den ”inhemska” bourgeoisin, en strategi för nationell befrielse och identitetspolitiken är inte heller vägar till frigörelse, eftersom de reproducerar samma diskrimineringar i nya former. Arbetarklassen kan förverkliga sin enhet och historiska makt endast genom att bekämpa varje form av exploatering och förtryck.

7. Revolutionens nederlag i Ryssland var en del av den globala revolutionsvågens nederlag. Oktoberrevolutionen var inte en rent rysk händelse, utan ett moment i en global revolutionsvåg. Den tyska revolutionens och andra resningars nederlag, Rysslands isolering, rådets försvagning och partiets gradvisa ersättande av klassens makt formade nederlagets förlopp. Revolutionära och kommunistiska strider i öst och i koloniserade samhällen var också delar av samma globala process. Varken försvaret av den partistat som upprättades på rådmaktens ruiner i Ryssland eller heligförklarandet av traditioner som ärvts från dess motståndare kan ersätta materialistisk, vetenskaplig kritik och lärdomar av detta nederlag. Kommunismen har ingen framtid utan att bryta med sina egna myter och lära av sina nederlag.

8. Socialism är inte partiherravälde och statligt ägande. Förstatligande, statlig planering och partiherravälde är, så länge lönearbete, varuproduktion och producenternas åtskillnad från den samhälleliga makten består, bara en annan form av kapitalförvaltning. Den revolutionära makten måste förbli i händerna på råden och arbetarklassens verkliga självorganiseringsorgan, inte på ett parti eller en stat som är avskilda från klassen. Socialismen är processen att avskaffa klasserna, lönearbetet, varuproduktionen och staten och medvetet organisera produktionen och den sociala reproduktionen för att tillgodose mänskliga behov. Inget parti och ingen stat kan genomföra denna frigörelse åt klassen; den kommunistiska revolutionen är en process av organiserad självfrigörelse för arbetarklassen.

9. Klassmedvetandet är ett erfarenhetsbaserat, praktiskt och reversibelt medvetande som arbetarklassen producerar i kampen. Kampen på arbetsplatsen är inte bara ekonomisk: i konfrontationen med kapitalets befäl, ledningen och apparaterna för återhållande och repression skapar arbetarna ett gemensamt språk och gemensamma praktiker, organiserar sig, utvecklar strategi och kan gå vidare mot bildandet av kommittéer och råd och kampen om makten. Detta medvetande kan bli politiskt och revolutionärt, men är inte identiskt med marxistisk vetenskaplig kunskap; eftersom det förblir inom det ideologiska medvetandets område kan det gå tillbaka vid nederlag och kampens tillbakagång. Marxismen är vetenskaplig och teoretisk kunskap om kapitalismen och klasskampen som har utvecklats inom arbetarrörelsen. Den kommunistiska politiken blir en materiell kraft där denna kunskap möter klassens erfarenhetsbaserade medvetande, kamp och verkliga självorganisering – inte där partiet utropar sig till medvetandets bärare och klassens ersättare. Arbetarpolitik betyder att ha en politisk linje inom den verkliga rörelsen och kämpa för dess självständighet, inte att producera politik om arbetarna utanför rörelsen.

10. Brytningen mellan rörelse, teori och organisation måste övervinnas genom att deras organiska samband återupbyggs. Att skilja den politiska organisationen från klassens verkliga rörelse förvandlar organisationen till en sekt, teorin till en lära och politiken till ett yrke för ett

skikt som är avskilt från arbetarna. Denna brytning övervinns inte genom att utropa ett nytt parti eller upprepa tidigare former. Att övervinna denna historiska brytning är möjligt endast inom den process där arbetarrörelsen själv producerar kunskap och utvecklas – en process grundad i arbetarcentra och kärnor som tar form inom kampen, bevarar och generaliserar erfarenheter och förbinder den pågående kampen, teorin och den politiska organisationen. Politisk organisering utifrån organisk koncentration är inte organisatoriskt befäl uppifrån, utan processen att åter förbinda rörelse, erfarenheter, teori och organisation inom klassens verkliga rörelse.

11. Det internationalistiska partiet äger inte programmet och är ingen ersättare för klassen; det är ett redskap för klassens politiska självfrigörelse. Partiet är varken klassens självutnämnda representant, en sanningsbärande apparat eller den framtida staten. Det politiska programmet är inte en traditions eller organisations lagfart på historien, utan den kritiska koncentrationen av klassens erfarenheter av kamp och nederlag i en strategi för samhällsrevolution. Partiet är revolutionärt endast i den mån det har sina rötter i den verkliga rörelsen, generaliserar erfarenheter, förbinder strider och bidrar till tillväxten av klassens egen direkta och medvetna makt. Ett parti som är avskilt från rörelsen blir en sekt eller embryot till en ny makt som står över klassen.

12. Mot det globala kapitalet är dagens uppgift att återuppbygga den proletära internationalismen. Kapitalet produceras och reproduceras på global nivå; kris och krig erkänner inga gränser, och arbetarklassen är förbunden genom globala produktions- och reproduktionskedjor. Inte heller dess politiska organisering kan förbli begränsad till nationella gränser. Men internationalismen uppstår inte genom ett enda centrums abstrakta generalisering: ingen internationalistisk rörelse kan växa fram utan rötter i arbetarnas konkreta, lokala kamp, och ingen lokal kamp kan överskrida nationella begränsningar utan en internationalistisk horisont och förbindelse. Internationalismen är inte summan av nationella organisationer, diplomati mellan sekter eller export av teori från "centrum" till "periferin"; arbetarnas erfarenheter i varje del av världen är moment i produktionen av den globala rörelsens kunskap och strategi. Återuppbyggnaden av den proletära internationalismen innebär den organiska förbindelsen mellan verkliga strider, arbetarcentra, erfarenheter och historiskt minne, teori och politisk organisering på global nivå; det internationalistiska partiet är både denna process produkt och dess redskap.